باسمه تعالی
فهرستبرگه منابع چاپ سنگی - اداره مخطوطات

شماره ثبت:	١٧٢٦٠
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/ ۳۴۲ ح ۳۵٤ ب/ ب/ س ۱۳۴۳
سرشناسه:	حجت کرمانی، محمد
عنوان قراردادی:	بدایة الهدایة. برگزیده. فارسی
عنوان:	خلاصة الاحکام
کاتب:	محمدعلی / محمد حجت — تاریخ کتابت:
محل نشر:	تهران — ناشر: مطبعه علمی — تاریخ نشر: ۱۳۴۳ ق
صفحه شمار:	۱۲۰ ص — مصور ☐ درسی ☐ گراور یا افست ☐
زبان:	فارسی — ابعاد: ۲۱×۱٤ — نوع خط: نسخ
روش تهیه:	وقفی ☐ اهدایی ☑ خریداری ☐ ارسالی ☐
توضیحات:	ادیب بجنوردی (حسین موسوی نسل) — تاریخ ثبت: مهر ۱۳۴۱
یادداشتها:	دارای زیرنویس می‌باشد. این کتاب از اول طهارت تا آخر کتاب با جنبه اخلاق و فلسفه احکام برای شاگردان کلاس ششم
موضوع(ها):	۱. فقه جعفری ۲. تعلیمات دینی - راهنمای آموزشی (ابتدایی)
شناسه(های) افزوده:	الف. محمدعلی، کاتب. ب. حجت کرمانی، محمد، کاتب. ج. ادیب بجنوردی، حسین، اهداکننده. د. عنوان
فهرستگار:	ستیانی — تاریخ فهرستگاری: مهر ۸۱

رمضانعلی مقدسی
مرمت کار کتب خطی

۲۳۸۱
۲۹۷ ۴۴۰۲
کتابخانه آستان قدس
۲۹۷/۳۵
خ ۳۴۶ ح
اسم کتاب خلاصة الاحکام فارسی
مصنف
مؤلف سید محمد حجت
خطی
چاپی سنگی نسخ تهران
سال چاپ یا تحریر ۱۳۰۴ خ عدد اوراق ۱۲۰
جزء کتب فقه شماره ۱۷۲۶۰
شماره عمومی ۳۰۶۰۶ شماره قبض
واقف ادیب بجنوردی تاریخ وقف ۱۳۴۱
طول ۱۷ عرض ۱۴ گنجه
سال ۱۳۴۸ خورشیدی بازبینی شد
اسید زدایی شد ۷۰/۱/۲۴
اسیدزدایی شد ۸۶/۱۱/۱۱
رمضانعلی مقدسی
مرمت کار کتب خطی

هو

کتاب خلاصة الأحکام

تألیف آقا سید محمد حجت

از اول طهارت تا آخر مکاسب با اضافه قسمت اخلاق و فلسفه احکام

برای شاگردان کلاس پنج و شش مدارس ابتدائی

موافق

پروگرام وزارت جلیله معارف مصوبه شورای عالی معارف

حق طبع محفوظ

چاپ اول

هر نسخه که بمهر دستی مؤلف نباشد ضبط خواهد شد

شهر شعبان المعظم سیچقان ئیل ۱۳۰۲

محل فروش بین الحرمین حجره شجاعی

آستان قدس رضوی

خلاصة الأحکام

بسم الله الرحمن الرحیم

درس اوّل

چیزهائیکه بر مکلّف واجب است اقرار بآنها

(۱) اقرار بوجود خداوند تبارک وتعالی.

(۲) توحید یعنی یکی شمردن خدا را از هر جهت که اوّل از اصول دین است

(۳) عدل یعنی خداوند عالم ظلم وستم بکسی نمیکند. دوّم از اصول دین است

(۴) خداوند دارای صفات ثبوتیه وکمال است که اعظم آنها علم وقدرتست

(۵) خداوند تبارک وتعالی منزه است از نقص وصفات رذیله که در قرآن واخبار ذکر شده است.

(۶) اعتراف بمعاد جسمانی که عبارت از قیامت کبری است تمام مردگان زنده خواهند شد وبجزای اعمال خوب وبد خود از جانب خداوند خواهند رسید. پنجم از اصول دین است.

درس دوّم

(۷) دلیل بر وجود خداوند تبارک وتعالی بسیار است وبهترین دلیلها وجود موجودات است مثل انسان وحیوانات وماه وخورشید وگیاهها ودرختان وآب وسنگ واختلاف شب وروز وغیره که ممکن نیست بدون آفریننده موجود شود وآفریننده اینها را خدا وخالق میگوییم.

۸ — دلیل بر یکی بودن خدا آنست که اگر دو خدا باشد امر عالم منظم نمیشود ودلیل دیگر آنکه اگر غیر از خدا خدائی بود رسولهای او هم پیدا میشدند وآثار ملکش هویدا میشد.

۹ — دلیل بر عدل خدا آنستکه اگر خدا عادل نباشد باید ظالم باشد وظلم بر خدا روا نیست.

۱۰ — دلیل بر معاد آنستکه اگر مردمان را خداوند زنده نکند وجزای اعمال آنها را ندهد ظلم است وخداوند ظلم نمیکند

سئوالات درس اوّل ودوّم

اموریکه بر مکلّف اقرار بآنها واجب است چند است آنها را بشمارید؟ - بچه دلیل خداوند تعالی وجود دارد؟ - توحید چندم از اصول دین است؟ - توحید یعنی چه؟ - بچه دلیل خداوند یکی است؟ - عدل چندم از اصول دین است؟ - عدل یعنی چه؟ - بچه دلیل خدا ظلم نمیکند؟ - اعظم صفات ثبوتیه کدامست؟ - چه صفتها در خدا نیست؟ - اعتراف بمعاد جسمانی چندم از اصول دین است؟ - معاد عبارت از چیست؟ - بچه دلیل خداوند مردگان را در روز قیامت زنده میکند

درس سیم

بقیه امور یکه بر مکلف اقرار بآنها واجب است

۱۱ـ محمد بن عبدالله صلی الله علیه وآله پیغمبر آخر الزمان است. سیم از اصول دین است

۱۲ـ دوازده نفر امام و خلیفه پیغمبر ما محمد بن عبدالله ص میباشند بترتیب ذیل
اول علی بن ابیطالب علیه السلام دوم حسن بن علی علیهما السلام سوم حسین بن علی علیهما السلام چهارم علی بن الحسین علیهما السلام پنجم محمد بن علی علیهما السلام ملقب بباقر ششم جعفر بن محمد علیهما السلام ملقب بصادق هفتم موسی بن جعفر علیهما السلام هشتم علی بن موسی الرضا علیهما السلام نهم محمد بن علی التقی علیهما السلام دهم علی بن محمد النقی علیهما السلام یازدهم حسن بن علی العسکری علیهما السلام دوازدهم حجة بن الحسن بن علی صاحب الزمان عجل الله تعالی فرجه چهارم از اصول دین است

۱۳ـ از امور یکه بر همه مکلفین اعتراف بآنها واجب است

اقرار بمعجزات ظاهره از اهل بیت عصمت و طهارت و انقیاد باخبار متواتره از حضرت رسالت صلی الله علیه وآله در باب امامت این دوازده نفر و اعتراف نمودن بمعصوم بودن آنها (معصوم کسیرا گویند که با قدرت بر گناه

گناهی از او سر نزند) و اینکه این دوازده تن مفترض الطاعه یعنی اطاعت آنها لازم و واجب است و اینکه امام دوازدهم غایب است و حتما ظاهر خواهد شد و ظاهر مینماید حق و عدل را.

درس چهارم

۱۴ـ دلیل بر نبوت عامه یعنی لزوم بودن پیغمبر از جانب خدا آنست که اگر خداوند رسل و پیغمبران نفرستد خلق در ضلالت و گمراهی میباشند و این جایز نیست.

۱۵ـ دلیل بر نبوت محمد بن عبدالله صلی الله علیه وآله آنستکه آنحضرت دعوی نبوت نمود و برای اثبات دعوی خود معجزات باهره آورد که بالاترین آنها قرآن مجید است.

۱۶ـ دلیل بر امامت ائمه اثنا عشر

آنستکه برای هر پیغمبری لازم است جانشینی باشد تا احکام او را برای مردم بیان کند و مردم را هدایت نماید. و این دوازده نفر بامر خدا و نص رسالت بوصایت منصوب شده اند و آیات و کرامات بسیار از آنها بروز و ظهور کرده است.

سئوالات درس سیم و چهارم

محمد بن عبدالله صلی الله علیه وآله دارای چه رتبه است؟ - نبوت عامه یعنی چه؟ -
دلیل بر نبوت عامه چیست؟ - دلیل بر نبوت محمد بن عبدالله صلی الله علیه چیست؟ -

درس پنجم

از جمله اموریکه بر مکلف واجبست

۱۷ــ واجب است بر مکلف اعتقاد باینکه پیغمبران و ائمه طاهرین علیهم السلام افضل از فرشتگانند و هر کس دشمن آنها باشد کافر است.

۱۸ــ واجب است اخذ علوم واجبات و محرمات در زمان حضور از امام ع و نائب خاص او و در زمان غیبت از فقیه جامع شرائط فتوی یا کسانیکه نقل از آنها مینمایند بشرط عدالت یا وثوق بصحت نقل آنها و این را تقلید گویند.

۱۹ــ واجب است اعتقاد بوجوب نماز و زکوة و حج و روزه و خمس و جهاد باذن امام و امر او و نائب خاص او و امر بمعروف و نهی از منکر مقید بامکان و اجتماع شرائط و اینها را فروع دین میگویند

۲۰ــ شرط است در وجوب واجبات و تحریم محرمات بلوغ و عقل و قدرت

۲۱ــ واجب است نیت در عبادات واجبه و شرط صحت است در مستحبات.

۲۲ــ واجب است در نیت قصد اخلاص یعنی عبادت را برای خدا بجا آورده و با او کسیرا شریک نکرداند و قصد کند که برای فرمانبرداری یا تقرب نزدیکی باو یا خشنودی او یا نیل بثواب یا دفع عذاب بجا آورد

(بقیه سئوالات صفحه قبل)

خلفاء پیغمبر چند نفرند اسامی آنها را بشمارید؟- دلیل بر امامت این دوازده نفر چیست؟- معصوم یعنی چه؟- امام دوازدهم الآن کجاست؟ امام دوازدهم کی ظهور و چه میکند؟-

درس ششم

سزاوار است مکلف همیشه در نظر داشته باشد و عازم باشد امور ذیل را.

۱ــ بجا آوردن آنچه ممکن شود از عبادات.

۲ــ عبادات مستحبه را در پنهانی بجا آوردن.

۳ــ عبادات واجبه را بر ملاء کردن.

۴ــ کوشش کردن در تحصیل علم و عبادت.

۵ــ عجب و خود پسندی در عبادت حرام است و همچنین کوچک شمردن عبادت و گناه را.

۶ــ عبادت بدون ولایت و دوستی ائمه اطهار علیهم السلام قبول نمیشود

۷ــ تقیه در زمان ترس و ضرورت واجب است مگر در جاهائیکه استثناء شده

سئوالات درس پنجم و ششم

آیا فرشتگان افضلند یا پیغمبران و ائمه علیهم السلام؟- دشمن پیغمبران و ائمه چه حکم دارند؟- فروع دین چند است؟- فروع دین را بشمارید؟- شرط در وجوب واجبات و تحریم محرمات چیست؟- در عبادات واجبه نیت لازم است یا نه؟- عبادات مستحبه بدون نیت منعقد میشود یا نه؟- نیت را بچه قسم باید نمود؟- چه اموری را باید مکلف در نظر داشته باشد؟- عجب و خود پسندی در عبادت و کوچک شمردن عبادت و گناه را چطور است؟- عبادت بدون دوستی ائمه اطهار ع قبول میشود یا نه؟- تقیه در حال ضرورت و ترس لازم است یا نه؟-

کتاب طهارات

درس هفتم - در احکام اقسام آبها

۱- آب کمتر از کر هرگاه منبع نداشته باشد نجس میشود بملاقات نجاست.

۲- اقسام آبها هرگاه بواسطه ملاقات نجاست رنگ یا بو یا مزه اش تغییر بکند نجس میشود.

۳- با آب نجس ازاله نجاست و وضوء و غسل جایز نیست.

۴- آب کر غیر جاری و آب جاری اگرچه کر نباشد بمحض ملاقات نجاست نجس نمیشود.

۵- کر بحسب وزن یکهزار و دویست رطل عراقی است - بوزن سنگ تبریز یکصد و بیست و هشت من بنقیصه بیست مثقال میشود.

۶- کر بحسب مساحت مقدار آبی است که عرض و طول و ارتفاعش سه وجب و نیم باشد که حاصل ضرب طول در عرض و ضرب حاصل در عمق چهل و دو وجب و هفت ثمن میشود.

۷- هرگاه در یکی از دو ظرف نجاستی افتد و مشتبه باشد که ندانیم نجس کدام است از هیچ یک از آن دو ظرف نمیتوان وضوء گرفت و غسل نمود و اگر آب دیگر نباشد باید برای نماز تیمم نمود.

درس هشتم - در احکام آبها

۱- آب چاه که منبع دارد و جاری نمیشود هرگاه بواسطه نجاست تغییر رنگ یا بو یا مزه اش بشود نجس میشود و استعمالش جایز نیست و الا جایز است.

۲- هرگاه آنقدر آب از چاه نجس بکشند که تغییرش برطرف شود پاک میشود.

۳- در صورت ملاقات نجاست با آب چاه که تغییر ندهد آبرا مستحب است برحسب آنچه از شرع رسیده آب بکشند.

۴- آب مضاف آنکه نشود بآن آب تنها گفت مثل آب گوشت و شربت و غیره.

۵- بجز با آب مطلق نمیشود وضوء گرفت و غسل کرد.

۶- با شیر و آب هندوانه و امثال اینها وضوء و غسل جایز نیست.

۷- هرگاه نجاستی در مایعات یا آب مضاف بریزد اگرچه زیادتر از حد کر باشد نجس است و آشامیدنش در حال اختیار حرام است.

۸- استعمال آب نیمخورده سگ و خوک و کافر جایز نیست مگر آنکه زیاده از حد کر باشد.

۹- استعمال آب غصبی جایز نیست (غصب تصرف در مال غیر است بدون اجازه صاحبش)

سئوالات درس هفتم و هشتم

آب کمتر از کر که منبع نداشته باشد بملاقات نجاست نجس میشود یا نه؟ - اقسام آبها که بواسطه نجاست رنگ یا بو یا مزه اش تغییر کند نجس میشود یا نه؟ - با آب نجس ازاله نجاست و وضوء و غسل جایز است یا نه؟ - آب کر و جاری اگرچه کر نباشد بمجرد ملاقات نجاست نجس میشود یا نه؟ - کر بحسب وزن چقدر است؟ - (بقیه در صفحه بعد)

درس نهم

در نواقض وضوء و آداب مبال

۱ـ وضوء را چیزی نقض نمیکند مگر یقین بوقوع حدث .

۲ـ نواقض وضوء از این قرار است .

۱ـ بول ۲ـ غایط ۳ـ باد ۴ـ جنابت ۵ـ خواب غالب بر گوش و چشم ۶ـ حیض ۷ـ استحاضه ۸ـ نفاس ۹ـ آنچه زائل کننده عقل باشد از قبیل شرب مسکر و بیهوشی ۱۰ـ رطوبت مشتبه بعد از بول کردن و خروج منی که استبراء از این دو نکرده باشد .

۳ـ در صورت یقین بحدث و شک در وضوء واجبست وضوء بگیرد

احکام مبال

۴ـ واجبست در مبال و غیر آن پوشانیدن عورت را از ناظر محترم.

۵ـ حرامست نگاه نمودن بعورت مسلمانان الا در جاهائیکه استثناء شده است .

(بقیه سؤالات از صفحه قبل)

کر چیست مساحت چقدر است ؟ ـ با آب شسته نجس وضوء و غسل میشود گرفت یا نه ؟ ـ آب چاه اگر بغیر نجاست پیدا کنند پاک است یا نجس ؟ ـ پاک شدن آب چاه بچه میشود ؟ ـ آب چاه بملاقات نجاست نجس میشود یا نه ؟ ـ آب مضاف کدام است ؟ ـ با آب مضاف میشود وضوء و غسل بجا آورد یا نه ؟ ـ آب قلیل و آب مضاف بملاقات نجاست نجس میشود یا نه ؟ ـ استعمال نیم خورده سگ و خوک و کافر چه حکم دارد ؟ ـ استعمال آب غصبی جایز است یا نه ؟

۶ـ حرام است در حال تخلی پشت یا رو بقبله نشستن .

۷ـ واجبست ازاله نجاست از لباس و بدن مگر آنچه معفو است که خواهد آمد و واجبست استنجاء برای نماز و طواف واجب .

۸ـ حرام است استنجاء نمودن بچیزهای محترم مانند نان و تربت و غیره

۹ـ واجبست محل بول با آب شسته شود و غیر از آب کفایت نمیکند .

۱۰ـ در غایط که از مخرج تعدی نکرده باشد و نجاست در جریان محل نرسیده باشد لازم نیست با آب شسته شود بلکه کفایت میکند سنگ و دیگر و کهنه و پنبه و این اشیاء باید سه مرتبه استعمال شود .

درس دهم ــ در احکام وضوء

۱ـ واجبست وضوء برای نماز واجب و طواف واجب و مس قران اگر واجب شده باشد و گاه واجب میشود بسبب نذر و عهد و قسم .

۲ـ غسل و تیمم نیز واجب میشود برای امور مذکوره

۳ـ حرامست دخول در نماز بغیر طهارت (وضوء . غسل . تیمم) اگر چه بطور تقیه باشد

۴ـ باطل است نماز بدون طهارت عمداً و سهواً .

۵ـ واجب میشود طهارت بدخول وقت و کفایت میکند هرگاه قبلاً وضو گرفته باشد

سؤالات درس نهم و دهم

ناقض وضوء چیست ؟ ـ نواقض وضوء چند تا است ؟ ـ در صورت یقین بحدث و شک در وضوء چه باید بکند ؟ ـ در مبال چه واجب است ؟ ـ چه حرام است ؟ ـ ازاله نجاست و استنجاء برای چه واجب میشود ؟

(بقیه در صفحه آتیه)

درس یازدهم – کیفیت وضو

واجبات وضو ده امر است

۱– نیت در اول وضوء مقارن شستن رو یا در وقت شستن دو دست بطور استحباب.

۲– شستن رو از رستنگاه مو تا آخر زنخ از حیث طول و از حیث عرض آنچه را انگشت ابهام و وسطی فرا گیرد.

۳– شستن دو دست از آرنج تا سر انگشتان بطریقی که چیزی خشک نماند.

۴– مسح جلوی سر بقدر مسمّی طولاً و عرضاً.

۵– مسح پشت دو پا از سر انگشتان تا بیخ دو قدم در طول و در عرض مسمّی کافی است.

۶– ابتداء نمودن در شستن از بالای رو و از دو آرنج

۷– مسح باید به بقیّه رطوبت آب دست باشد نه با آب تازه

۸– مسح جلوی سر باید بر پوست یا بر موی باشد و بر حایل جایز نیست مگر در وقت ضرورت

(بقیه سؤالات صفحه قبل)

با چه چیز استنجاء کردن حرام است ؟ – محل بول با چه باید شسته شود ؟ – محل غایط را در چه صورت با سنگ و کهنه میشود تطهیر کرد ؟ – وضوء برای چه امری واجب میشود ؟ – غسل و تیمم برای چه واجب میشوند ؟ – دخول در نماز بدون طهارت چه حال دارد ؟ – نماز بدون طهارت چه حال دارد ؟ –

۹– همه رو و دو دست باید شسته شود لیکن در مسح سر و دو پا ذکر شد که تمام جلو سر و پشت پا مسح نمیشود.

۱۰– انگشتر و مانند او که مانع از رسیدن آب به بشره است باید حرکت داده شود بطوریکه آب به بشره برسد اما در موی ریش و سر لازم نیست آب به بشره رسانیدن.

درس دوازدهم – در احکام وضو

۱– عوض مسح دو پا جایز نیست دو پا را بشوید یا آنکه روی چکمه را مسح کند

۲– شستن رو و دو دست یکمرتبه کفایت میکند و سه مرتبه شستن حرام است مگر در حال تقیّه.

۳– موالات یعنی پی در پی بودن اعضاء وضوء بقسمیکه عضو سابق خشک نشده عضو بعد را بشوید لازم است مگر آنکه خشک شدن عضو سابق بواسطه گرمی هوا باشد نه کندی وضو کننده.

۴– ترتیب بین اعضای وضوء بطوریکه از درس قبل فهمیده میشود لازم است مگر در میان مسح پشت دو پا.

۵– اگر عمداً یا سهواً مخالف ترتیب وضوء کرد تا هنوز اعضاء وضوء خشک نشده میتواند جبران کند باینقسم که اعضائیکه مخالف ترتیب شسته شده ثانیاً بطور ترتیب بشوید.

۶ـ در حال اختیار جایز نیست کس دیگری او را غایب کند او را وضوء دهد و همین طور است غسل و تیمم.

۷ـ دست گذاردن روی خط قرآن بدون وضوء حرام است.

۸ـ اگر یکی از اعضاء وضوء را ترک نمود و یا غیر کامل کرد از آن عضو ترک شده اعاده کند بشرط آنکه موالات از بین نرفته باشد

درس سیزدهم ـ کیفیت غسل جنابت

واجبات غسل

۱ـ نیت ۲ـ شستن سر و گردن ۳ـ شستن بدن بطوریکه اول طرف راست و بعد طرف چپ شسته شود ۴ـ رسانیدن آب بتمام بشره و بیخ موها و برطرف کردن مانع از رسیدن آب بجبیره مثل انگشتر و مو ۵ـ ترتیب بطوریکه اول سر و گردن و بعد طرف راست و بعد طرف چپ شسته شود ۶ـ اگر مخالف ترتیب غسل بجا آورده شود باید اعاده شود بطوریکه موافق ترتیب باشد چنانچه در وضوء گفته شد

سئوالات درس یازدهم و دوازدهم

واجبات وضوء چند امراست ؟ـ واجبات وضوء را بشمارید ؟ـ آیا جایز است عوض مسح دو پا دو پا را بشوید یا روی چکمه را مسح کند ؟ـ در شستن رو و دو دست چند مرتبه شستن واجبست ؟ـ مرتبه تا لشچه حالی دارد ؟ـ موالات یعنی چه ؟ـ ترتیب یعنی چه ؟ـ اگر وضو بخلاف ترتیب بگیرد چه حالی دارد و چه بکند ؟ـ در حال اختیار جایز است کس دیگر اعضای او را وضوء دهد یا نه ؟ـ دست گذاردن روی خط قرآن بدون وضو جایز است یا نه ؟ـ اگر یکی از اعضاء وضوء را ترک نماید چه باید بکند ؟ـ

۷ـ هرگاه در اثناء غسل حدثی عارض شود غسل را از سر شروع کند ۸ـ ممکنست که انسان بعد از نیت و تطهیر بدن یک مرتبه زیر آب فرو رود و در اینجا ترتیب ساقط میشود و این قسم غسل را غسل ارتماسی گویند ۹ـ در غسل ترتیبی موالات واجب نیست ۱۰ـ کسیکه غسل جنابت را فراموش نمود یا آنکه ملتفت بجنابت نشد و نماز کرد یا روزه گرفت باید نماز و روزه را ثانیاً قضاء کند ۱۱ـ غسل جنابت کفایت از وضوء میکند

تبصره

هرگاه در یکی از اعضاء وضوء یا غسل جبیره باشد و نشود بشره را بشوید کفایت میکند روی جبیره را مسح کند (جبیره چوب یا پارچه ایست که روی شکسته یا زخم بسته و چسبانیده باشند)

درس چهاردهم ـ احکام محتضر

۱ـ حال احتضار یعنی جان دادن واجبست محتضر را بپشت بخوابانند بطوریکه صورت و پاهایش بطرف قبله باشد.

سئوالات درس سیزدهم

واجبات غسل چند امراست بشمارید ؟ـ اگر غسل مخالف ترتیب بجا آورده شود چه باید کرد ؟ـ اگر در اثناء غسل حدثی عارض شود غسل صحیح است یا نه ؟ـ غسل ارتماسی کدام است ؟ـ در غسل ترتیبی موالات لازم است یا نه ؟ـ کسیکه بدون غسل نماز بخواند چه باید بکند ؟ـ اگر بواسطه جبیره در اعضاء وضوء یا غسل نشود بشره را بشوید چه باید بکند ؟ـ

٢ـ واجب است مداوا کردن مریض در صورت ترس تلف شدنش بدون مداوا و همچنین با وجود لزوم واجب است پرستاری مریض.

٣ـ مستحب است وصیت کردن محتضر مگر آنکه حقی بگردن کسی داشته باشد یا کسی بگردن او حقی داشته باشد که در این صورت وصیت واجب میشود.

٤ـ هرگاه طفل در شکم مادر بمیرد و مادر زنده باشد و یا مادر بمیرد و طفل زنده باشد در هر دو صورت واجب است طفل را از شکم بیرون آورند.

٥ـ در صورت اشتباه در مرگ حرام است شتاب کردن در امور کفن و دفن تا وقتی که رفع اشتباه بشود.

٦ـ حرام است انسان بدار زده را بیش از سه روز بالای دار بگذارند.

درس پانزدهم ـ در غسل میت

١ـ واجب است غسل دادن میت را به سه غسل (١) با آب سدر (٢) با آب کافور (٣) با آب خالص بترتیب یعنی اول سر و گردن و بعد طرف راست و بعد طرف چپ را بشویند و هم چنین واجب است که عورتش پوشیده باشد.

٢ـ هرگاه کسی در آب غرق بشود و بمیرد بعد از بیرون آوردن واجب است او را غسل بدهند.

٣ـ گرفتن ناخن و ازاله موی میت بعد از مردن حرام است.

٤ـ سقط هرگاه کمتر از چهار ماه از زمان انعقاد نطفه او گذشته باشد غسل ندارد و بعد از چهار ماه غسل داده میشود.

٥ـ محرم اگر بمیرد در تمام احکام مانند محل است مگر آنکه کافور و بوی خوش باو نزدیک نمیکنند.

٦ـ شهیدی که در معرکه بمیرد غسل داده نمیشود و کفن کرده نمیشود بلکه با جامه های خون آلود دفن میشود و کنده میشود از او پوستین، چکمه، عمامه، کلاه، کمربند، زیر جامه، مگر آنکه خون آلود باشد.

٧ـ واجب است مرد را مرد غسل بدهد و زن را زن مگر در زن و شوهر که هر کدام دیگری را میتوانند غسل بدهند و در حال ضرورت با محارم از پس پرده میتوانند محارم خود را غسل بدهند.

٨ـ جایز نیست کافر و ناصبی را غسل دادن.

٩ـ اولی بغسل میت وارث نزدیکتر میت است خود او میتواند غسل دهد یا بکسی دیگر اجازه دهد.

سئوالات درس چهاردهم و پانزدهم

احتضار یعنی چه؟ ـ محتضر را چه طور باید خوابانید؟ ـ در چه صورت مداوا کردن مریض واجب است یا نه؟ ـ پرستاری مریض در چه صورت واجب میشود؟ ـ وصیت کردن مریض کی واجب و چه وقت مستحب است؟ ـ اگر در شکم طفل بمیرد و مادرش زنده باشد یا عکس این حکمش چیست؟ ـ در صورت اشتباه در مرگ حکمش را بیان نمائید؟ ـ انسان بدار زده را کی باید دفن نمود؟ ـ میت را چند غسل باید داد؟ ـ با چه باید غسل داد؟ ـ میت را غسل ارتماسی باید بدهند یا ترتیبی؟ ـ اگر کسی در آب غرق بشود و بمیرد باید او را غسل بدهند یا نه؟ ـ

(بقیه در صفحه آینده)

درس شانزدهم — در تکفین میّت

۱— واجب است میّت را در سه پارچه کفن نمایند (۱) پیراهن (۲) لنگ (۳) سرتاسری.

۲— واجب است هفت موضع که در وقت سجده بزمین گذارده میشود با کافور مالیده شود.

۳— کفن باید از پارچه هائی باشد که جایز باشد برای مرد در آنها نماز خواندن — در ابریشم خالص و پارچه نجس جایز نیست کفن شود.

۴— قیمت کفن از اصل مال اخراج میشود.

۵— واجب است کفن زن را شوهر بدهد.

درس هفدهم — در نماز میّت

۱— واجب میشود خواندن نماز بر میّت مسلمان و طفل مسلمان در صورتیکه از شش سال سنش زیاتر باشد.

۲— نماز میّت عبارت از پنج تکبیر است که چهار دعا در میان آنها خوانده میشود

(بقیه سؤالات صفحه قبل)

کرفتن مو و ناخن بعد از مردن جایز است یا نه ؟ — سقط کمتر از چهار ماه را غسل باید داد یا نه ؟ — شهید کدام است ؟ — شهید که در معرکه بمیرد حکمش چیست ؟ — مردی را که باید غسل بدهد ؟ — زن را که باید غسل بدهد ؟ — زن و شوهر یکدیگر را میتوانند غسل بدهند یا نه ؟ — کافر را صبی را باید غسل داد یا نه ؟ — اولی بغسل میّت کیست ؟ —

۳— بعد از تکبیر اول گفته میشود اَشْهَدُ اَنْ لا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ.

۴— بعد از تکبیر دوم اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ.

۵— بعد از تکبیر سوم اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ.

۶— بعد از تکبیر چهارم اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِهٰذَا الْمَيِّتِ در مرد و در زن میگوید اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِهٰذِهِ الْمَيِّتَةِ تکبیر پنجم را گفته نماز تمام میشود

۷— هرگاه نماز برای اهل سنّت خوانده شود بچهار تکبیر اکتفاء میشود و بعد از تکبیر چهارم دعای مخصوص باو باید خوانده شود.

۸— واجب است جنازه جلوی نمازگذار باشد و سر میّت بطرف دست راست نمازگذار واقع شود.

۹— در نماز میّت طهارت از حدث واجب نیست و حمد و سوره و رکوع و سجود و تشهد و سلام ندارد.

۱۰— ولیّ میّت یا کسیرا که ولیّ اذن بدهد باید امام در نماز میّت باشد

۱۱— شوهر زن در نماز خواندن بر زن و اجازه دادن بر همه کس مقدم است

۱۲— وقت نماز میّت بعد از کفن و پیش از دفن است.

سؤالات درس شانزدهم و هفدهم

میّت را در چند پارچه واجب است کفن نمود ؟ — آن سه پارچه چیست ؟ — چند موضع باید کافور مالیده شود ؟ — آن هفت موضع کدام است ؟ — کفن باید از چه پارچه باشد ؟ (بقیه در صفحه بعد)

درس هجدهم — در دفن میت

۱— واجب است بعد از نماز خواندن میت دفن بشود.

۲— دفن کافر حرام است مگر زن کافر ذمیه که از مسلمان حامله باشد.

۳— کسیکه در دریا بمیرد و ممکن نباشد او را بخشکی آورد بعد از غسل و نماز او را در صندوق یا ظرف دیگر گذارده و سرش را بسته بدریا میاندازند یا چیز سنگینی باو می‌بندند و در دریا میاندازند.

۴— بیرون آوردن میت را از قبر بعد از دفن حرام است.

۵— جنایت وارد آوردن بر میت بواسطهٔ جراحت و غیره حرام است.

۶— واجب است میت را طرف پهلوی راست در قبر خوابانید که روی او بقبله و سرش بطرف مغرب خواهد بود.

۷— وارث میت باید بقضاء خدا راضی باشند و زاری نکنند.

۸— زن شوهر مرده واجب است در ایام عده آرایش و زینت نکند.

(بقیه سئوالات صفحه قبل)

با ابریشم خالص و یا پارچه غصبی میشود میت را کفن کرد یا نه؟ — قیمت کفن از چه اخراج میشود؟ کفن زن را که باید بدهد؟ — نماز میت بر چه طور میتی واجب است خوانده شود؟ — باید نماز میت بخوانند؟ — اگر نماز بر اهل سنت بخوانید چه میکنید؟ — جنازه را در وقت نماز چطور میگذارند؟ — در نماز میت طهارت از حدث شرط هست یا نه؟ — نماز میت حمد و سوره و رکوع و سجود و تشهد و سلام دارد یا نه؟ — کی سزاوار است امام در نماز میت باشد؟ — کی از همه مقدم است در دفن؟ — وقت نماز میت کی است؟ —

درس نوزدهم — غسل مس میت

۱— واجب است بر کسیکه دست بزند ببدن میت آدمی بعد از سرد شدنش و پیش از غسل دادنش غسل مس میت بنماید.

۲— هرگاه دست بزند بتکه از بدن میت که از او جدا شده باشد و دارای استخوان باشد و روح در آن حلول کرده باشد باید غسل کند.

۳— مس تکه از بدن که استخوان ندارد غسل واجب نیست.

۴— در مس مرده غیر آدمی غسل واجب نیست

۵— اعضائیکه روح در آنها حلول نکرده مانند مو و ناخن اگر دست مالیده شود غسل واجب نیست.

۶— غسل مس میت مانند غسل جنابت است.

تتمه — در اغسال مستحبه مؤکده

اغسال زیر مستحب موکد است

۱— غسل جمعه — ۲— طفل زائیده شده — ۳— غسل احرام — ۴— غسل روز عرفه — ۵— غسل زیارات — ۶— غسل داخل شدن خانه مکه — ۷— غسل روز مباهله — ۸— غسل طلب باران — ۹— غسل کسیکه باقصد دار زده را ببیند — ۱۰— غسل زن هرگاه برای غیر شوهرش عطریات استعمال کند.

(سئوالات درس ۱۸ و ۱۹ در صفحه بعد نوشته شده)

درس بیستم — در تیمم

۱ـ واجب است در صورت نبودن آب برای وضوء و غسل تجسس نمودن بقدر مسافت یک تیر در اراضی کوهستانی و دو تیر در اراضی صاف و نرم با امکان برای یافتن آب .

۲ـ در صورت ترس ضرر تجسس لازم نیست .

۳ـ در وقت نبودن آب یا ممکن نشدن استعمال آن جایز است تیمم نمودن بخاک و اجزاء زمین حتی غبار در حال ضرورت .

۴ـ با معادن و غیر اجزاء زمین تیمم جایز نیست .

۵ـ واجبات تیمم پنج است (۱) نیت (۲) دست بزمین زدن یک مرتبه برای مسح رو و یکمرتبه برای مسح دو دست (۳) مسح کردن پیشانی و پشت دست با کف دست (۴) ترتیب مذکوره (۵) برطرف کردن حایل مثل انگشتر وغیره (در تیمم بدل از وضوء یکمرتبه دست بزمین زدن کفایت میکند)

سؤالات درس ۱۸ و ۱۹

کی میت را باید دفن نمود ؟ ـ آیا میت کافر را دفن میکنند یا نه ؟ ـ اگر کسی در دریا بمیرد و نشود او را بخشکی آورد حکمش چیست ؟ ـ آیا جایز است بعد از دفن میت را از قبر بیرون آورد یا نه ؟ ـ آیا جایز است بر میت جنایت وارد آورد ؟ ـ میت را چه طور در قبر میگذارند ؟ ـ وارث میت باید در قضاء الهی چه حال داشته باشد ؟ ـ زن شوهر مرده ایام عده چه بر او واجب است ؟ ـ غسل میت بر که واجب میشود ؟ ـ اگر دست بعضو یکه از بدن میت جدا شده باشد بزنند غسل مس میت لازم است یا نه ؟ ـ در مس مرده غیر ادمی غسل لازم است یا نه ؟ ـ با عضائیکه روح در آنها حلول نکرده اگر دست بزنند غسل مس میت لازم میشود یا نه ؟ ـ غسل مس میت را چه طور باید بجا آورد ؟ ـ اغسال مستحبه مؤکده را بشمار

خاتمه — بقیه احکام تیمم

۱ـ باطل میکند تیمم را دو چیز ـ ۱ـ تمکن استعمال آب ـ ۲ـ هر چه وضوء را باطل میکند .

۲ـ اگر با تیمم داخل در نماز شد و قبل از رفتن برکوع آب پیدا شد برگردد وضوء بگیرد و داخل نماز شود .

۳ـ واجب است خریدن آب برای وضوء و غسل اگر ممکن گردد ولو اینکه قیمت زیاد باشد .

۴ـ اگر در مسجد الحرام و مسجد پیغمبر صلی الله علیه و آله حدث جنابت و حیض روی داد تیمم برای خروج از مسجد نموده بیرون میرود .

درس بیست و یکم — در نجاسات و طرفها

۱ـ اگر طفل شیر خوار ملباس یا بدن را نشان بول نماید یک مرتبه شستن کفایت میکند .

۲ـ در سایر بول های نجس دو دفعه باید شسته شود که در بین فشار داده شود .

۳ـ هرگاه زن تربیت کننده پسر شیر خوار غیر از یک جامه نداشته باشد در شبانه روز یک دفعه او را بشوید کفایت میکند .

۴ـ هرگاه موضع متنجس معین باشد همانجا را بشوید کافی است و اگر

مشتبه باشد محل اشتباه را باید بشوید.

۵ ــ نجاسات ده است: ۱ و ۲ ــ بول و غایط انسان و هر حیوان غیر ماکول اللحمی که خون جهنده داشته باشد ــ ۳ ــ شراب و سایر مسکرات مثل نبیذ ــ ۴ ــ فقاع ــ ۵ و ۶ و ۷ ــ سگ، خوک و غیره ۸ ــ خون حیوانیکه صاحب خون جهنده است ــ ۹ و ۱۰ ــ منی و مردار صاحب خون جهنده.

۶ ــ اعضائیکه روح در آنها حلول نکرده از مردار پاک است.

۷ ــ مردهٔ مسلم بعد از غسل دادن پاک است.

درس بیست و دوم ــ در احکام نجاسات

۱ ــ واجبست ازالهٔ نجاست چه کم باشد و چه زیاد برای نماز و طواف.

۲ ــ خون کمتر از درهم در نماز معفو است سوای خون حیض و نجس العین و غیر ماکول اللحم

سؤالات درس ۲۰ و ۲۱

اگر آب برای وضو موجود نباشد بچه اندازه تجسس در طلب آن کند؟ ــ اگر ترس ضرر باشد تجسس لازم است یا نه؟ ــ در وقت نبودن آب یا ممکن نشدن استعمال آن چه باید کرد؟ ــ با معادن و غیر اجزاء زمین تیمم جایز است یا نه؟ ــ واجبات تیمم چند است بشمارید؟ ــ تیمم را چند چیز باطل میکند بشمارید؟ ــ اگر با تیمم داخل در نماز بشود قبل از رفتن برکوع آب موجود شود چه باید کرد؟ ــ اگر آب را بقیمت بفروشند لازم است خریدن یا نه؟ ــ اگر در مسجد الحرام و مسجد پیغمبر حدث جنابت و حیض حادث شود چه باید کرد؟ ــ اگر طفل شیرخوار بلباس یا بدن انسان بول نماید چه طور تطهیر کند؟ ــ در سایر بولهای نجس چند دفعه باید شسته شود (بقیه در صفحهٔ بعد)

۳ ــ خون جروح و قروح که بهبود نیابند در نماز معفو است.

۴ ــ هر نجاستی که ازالهٔ آن ممکن نگردد معفو است.

۵ ــ چیزهائیکه قابل از برای پوشانیدن عورت نباشند هرگاه نجس باشند نماز صحیح است مثل بند شلوار و کلاه و جوراب.

۶ ــ هرگاه زمین نجس باشد و تعدی کند جایز نیست نماز در آنجا والّا جایز است.

۷ ــ هرگاه عامداً در لباس نجس نماز کند آن نماز باطل است باید اعاده کند و اگر در وقت اعاده ننمود بعد از وقت باید قضا کند.

۸ ــ هرگاه در وقت نماز از نجاست جامه و لباس فراموش نمود و بعد از نماز ملتفت شد در وقت اعاده دارد و در خارج وقت قضا ندارد.

۹ ــ هرگاه در اثناء نماز ملتفت شد جامه او نجس است طوری او را بیندازد که عمل کثیر نشود.

۱۰ ــ استعمال پوست حیوانات جایز نیست در نماز مگر پوست حیوان ماکول اللحم که تذکیهٔ شرعی شده باشد.

۱۱ ــ تا عالم بنجاست چیزی نباشیم محکوم بطهارت است.

(بقیه سؤالات صفحه قبل)

زن تربیت کنندهٔ پسر شیرخوار اگر غیر از یک جامه نداشته باشد در شبانه روز چه کند؟ ــ اگر موضع متنجس معین باشد چه کند؟ ــ در محل مشتبه چه کند؟ ــ نجاسات چند است بشمارید آنها را؟ ــ اعضائیکه روح حلول نکرده از مردار پاک است یا نجس؟ ــ مردهٔ مسلم بعد از غسل دادن پاک است یا نه؟ ــ

۱۲ـ هرگاه شراب در ظرفی ریخته باشند باید سه دفعه او را با آب تطهیر نمود

۱۳ـ هرگاه سگ ولوغ نماید ظرفی را یا موش در او بمیرد هفت مرتبه باید او را شست.

۱۴ـ هرگاه سگ ولوغ نماید در ظرفی اول با خاک باید مالند بعد از آن با آب تطهیر کنند.

۱۵ـ هرگاه لباس انسان منحصر بدو جامه باشد که یکی از آنها نجس است و معلوم هم نباشد نجس کدام یک است لازم است در هر جامه یک نماز بخواند.

۱۶ـ استعمال ظروف طلا و نقره حرام است اما ظروف مفضض مکروه است

درس بیست و سیم

کتاب صلوة

۱ـ نمازهای واجب هشت است.

سؤالات درس بیست و دوم

ازاله نجاسات برای چه واجب است؟ـ خون کمتر از درهم در نماز معفو است یا نه؟ـ خون حیض و نجس العین و غیر مأکول اللحم چه طور؟ـ حکم خون جروح و قروح چیست؟ـ اگر ازاله نجاست ممکن نگردد چطور؟ـ چیزهائیکه قابل پوشاندن عورت نباشد اگر نجس باشند چه حکم دارد مثل چه؟ـ در زمین نجسیکه نجاستش تعدی کند نماز جایز است یا نه؟ـ اگر تعدی نکند چطور؟ـ اگر عمداً در لباس نجس نماز کند حکمش چیست؟ـ اگر در حال نماز فراموش کرده و بعد از نماز ملتفت شد جامه اش نجس است چه کند؟ـ استعمال چه پوستی در نماز صحیح است؟ـ اگر عالم بنجاست چیزی نباشیم حکمش چیست؟ـ

(بقیه صفحه آتیه)

(۱) پنج نماز یومیه (۲) نماز جمعه (۳) نماز عید قربان و عید رمضان (۴) نماز آیات (۵) نماز طواف (۶) نماز میت (۷) نماز واجب بنذر و عهد و قسم (۸) نماز از جانب غیر (بسبب استیجار و غیره)

۲ـ واجب نیست نماز بر چهار جماعت.

(۱) بر طفل (۲) دیوانه (۳) حایض (۴) نفساء.

۳ـ حرام است استخفاف. سستی کردن. ضایع ساختن. ترک کردن نماز واجب

۴ـ تارک نماز واجب و مستخف بنماز واجب از جهة انکار کافر است.

۵ـ نمازهای یومیه واجب هفده رکعت است در حضر.

(۱) نماز ظهر چهار رکعت (۲) نماز عصر چهار رکعت (۳) نماز مغرب سه رکعت (۴) نماز عشاء چهار رکعت (۵) نماز صبح دو رکعت

۶ـ در سفر از نمازهای چهار رکعتی دو رکعت کم میشود.

درس بیست و چهارم

اوقات نمازها

۱ـ واجب است محافظت بر وقتهای نمازها

بقیه سؤالات درس (۲۲)

ظرف شراب را چه طور تطهیر نمائیم؟ـ اگر خوک ولوغ نماید یا موش در او بمیرد چند مرتبه او را بشوئیم؟ـ اگر سگ ولوغ در ظرف نماید چه طور او را تطهیر باید نمود؟ـ اگر لباس انسان منحصر بدو جامه باشد که یکی نجس است و معلوم نباشد کدام یک نجس است چه باید کرد؟ـ استعمال ظروف طلا و نقره حکمش چیست؟ـ مفضض چه طور؟ـ

۲ــ در نماز واجب جایز نیست قبل از وقت خوانده شود و حرام است تأخیر نماز از وقتش .

۳ــ خواندن نماز در اول وقت افضل است مگر در مواضع معینه .

۴ــ وقت نماز ظهر و عصر از اول ظهر است تا غروب آفتاب .

۵ــ بقدر خواندن نماز ظهر از اول وقت مختص بنماز ظهر است و بقدر خواندن نماز عصر از آخر وقت مختص بنماز عصر است .

۶ــ وقت نماز مغرب و عشاء از اول مغرب است تا نصف شب و بقدر خواندن سه رکعت از اول مغرب مختص بنماز مغرب است و بمقدار خواندن نماز عشاء در آخر وقت مختص بآن است .

۷ــ وقت نماز صبح از طلوع صبح است تا طلوع آفتاب .

درس بیست و پنجم

۱ــ دانسته میشود زوال ظهر به پیدا شدن سایه در طرف مشرق شاخص

سؤالات درس ۲۳ و ۲۴

عدد نمازهای واجب چند است آنها را بشمارید ؟ - اشخاصیکه نماز بر آنها واجب نیست چند طایفه اند بشمارید ؟ - چه چیز حرام است ؟ - تارک نماز واجب و استخفاف کننده آن چه حکم دارد ؟ - عدد رکعتهای نمازهای یومیه واجب را بشمارید ؟ - نماز ظهر چند رکعت است ؟ - نماز عصر چند رکعت است ؟ - عدد رکعات نماز مغرب و عشاء و صبح را بشمارید ؟ - در سفر نمازهای چهار رکعتی را چطور بجای آوریم ؟ - محافظت بر وقت واجب است یا نه ؟ - جایز است قبل از وقت نماز خوانده شود یا نه ؟ - تأخیر نماز از وقتش جایز است یا نه ؟ - خواندن نماز در اول وقت افضل است یا در آخر وقت ؟ - وقت نماز ظهر و عصر را بیان نمائید ؟ - چه مقدار از اول وقت مختص بظهر و چه مقدار مختص بعصر است ؟ - وقت نماز مغرب و عشاء را نیز بیان نمائید ؟ - وقت نماز صبح را بیان نمائید ؟ -

و عمود بودن خورشید برابر روی راس کعبه که در جنوب با اینها اگر در طرف شمال مدار خورشید باشد و اگر در طرف جنوب باشد بعکس خواهد بود .

۲ــ مکروه است قبل از غروب (حمره مغربیه) نماز عشاء را بخواند .

۳ــ هرگاه بواسطه خواب نماز عشاء ترک شد بعد از نصف شب ملتفت شد نماز را قضاء کند و روز بعد را روزه کفاره بگیرد .

۴ــ هرگاه بگمان دخول وقت مشغول نماز شد در اثناء نماز وقت داخل شد همان نماز را تمام نموده صحیح است .

۵ــ در دخول وقت علم لازم است اعتماد بگفتار ثقه عارف بوقت و اذان او نیز جایز است .

۶ــ هرگاه شک نماید باینکه نماز خوانده است یا نه اگر در وقت باشد بخواند در خارج وقت لازم نیست .

۷ــ ترتیب بین نمازهای اداء واجب لازم است و اگر در اثناء نماز ملتفت شد که نماز سابق را نخوانده عدول بآن نماید .

درس بیست و ششم ــ قبله

۱ــ اشخاصیکه در نزدیک خانه کعبه هستند باید رو بکعبه نماز بخوانند

۲ــ کسانیکه دور از کعبه هستند باید بجهت کعبه نماز بخوانند .

۳ – اگر ممکن باشد تحصیل علم بقبله لازم است و اگر ممکن نشد گمان کفایت میکند از روی علامات مانند ستارهٔ جدی و غیره.

۴ – اگر علم و ظن حاصل نشود در صورت امکان بچهار طرف نماز بگذارد.

۵ – هرگاه عمداً بخلاف قبله نماز بخواند نماز باطل و لازم است دوباره بخواند.

۶ – هرگاه بگمان قبله بطرفی نماز بخواند و معلوم شود قبله نبوده در وقت اعاده نماید.

۷ – انحراف کم سهواً معفو است.

۸ – مسافرینی که در طریق نمیتوانند توقف نمایند مانند سوارهٔ کشتی و ماشین و اسب و غیره که ممکن نمیشود رو بقبله نماز کنند بهر طرف نماز بخوانند جایز است.

۹ – هرگاه در مکانیکه از سطح بام کعبه بلندتر یا از سطح زمین آن پائین تر است بخواهد نماز کند جایز است بشرط آنکه استقبال جهت بشود

سؤالات درس ۲۵ و ۲۶

زوال ظهر بچه دانسته میشود؟ – اگر کسی در طرف جنوب مدار خورشید باشد ظهر بچه شناخته میشود؟ – نماز عشا را اگر قبل از غروب (حمرهٔ مغربیه) بخوانند چه حال دارد؟ – اگر کسی خواب برود و نماز عشا را ترک کند و بعد از نصف شب بیدار شود تکلیفش چیست؟ – اگر بگمان دخول وقت مشغول نماز شد در اثناء وقت داخل شد چه باید بکند؟ – دخول وقت را بچه میفهمید؟ – بگفتار ثقه و اذان ثقه اعتماد بکند یا نه؟ – اگر در وقت شک کند نماز خوانده یا نه چکند؟ – در خارج وقت چه طور؟ – ترتیب بین نمازهای اداء واجب لازم است یا نه؟ – اگر در اثناء نماز ملتفت شود نماز سابق را نخوانده چکند؟ – اشخاصیکه نزدیک خانه کعبه هستند رو بچه نماز کنند؟ – (بقیه در صفحه بعد)

درس بیست و هفتم – لباس نمازگذار

۱ – جایز نیست لباس نمازگذار در پوست مردار باشد چه دباغی شده باشد چه نشده باشد و همچنین است پوست حیوان غیر مأکول اللحم و پشم و مو و کرک آن.

۲ – جایز است نماز در پوست خز و سنجاب هرگاه تذکیه شده باشد.

۳ – در حال تقیه و ضرورت جایز است نماز خواندن در پوست حیوان غیر مأکول اللحم.

۴ – پوشیدن پوست حیوان غیر مأکول اللحم که تذکیه شده باشد در غیر نماز جایز است.

۵ – جایز نیست نماز در خز اگر مخلوط بکرک روباه و خرگوش شده باشد

۶ – برای مردان پوشیدن لباس ابریشم خالص حرام است و نماز در آن جایز نیست مگر در حال جنگ یا ضرورت.

۷ – هرگاه مو و کرک حیوان غیر مأکول اللحم در لباس باشد نماز در آن صحیح نیست.

(بقیه سؤالات صفحه قبل)

کسانیکه دور از مکه باشند بکدام طرف نماز میخوانند؟ – تحصیل علم بقبله لازم است یا نه؟ – اگر علم ممکن نباشد چکند؟ – اگر علم و ظن حاصل نشود چه کند؟ – اگر عمداً بخلاف قبله نماز بخوانند چطور است؟ – هرگاه بگمان قبله بطرفی نماز بخواند و بعد معلوم شود بخلاف جهت قبله نماز خوانده تکلیفش چیست؟ – مسافرینیکه نمیتوانند توقف نمود رو بقبله نماز بخوانند چکنند؟ – آیا در مکانیکه بالاتر از سطح بام کعبه باشد یا پائین تر از سطح زمین آن باشد جایز است نماز خواندن یا نه؟ –

۸ــ نماز در لباس غصبی جایز نیست (غصب تصرف در مال غیر است بدون اجازه).

۹ــ نماز در یک جامهٔ نازک که ساتر عورت نباشد جایز نیست.

۱۰ــ پوشیدن طلا برای مرد در نماز و غیره حرام است.

درس بیست و هشتم ــ احکام لباس نمازگذار

۱ــ واجب است زن در نماز تمام بدن خود را بپوشاند.

۲ــ مرد در نماز میتواند اکتفا کند بپوشانیدن عورتین اگرچه به برگ باشد.

۳ــ اگر نمازگذار لباس نداشته باشد و امید تحصیل آنرا داشته باشد نماز را در آخر وقت میخواند و اگر لباس موجود نشد برهنه نماز بخواند.

۴ــ پوست و جامه که از بازار مسلمانان خریده میشود جایز است در آن نماز خواندن مگر آنکه علم بنجاست یا میته بودن یا پوست حیوان غیر مأکول اللحم بودن آن داشته باشد.

۵ــ در اجزائی که در آنها روح حلول ننموده از حیوان مأکول اللحم نماز صحیح است اگرچه از میته جدا شده باشد.

۶ــ در جامه که موی انسان در آن باشد نماز صحیح است.

۷ــ مستحب است انسان جامهای نفیس بپوشد و اظهار نعمت کند.

۸ــ با بودن ناظر محترم در هر حال واجب است ستر عورت.

۹ــ پوشیدن جامهای شهرت و سوار شدن مراکب شهرت جایز نیست

۱۰ــ سزاوار نیست لباس بلند که از کعبین پائین تر باشد پوشیدن

۱۱ــ مؤمن اگر لباس نداشته باشد واجب بر کسانیکه قادر باشند او را بپوشانند

درس بیست و نهم ــ مکان نمازگذار

۱ــ نماز در مکان غصب جایز نیست در حال اختیار مگر آنکه مالک اجازه دهد یا علم برضای او باشد.

۲ــ در گل و آب نماز صحیح نیست مگر در حال ضرورت.

۳ــ در زمین شوره زار و در برف که پیشانی مستقر نشود نماز صحیح نیست

۴ــ هرگاه نجاست مسری در زمین باشد نمیتوان در آنجا نماز خواند.

۵ــ محل سجده باید پاک باشد و زمین یا روئیدنی غیر مأکول و ملبوس باشد مگر در حال ضرورت.

سؤالات درس بیست و هفتم و بیست و هشتم

جایز است نماز در پوست مردار و پوست حیوان غیر مأکول اللحم یا نه؟ - در ابریشم و کرک و موی غیر مأکول اللحم چه طور؟ - در پوست خز و سنجاب تذکیه شده نماز جایز است یا نه؟ - در حال تقیه و ضرورت نماز در پوست حیوان غیر مأکول اللحم جایز است یا نه؟ - پوشیدن پوست حیوان غیر مأکول اللحم که تذکیه شده باشد در غیر نماز جایز است یا نه؟ - جایز است نماز در خز اگر مخلوط بکرک روباه و خرگوش باشد یا نه؟ - پوشیدن لباس ابریشم خالص برای مردان جایز است یا نه؟ - اگر مو و کرک حیوان غیر مأکول اللحم در لباس باشد حکمش چیست؟ - نماز در لباس غصبی جایز است یا نه؟ - غصب چیست؟ - نماز در جامه که ساتر بدن باشد جایز است یا نه؟ - زن در نماز چه مقدار از بدن خود را باید بپوشاند؟ - مرد چه طور؟ - اگر نمازگذار لباس نداشته باشد چه کند؟ - (بقیه در صفحه آینده)

۶ — محل سجده میشود کاغذ پاک باشد اگرچه نوشته شده باشد .

۷ — داخل کردن نجاست متعدیه در مسجد جایز نیست .

۸ — خاک و سنگریزه فرش مسجد را خارج کردن جایز نیست و اگر بیرون برد باید دوباره بهمان مسجد یا مسجد دیگر برگرداند .

۹ — هر کس در محلی از مسجد بنشیند کسی نمیتواند او را منع کند از آن مکان

۱۰ — واجب است تعظیم و احترام داشتن مساجد .

۱۱ — حرام است نقاشی مسجد بصورتهای صاحب روح .

۱۲ — بازی کردن در مساجد جایز نیست .

درس سی ام — در اذان و اقامه

۱ — اذان و اقامه در غیر نمازهای پنجگانه اداء یا قضاء جایز نیست .

۲ — در نمازهای یومیه ترک آن و خصوص اقامه و حرف زدن بعد از آن حرام نیست مگر برای پیش آوردن امام جماعت .

۳ — بجای اذان و اقامه گفتن اَلصَّلٰوةُ خَیْرٌ مِنَ النَّوْمِ حرام است .

بقیه سؤالات صفحه قبل

در پوست و جامه که از بازار مسلمانان خریده میشود نماز جایز است یا نه ؟ — در اجزاء حیوان مأکول اللحم که روح حلول نکرده اگر از میته جدا شود نماز جایز است یا نه ؟ — اگر موی انسان در جامه باشد میتوان با آن نماز خواند یا نه ؟ — مستحب است انسان چه طور لباسی بپوشد ؟ — ستر عورت کی واجب است ؟ — پوشیدن چه لباسی حرام است ؟ — چه لباسی سزاوار نیست ؟ —

۴ — اذان عبارت است از گفتن اَللّٰهُ اَکْبَرُ ۴ مرتبه اَشْهَدُ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ۲ مرتبه اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللّٰهِ ۲ مرتبه حَیَّ عَلَی الصَّلٰوةِ ۲ مرتبه حَیَّ عَلَی الْفَلَاحِ ۲ مرتبه حَیَّ عَلٰی خَیْرِ الْعَمَلِ ۲ مرتبه لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ۲ مرتبه .

۵ — اقامه مثل اذان است مگر اینکه در اول دو مرتبه الله اکبر میگوید و بعد از حی علی خیر العمل دو مرتبه قد قامت الصلوة و در آخر یک مرتبه لا اله الا الله گفته میشود .

درس سی و یکم — ایستادن

۱ — واجب است ایستادن در حال نیت و تکبیرة الاحرام و حمد و سوره و تسبیحات اربع .

۲ — اگر ایستادن ممکن نباشد بنشیند و اگر نتواند بپهلوی راست و الا بپهلوی چپ بخوابد و اگر نتواند بپشت بخوابد و برای رکوع و سجود اشاره و ایماء کند و اگر ممکن نشود اینکه بر او سجده میکند بلند کند و بر پیشانی بچسباند .

سؤالات درس بیست و نهم و سی ام

آیا در مکان غصبی در حال اختیار نماز جایز است یا نه ؟ — در چه صورت جایز است ؟ — در آب و گل نماز صحیح است یا نه ؟ — در زمین شوره زار و برف چه طور ؟ — اگر در زمین نجاست مسریه باشد جایز است نماز خواندن یا نه ؟ — محل سجده چه طور باید باشد ؟ — میشود محل سجده کاغذ باشد یا نه ؟ — داخل کردن نجاست متعدیه در مسجد جایز است یا نه ؟ —

(بقیه صفحه بعد)

۳ـ بر چهارپا جایز نیست نماز واجبی در حال اختیار خوانده شود و در نماز نافله جایز است.

۴ـ اگر نتوان نشسته نماز بخواند و در اثناء نماز قدرت بر ایستادن حاصل کند واجب است بایستد و نماز را تمام کند چنانچه در صورت قدرت اگر عجز حاصل شود قیام واجب نیست.

۵ـ تکیه باندازه کم که اگر تکیه گاه برداشته شود قیام هم نخورد جایز است و اگر زیاد باشد که اگر برداشته شود بیفتد جایز نیست.

۶ـ در نماز واجب ترک قیام عمداً حرام و مبطل نماز است.

۷ـ کسی که عاجز از قیام و رکوع و سجود باشد کفایت میکند بایماء و اشاره آنها را بجا آورد.

درس سی و دوم ـ در نیت و تکبیرة الاحرام

۱ـ واجب است در اول نماز نیت مشتمل بر تعیین نماز و قصد قربت.

۲ـ واجب است تکبیرة الاحرام در اول نماز.

بقیه سؤالات صفحه قبل

خاک و سنگریزه مسجد را میشود بیرون برد یا نه؟ ـ اگر بیرون ببرد چه باید کرد؟ ـ اگر کسی در محلی از مسجد بنشیند میشود او را از آن محل خارج کرد یا نه؟ ـ احترام مسجد واجب است یا نه؟ ـ نقاشی مسجد بصورت ذی روح چه طور است؟ ـ بازی کردن در مسجد چطور است؟ ـ در غیر نمازهای پنجگانه اذان و اقامه جایز است یا نه؟ ـ در نمازهای پنجگانه ترک اذان و اقامه وصوفی در بعد از اذان چه طور است؟ ـ بجای اذان و اقامه گفتن الصلوة خیر من النوم چه طور است؟ ـ فصول اذان را بشمارید؟ ـ اقامه چطور است؟ ـ

۳ـ واجب است در صورت امکان الله اکبر بلفظ عربی گفته شود.

۴ـ هرگاه یقین کرد که تکبیرة الاحرام را نگفته یا نیت نکرده واجب است از اول شروع کند.

۵ـ هرگاه شک داشته باشد در گفتن تکبیرة الاحرام بعد از محل اعاده لازم نیست.

درس سی و سوم ـ در قرائت

۱ـ واجب است خواندن سوره الحمد در دو رکعت اول از هر نماز.

۲ـ واجب است خواندن یکی از سورهای قران بعد از سوره حمد در دو رکعت اول.

۳ـ کسی که سوره الحمد را نمیداند و سایر سورهای قرآن را هم نمیداند واجب است عوض حمد و سوره بگوید الله اکبر سبحان الله اللهم صل علی محمد و آل محمد.

۴ـ جایز نیست بعض سوره خوانده شود مگر در حال تقیه و نماز نافله و نماز آیات.

سؤالات درس سی و یکم و سی و دوم

در نمازهای واجب در حال تکبیرة الاحرام و نیت و حمد و سوره و تسبیحات اربع راست ایستادن لازم است یا نه؟ ـ اگر ایستادن ممکن نباشد چه کند؟ ـ در حال اختیار نماز واجبی بر چهارپا جایز است یا نه؟ ـ نماز نافله چطور؟ ـ اگر نتوان در اثناء نماز قدرت بر ایستادن حاصل کند حکمش چیست؟ ـ اگر در صورت قدرت عجز حاصل شود چه کند؟ ـ تکیه باندازه کم با قدرت چه حکم دارد؟ ـ اگر عاجز از قیام و رکوع و سجود باشد چه کند؟ ـ در اول نماز چه واجب است؟ ـ دیگر چه واجب است در اول نماز؟ ـ تکبیرة الاحرام در صورت امکان بچه لفظ باید گفته شود؟ ـ اگر یقین کند که تکبیرة الاحرام نگفته یا بدون نیت داخل نماز شد چه کند؟ ـ اگر شک در تکبیرة الاحرام کند بعد از محل حکمش چیست؟ ـ

۵ــ در یک رکعت نماز واجب و سوره خواندن بعلاوه حمد جایز نیست .

۶ــ سوره الضحی و الم نشرح یک سوره است و همچنین فیل و لایلاف .

۷ــ حمد و سورهای دیگر را بدون بسم الله خواندن جایز نیست و اگر بخواند نماز را اعاده کند مگر در سوره برائه .

۸ــ آمین گفتن بعد از سوره حمد حرام است .

۹ــ واجب است حمد و سوره در نماز صبح و مغرب و عشاء بلند خوانده شود و در ظهر و عصر آهسته بخواند مگر بسم الله را .

۱۰ــ اگر کسی عمداً ترک جهر و اخفات نمود باید نماز را اعاده کند اما سهواً و نسیاناً و جهلاً معفو است .

۱۱ــ هرگاه حمد یا سوره را فراموش نموده و قبل از رکوع متذکر شد واجب خوانده شود اگر بعد از دخول در رکوع متذکر شد لازم نیست .

درس سی و چهارم

۱ــ زیاد بلند خواندن در محل جهر جایز نیست .

۲ــ اگر از نصف سوره تجاوز نموده عدول بسوره دیگر جایز نیست و اگر بنصف نرسیده جایز است مگر در سوره توحید و جحد که در اینجا مطلقاً عدول جایز نیست مگر بسوره جمعه و منافقین .

۳ــ چهار سوره عزیمه که سجده واجب دارد جایز نیست که در نماز واجب

خوانده شود و اگر شروع نموده باشد باید عدول کند .

۴ــ واجب است در غیر دو رکعت اول در حال قیام یک سوره حمد یا سه مرتبه سُبحانَ اللهِ وَالحَمدُ لِلّهِ وَلا اِلهَ اِلّا اللهُ وَاللهُ اَکبَر آهسته خوانده شود .

۵ــ سوره های بزرگ که باعث گذشتن وقت نماز میشود جایز نیست خوانده شود .

۶ــ ترجمه در حال اختیار با وجود امکان تعلیم کفایت نمیکند .

۷ــ واجب است حمد و سوره موافق قرائت متواتر مشهور باشد و جایز نیست بقرائت شواذ

۸ــ واجب است اخراج حروف از مخارج

سؤالات درس سی و سیم و سی و چهارم

در دو رکعت اول از هر نماز چه باید بخواند ؟ــ بعد از سوره حمد چه بخواند ؟ ــ کسیکه سورهای قرآن را نمیداند چه بکند ؟ ــ بعض سوره خواندن چه حکم دارد ؟ ــ در یک رکعت دو سوره خواندن جایز است یا نه ؟ ــ سوره الضحی و الم نشرح یک سوره است یا دو سوره ؟ــ فیل و لایلاف چه طور ؟ــ حمد و سوره ها را بدون بسم الله میشود خواند یا نه ؟ ــ آمین گفتن بعد از حمد چه حکم دارد ؟ــ حمد و سوره در کدام از نمازها باید بلند خوانده شود ؟ــ در کدام نمازها آهسته بخواند ؟ ــ اگر کسی ترک جهر و اخفات کند حکمش چیست ؟ ــ اگر حمد و سوره را فراموش نمود و قبل از رکوع متذکر شد چه کند ؟ ــ اگر بعد از رکوع متذکر شد چه کند ؟ ــ زیاد بلند خواندن در محل جهر جایز است یا نه ؟ ــ اگر از نصف سوره تجاوز نمود عدول بسوره دیگر جایز است یا نه ؟ ــ اگر بنصف نرسید چه طور ؟ــ در سوره توحید و جحد چه طور ؟ ــ چهار سوره عزیمه که سجده واجب دارد جایز است در نماز خوانده شود یا نه ؟ ــ اگر شروع بخواندن آنها کند چه باید کرد ؟ ــ در غیر دو رکعت اول در حال قیام چه باید بخواند ؟ــ

(بقیه در صفحه بعد)

آستان قدس رضوی

درس سی و پنجم

۱ــ واجب است تعلیم و تعلّم قرآن باندازهٔ قدر واجب و در غیر قدر واجب واجب کفائی است.

۲ــ واجب است احترام قرآن و احترام حاملین قرآن و حرام است اهانت بقرآن و اهانت بحاملین قرآن بدون سبب.

۳ــ واجب است تعلیم و تعلّم و تلاوت قرآن بقصد اخلاص باشد نه ریا.

۴ــ مسامحه در خواندن قرآن بطوریکه منجر بفراموش شدن شود جایز نیست.

۵ــ سزاوار است همیشه خصوص ماه رمضان قرآن خوانده شود.

۶ــ حرام است غنا خواندن در قرآن.

۷ــ سجدهٔ تلاوت واجب است در چهار سورهٔ سجده بر خواننده و گوش دهنده و شنونده اگرچه در یک مجلس مکرر خوانده شود.

۸ــ قنوت در نماز مستحب است.

۹ــ محل قنوت در رکعت دوم هر نماز بعد از قرائت پیش از رکوع.

(بقیهٔ سؤالات صفحهٔ قبل)

سوره های بزرگ که باعث گذشتن وقت نماز میشود جایز است در نماز خوانده شود یانه ؟- ترجمه در حال اختیار با وجود امکان تعلیم کفایت میکند یانه ؟- آیا حمد و سوره باید موافق قرائت متواترهٔ مشهوره خوانده شود یانه ؟- بقرائت شواذ جایز است یانه ؟- آیا حروف باید از مخارج گفته شود یا نه ؟-

۱۰ــ نماز جمعه دو قنوت دارد یکی در رکعت اول قبل از رکوع و یکی در رکعت دوم بعد از رکوع.

درس سی و ششم ـ در رکوع

۱ــ واجب است در هر رکعت از هر نماز یک رکوع بجا آورده شود.

۲ــ در نماز آیات و خسوف و کسوف در هر رکعت پنج رکوع دارد.

۳ــ واجبات رکوع سه است (۱) خم شدن باندازه که کف دو دست بسر زانو برسد (۲) ذکر گفتن در حال رکوع یا یک مرتبه سبحان ربّی العظیم و بحمده و یا سه مرتبه سبحان الله و یا اذکار دیگر (۳) طمأنینه بقدر ذکر.

۴ــ اگر عمداً و یا سهواً رکوع را ترک نموده و داخل در سجده شد نماز باطل است و باید نماز اعاده شود.

۵ــ هرگاه سهواً رکوع را ترک نموده و قبل از رفتن بسجده متنبه شد باید بلند شود و برکوع برود و نماز صحیح است.

۶ــ اگر انسان ایستاده شک کند که آیا رکوع بجا آورده یا نه باید بجا آورد.

۷ــ اگر کسی عمداً ذکر رکوع را نگفت نمازش باطل است و اگر سهواً ترک شود نماز صحیح است.

۸ــ واجب است بعد از تمام شدن رکوع راست بایستد مطمئناً.

۹ــ در حال اختیار ذکر رکوع واجب است بعربی گفته شود .

درس سی و هفتم ـ در سجود

۱ــ واجب است در هر رکعت از نماز دو سجده بجا آورده شود .

۲ــ واجبات سجده پنج است ـ ۱ـ هفت موضع (۱) پیشانی (۲و۳) دو کف دست (۴و۵) دو سر زانو (۶و۷) دو سر انگشتان ابهام دو پا بزمین گذارده شود .

(۲) نهادن پیشانی روی چیزیکه سجده بر آن صحیح باشد .

(۳) سر از سجده اول بلند کردن و نشستن مطمئناً .

(۴) طمأنینه بقدر ذکر واجب .

(۵) ذکر واجب یک مرتبه سبحان ربی الاعلی و بحمده یا سه مرتبه سبحان الله گفته شود .

سؤالات درس سی و پنجم و سی و ششم

باندازه قدر واجب تعلیم و تعلم قرآن چه حکم دارد ؟ ـ در غیر قدر واجب چه طور ؟ ـ احترام قرآن و حاملین آن و اهانت بآنها چه حکم دارد ؟ ـ تعلیم و تعلم قرآن باید بچه قصد باشد ؟ ـ مسامحه در خواندن قرآن بطوریکه منجر بفراموش شدن شود جایز است یا نه ؟ ـ قرآن در چه اوقات باید خوانده شود ؟ ـ در چند سوره سجده تلاوت واجب است ؟ ـ بر که واجب میشود ؟ ـ قنوت واجب است یا مستحب ؟ ـ محل قنوت کجا است ؟ ـ نماز جمعه چند قنوت دارد ؟ ـ در کدام رکعت ؟ ـ در هر رکعت از نماز چند رکوع باید خوانده شود ؟ ـ در نماز آیات و خسوف و کسوف در هر رکعت چند رکوع دارد ؟ ـ واجبات رکوع چند امر است ؟ ـ بشمارید ؟ ـ اگر رکوع را ترک نموده داخل سجده شد حکمش چیست ؟ ـ اگر سهواً رکوع را ترک نموده قبل از رفتن بسجده متنبه شد چه کند ؟ ـ اگر (بقیه دارد)

۳ــ هرگاه پیشانی بمحلی که سجده بر او جایز نیست گذارده شود واجب است بکشد پیشانی را بجائیکه صحیح باشد سجده بر آن و هرگاه محتاج باشد باینکه کمی سر بلند کند و روی مهر گذارد بلند نماید و روی مهر بگذارد .

۴ــ بین پیشانی و محل سجده نباید فاصله باشد مانند دستمال و عمامه

۵ــ اقلاً آنچه بر او سجده میشود بقدر یک درهم باشد .

۶ــ محل سجده از محل ایستادن بیش از قطر یک خشت پست و بلند نباشد

۷ــ زیاد کردن یک سجده برده و سجده یا کم کردن جایز نیست .

درس سی و هشتم ـ در احکام سجده

۸ــ اگر در پیشانی جراحتی باشد که نشود روی زمین یا مهر گذارده شود باید گودالی کنده شود که محل مجروح روی زمین گذارده نشود و محل سالم روی مهر یا زمین گذارده شود و اگر اصلاً نشود پیشانی را بزمین گذارد باید دو طرف صورت سجده کند و اگر آنهم ممکن نشود زنخ را بزمین بگذارد .

۹ــ هرگاه انسان یک سجده را فراموش نمود اگر قبل از رکوع متذکر شود برگردد و سجده فراموش شده را بجا آورد و اگر بعد از رکوع ملتفت شد نماز را تمام نماید و بعد از نماز سجده فراموش شده را قضاء کند .

(بقیه سؤالات صفحه قبل)

اگر انسان اشتباهاً شک کند یا رکوع را بجا آورده یا نه چکند ؟ ـ اگر عمداً ذکر رکوع را ترک نمود حکم چیست ؟ سهواً چه طور ؟ ـ بعد از تمام شدن رکوع چه باید بکند ؟ ـ در حال اختیار ذکر رکوع بغیر عربی گفتن جایز است یا نه ؟ ـ

۱۰ــ اگر شک در سجده کند اگر از محل نگذشته بجا آورد و اگر داخل قیام شده اعتناء نکند.

۱۱ــ ذکر سجده باید بعربی گفته شود و در حال اختیار فارسی کفایت نمیکند

۱۲ــ سجده مخصوص ذات حضرت باریتعالی است و برای غیر او جایز نیست

۱۳ــ هرگاه عمداً یک سجده ترک شود نماز باطل است و همین طور اگر در یک رکعت دو سجده ترک شود ولو سهواً باشد.

درس سی و نهم ــ در تشهّد

۱ــ در هر نماز دو رکعتی یک تشهد و در نماز سه رکعتی و چهار رکعتی دو تشهّد واجب است که بعد از سجده ثانیه رکعت دوم و رکعت آخر نماز در نماز سه رکعتی و چهار رکعتی بجا آورده شود.

۲ــ واجبات تشهد شش است (۱) گفتن شهادتین (اَشْهَدُ اَنْ لا اِلٰهَ اِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لا شَرِیکَ لَهُ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ) (۲) صلوات بر محمد و آل محمد (اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ)

سؤالات درس سی و هفتم و سی و هشتم

درهر رکعت از نماز چند سجده واجب است؟ ــ واجبات سجده چند امر است؟ ــ بشمارید آن پنج امر را؟ ــ اگر پیشانی بمحلی که سجده بر آن جایز نیست گذارده شود چه کند؟ ــ فاصله بین پیشانی و محل سجده جایز است یا نه؟ ــ اقلاً اینچیزها و سجده میشود باید چه قدر باشد؟ ــ محل سجده از محل ایستادن بچه اندازه جایز است پست یا بلند باشد؟ ــ زیاد کردن یک سجده بر دو سجده یا کم کردن جایز است یا نه؟ ــ اگر در پیشانی زخم یا جراحتی باشد که نتواند روی زمین تا مُهر گذاشت چه باید بکند؟ ــ (بقیه دارد)

(۳) نشستن برای تشهّد (۴) طمأنینه باندازهٔ ذکر (۵) اذکار بترتیب گفته شود (۶) عربیت با امکان و قدرت.

۳ــ برای ضرورت و تقیه و کسیکه در آب یا گل نماز میخواند جایز است تشهّد ایستاده بخواند.

۴ــ کسیکه عمداً تشهّد را ترک نماید نمازش باطل است.

۵ــ اگر تشهّد را فراموش نمود و متذکر شد قبل از رفتن برکوع بنشیند و بجا آورد و اگر متذکر نشد مگر بعد از رکوع یا بعد از سلام بعد از نماز قضاء کند.

درس چهلم ــ در سلام

۱ــ سلام واجب است در آخر نماز.

۲ــ کفایت میکند گفتن اَلسَّلامُ عَلَیْنا وَ عَلٰی عِبادِ اللهِ الصّالِحِینَ یا اَلسَّلامُ عَلَیْکُمْ وَ رَحْمَةُ اللهِ وَ بَرَکاتُهُ.

۳ــ اگر سلام در نماز فراموش شود نماز صحیح است.

بقیه سؤالات نمره قبل

اگر انسان یک سجده را فراموش نمود و قبل از رفتن برکوع ملتفت شد چه کند؟ ــ اگر بعد از رفتن برکوع ملتفت شد حکم چیست؟ ــ اگر شک در سجده کند حکمش را بیان نمائید؟ ــ ذکر سجده را میشود بفارسی گفت یا نه؟ ــ برای غیر خدا سجده جایز است یا نه؟ ــ اگر عمداً در یک رکعت یک سجده ترک شود نماز صحیح است یا باطل؟ ــ اگر سهواً در یک رکعت دو سجده ترک شود چطور؟ ــ

۴ـ واجبات سلام چهار است (۱) نشستن مگر در حال ضرورت (۲) طمأنینه بقدر ذکر واجب (۳) با توانائی بلفظ عربی سلام را گفتن (۴) سلام را بعد از تشهد گفتن.

۵ـ سزاوار است بعد از نماز نشستن و تعقیب خواندن بطریق ذیل.

(۱) مواظبت بر تسبیح حضرت زهراء علیها السلام که عبارت از ۳۴ مرتبه اَللّهُ اَکبَر و ۳۳ مرتبه اَلحَمدُ لِلّهِ و ۳۳ مرتبه سُبحانَ اللّه است (۲) بسیار دعا خواندن (۳) سُبحانَ اللّه گفتن (۴) استغفار نمودن (۵) قرائت قرآن (۶) گفتن شهادتان و اقرار بائمه علیهم السلام (۷) صلوات بر محمد و آل محمد (۸) لعن بر اعداء دین (۹) دو سجده شکر بجا آوردن که در بین آن دو طرف صورت را بخاک بمالد و در سجده دعا بخواند.

سؤالات درس سی و نهم و چهلم

نماز دو رکعتی چند تشهد دارد؟ — در نماز سه رکعتی و چهار رکعتی چند تشهد واجب است؟ — محل تشهد کجاست؟ — واجبات تشهد چند امر است بشمارید؟ — بشنیدید و یک تشهد با اذکارش بجا آورید؟ — آیا هیچ وقت جایز است ایستاده تشهد بخواند یا نه؟ — کسیکه عمدا تشهد را ترک کند چه حکم دارد؟ — اگر تشهد را فراموش نمود و قبل از رفتن برکوع متذکر شد چه کند؟ — اگر بعد از رکوع یادش آمد چه کند؟ — سلام در آخر نماز واجب است یا مستحب؟ — چه ذکر در سلام کفایت میکند؟ — اگر سلام فراموش شود نماز صحیح است یا نه؟ — واجبات سلام چند است؟ — بشمارید آنها را؟ — سزاوار است بعد از نماز چه بکند؟ — تسبیح فاطمه زهراء (ع) بچه قسم است؟ — سجده شکر را چه طور باید بجا آورد؟ —

درس چهل و یکم

۱ـ حرام است در تعقیب امور ذیل.

(۱) تکبر کردن از دعا (۲) تکبر در طلب حاجت از خدا (۳) ریاء (۴) طلب حرام (۵) نا امید شدن از اجابت (۶) بدگمانی بخدا.

۲ـ در روایت است که قبل از طلوع شمس و پیش از غروب ده مرتبه بگوید لا اِلٰهَ اِلَّا اللّهُ وَحدَهُ لا شَریکَ لَهُ لَهُ المُلکُ وَلَهُ الحَمدُ یُحیی وَیُمیتُ وَهُوَ حَیٌّ لا یَمُوتُ بِیَدِهِ الخَیرُ وَهُوَ عَلیٰ کُلِّ شَیءٍ قَدیرٌ.

۳ـ و ده مرتبه بگوید اَعُوذُ بِاللّهِ السَّمیعِ العَلیمِ مِن هَمَزاتِ الشَّیاطینِ وَاَعُوذُ بِکَ رَبِّ اَن یَحضُرُونَ اِنَّ اللّهَ هُوَ السَّمیعُ العَلیمُ و این دو دعا را اگر نخواند قضاء کند.

۴ـ حرام است دعا بر ضرر مؤمنین بدون حق.

۵ـ واجب است خواننده دعا گناهان و ظلم را ترک نماید.

۶ـ هرگاه اسم محمد صلی الله علیه و آله ذکر شود واجب است صلوات بر محمد و آل محمد فرستاده شود.

۷ـ استغفار از گناهان واجب است.

درس چهل و دوم ـ قواطع صلوة

سیزده امر موجب بطلان نماز و اعاده آن است

(۱) ترك وضوء وغسل وتيمم اگرچه سهوًا باشد (۲) حدث مبطلهٔ طهارت در اثناء نماز (۳) پشت بقبله کردن (۴) گریه نمودن برای امور دنیوی (۵) خندهٔ با صدا (۶) عمدًا سلام کردن (۷) سخن گفتن عمدًا بدون قرآن و دعا (۸) عمدًا آه کشیدن (۹) خلل واقعه در نماز که در درس ۴۷ گفته خواهد شد (۱۰) بیرون از وقت نماز خواندن (۱۱) از نجاست اجتناب نمودن در نماز مگر آنچه معفو است (۱۲) تکفیر ـ دست روی دست گذاردن در غیر تقیه (۱۳) فعل کثیر.

درس چهل و سوم ـ نماز جمعه

۱ ـ واجب است نماز جمعه متعینًا بر هر مکلف مگر مسافر ـ زن ـ بنده مریض ـ کور ـ پیر ـ و هر کس از دو فرسخ زیادتر تا محل نماز جمعه مسافت دارد بچهار شرط (۱) حضور امام یا نایب خاص او (۲) انعقاد جماعت (۳) خواندن دو خطبه (۴) حضور پنج نفر.

سؤالات درس چهل و یکم و چهل و دوم

آنچه در تعقیب حرام است بشمارید؟ ـ قبل از طلوع شمس و پیش از غروب چه باید بگویید؟ ـ دیگر چه بگویید؟ ـ این دو دعا اگر نخواند چه کند؟ ـ دعا بر ضرر مؤمنین بدی حق چه طور است؟ ـ دعا خواننده چه واجب است بکند؟ ـ هرگاه اسم محمد صلی الله علیه و آله برده شود چه باید بگویید؟ ـ استغفار از گناهان واجب است یا نه؟ ـ مبطلات نماز چند امر است؟ ـ آن سیزده امر را بشمارید؟ ـ

۲ ـ واجب میشود نماز جمعه با تحقق شرایط بر اهل شهرها و دهات وغیره
۳ ـ کسانیکه کمتر از دو فرسخ تا محل انعقاد نماز جمعه مسافت دارند واجب است بنماز جمعه حاضر شوند.
۴ ـ نماز جمعه دو رکعت است که پیش از آن دو خطبه خوانده میشود.
۵ ـ اقلا باید ما بین محل انعقاد دو نماز جمعه یك فرسخ فاصله باشد
۶ ـ نماز جمعه کفایت از نماز ظهر میکند.
۷ ـ واجب است گوش دادن بدو خطبه و حرام است حرف زدن در آن وقت
۸ ـ واجب است ایستاده خطبه خوانده شود مگر در حال عذر

درس چهل و چهارم ـ کیفیت خطبتان

۱ ـ خطبه اول باید مشتمل باشد بر حمد خدا و درود بر محمد مصطفی صلی الله علیه و آله و آل او و وصیت بپرهیزکاری و موعظه بمردم و خواندن یك سورهٔ کوچك.
۲ ـ در خطبهٔ دوم علاوه بر آنچه در خطبهٔ اول خوانده میشود باید اسامی ائمه علیهم السلام ذکر شود و دعای بتعجیل فرج نیز بشود
۳ ـ هرگاه کسی درك خطبتان را ننمود بلکه رکعت اول از نماز را نیز درك ننماید و در رکعت دوم در حال رکوع حاضر محل نماز جمعه شود واجب است اقتداء نماید و نماز را تمام نموده و کافی است.

۴ــ در حال غیبت امام علیه السلام نماز جمعه واجب تخییری است.

۵ــ جایز نیست اقتداء به فاسق و نه به مجهول العداله.

۶ــ واجب است تعظیم روز جمعه.

۷ــ هرگاه امام در حال خواندن خطبه باشد نماز نمیشود خواند.

درس چهل و پنجم ـ نماز عیدین

۱ــ نماز عید فطر و قربان واجب است بشروط وجوب نماز جمعه.

۲ــ اگر نماز عیدین را در وقت بجا نیاورد قضاء ندارد.

۳ــ در زمان غیبت امام مستحب است نماز عیدین خوانده شود چه جماعت یا فرادی.

۴ــ نماز عیدین دو رکعت است و اذان و اقامه ندارد.

۵ــ وقت نماز عیدین از طلوع آفتاب تا ظهر است.

سؤالات درس چهل و سوم و چهل و چهارم

نماز جمعه متعیناً بر که واجب میشود و از که ساقط است ؟ـ شرایط وجوب تعیینی چند است بشمارید ؟ـ بر اهل دهات واجب میشود یا نه ؟ـ تکلیف کسانیکه کمتر از دو فرسخ تا محل انعقاد نماز جمعه دارند چیست ؟ـ نماز جمعه چند رکعت است ؟ـ بین انعقاد دو نماز جمعه چه قدر فاصله باید باشد ؟ـ نماز جمعه از چه نماز کفایت میکند ؟ـ استماع دو خطبه لازم است یا نه ؟ـ خطبه را ایستاده بخوانند یا نشسته ؟ـ خطبه اول مشتمل بر چیست ؟ خطبه دوم چه طور ؟ـ اگر کسی حاضر خطبتان نشد و در اثناء نماز حاضر شود تکلیفش چیست ؟ـ در حال غیبت امام نماز جمعه را باید خواند یا نه ؟ـ اقتداء بفاسق جایز است یا نه ؟ـ تعظیم روز جمعه چه طور است ؟ـ اگر امام در حال خطبه باشد میشود نماز خواند یا نه ؟ـ

۶ــ نماز عیدین بر مسافر واجب نیست.

۷ــ نماز عید دو رکعت است که در رکعت اول پنج تکبیر بعد از حمد و سوره قبل از رکوع گفته میشود و در رکعت دوم چهار تکبیر که بعد از هر تکبیر یک قنوت خوانده میشود.

۸ــ دو خطبه در نماز عیدین بعد از نماز خوانده میشود و قبل از نماز خواندن بدعت است.

درس چهل و ششم ـ نماز آیات

۱ــ واجب است نماز آیات بسبب گرفتن خورشید و ماه و زلزله و بادهای تاریک کننده و سایر آثار آسمانی که سبب ترس غالب مردم میشود.

۲ــ وقت نماز خسوف و کسوف از اول گرفتن قرص است تا وقت باز شدن.

۳ــ هرگاه خسوف و کسوف در وقت نماز یومیه واقع شود و وقت هر دو نماز وسعت داشته باشد هر کدام را اگر بخواهد مقدم بدارد میتواند و اگر وقت یکی مضیق باشد باید آنرا مقدم داشت.

سؤالات درس چهل و پنجم

نماز عید فطر و قربان کی واجب میشود ؟ـ اگر در وقت بجا نیاورد قضاء دارد یا نه ؟ـ در زمان غیبت امام ع نماز عیدین را باید خواند یا نه ؟ـ نماز عیدین چند رکعت است ؟ـ اذان و اقامه دارد یا نه ؟ـ وقت نماز عیدین کی است ؟ـ نماز عیدین بر مسافر واجب است یا نه ؟ـ چطور نماز عید بخوانند ؟ـ در نماز عید خطبتان چه وقت خوانده میشود ؟ـ

۴ — نماز آیات دو رکعت است که در هر رکعت پنج رکوع و پنج قرائت و دو سجده است.

۵ — جائز است حمد و یک سوره خوانده شود و بعد از آن برکوع برود و از رکوع سر بلند کند و باز حمد و سوره بخواند و برکوع رود و بهمین ترتیب تا پنج رکوع و بعد از رکوع پنجم بلند شود و بسجده برود و جائز است که بعد از حمد یک قسمت از یک سوره را بخواند و بعد از آن برکوع برود و بعد از بلند شدن از رکوع قسمت دوم سوره را بخواند و برکوع برود بهمین ترتیب تا سوره باخر برسد.

۶ — اگر مثلا در رکوعی سوره باخر رسید و هنوز پنج رکوع کامل نشده بعد از رکوع بعد حتما حمد را باید بخواند.

۷ — اگر کسی عمدا نماز خسوف و کسوف را ترک نماید باید قضاء کند و همین قسم است اگر تمام قرص بگیرد و نماز نخواند.

سؤالات درس چهل و ششم

نماز آیات بچه سبب واجب میشود؟ — وقت نماز خسوف و کسوف کی است؟ — اگر خسوف و کسوف در وقت نماز یومیه واقع شود و وقت هر دو موسع باشد کدام یک مقدم میدارد؟ — اگر وقت یکی مضیق باشد چه کند؟ — نماز آیات چند رکعت است بچند جور خوانده میشود؟ — بهر دو قسم نماز را بخوانید؟ — اگر مثلا در رکوع سوم سوره باخر رسد چه کند؟ — اگر نماز خسوف و کسوف را ترک نمود چه باید بکند؟ — در صورت گرفتن تمام قرص چه بکند؟ —

درس چهل و هفتم — در خلل نماز

۱ — واجب است اعاده نماز در ده صورت.

(۱) شک میان یک رکعت و دو رکعت (۲) شک در عدد رکعات نماز دو رکعتی (۳) شک در عدد رکعات نماز سه رکعتی (۴) کم کردن یک رکعت (۵) پشت بقبله کردن در نماز (۶) کسیکه نداند چند رکعت خوانده (۷) کسیکه نداند نماز خوانده یا نه اگر وقت باقی باشد (۸) ترک کردن رکوع (۹) ترک کردن دو سجده از یک رکعت (۱۰) ترک تکبیرة الاحرام و قیام رکنی.

۲ — در صورت شک بین رکعات باید قدری فکر نموده اگر گمان بیک طرف حاصل نمود بنا را بر طرف مظنون گذارد و الا عمل بمقتضای قواعد شک در نماز بنماید و اعاده لازم نیست.

تبصره

دانسته شد که شک در عدد رکعات نماز دو رکعتی و سه رکعتی نماز باطل است فقط شک در عدد رکعات نماز چهار رکعتی در هشت صورت نماز صحیح است بترتیبی که ذکر میشود.

سؤالات درس چهل و هفتم

در چند صورت اعاده نماز واجب است؟ — آن ده صورت را بشمارید؟ — در صورت شک بین رکعات باید چه بکند؟ — چه شک ها ست که باید بنا را بر صحت نماز گذاشت؟ —

درس چهل و هشتم ـ شکوک صحیحه

۱ـ شک میان دو رکعت و سه رکعت بعد از اکمال دو سجده بنا را بر سه بگذارد و نماز را تمام نموده و بعد از نماز یک رکعت نماز احتیاط ایستاده یا دو رکعت نشسته بجا آورد.

۲ـ شک بین سه و چهار در هر حال که باشد بنا را بر چهار بگذارد و نماز را تمام نموده بعد از سلام یک رکعت ایستاده یا دو رکعت نشسته نماز احتیاط بجا آورد.

۳ـ شک میان دو و چهار بعد از اکمال سجدتین بنا را بر چهار گذاشته دو رکعت نماز احتیاط ایستاده بجا آورد.

۴ـ شک میان دو و سه و چهار بعد از اکمال سجدتین بنا را بر چهار بگذارد و دو رکعت نماز احتیاط ایستاده و دو رکعت نشسته بجا آورد.

۵ـ شک میان چهار و پنج بعد از اکمال سجدتین بنا را بر چهار گذاشته و نماز را تمام نموده دو سجده سهو بجا آورد و اگر در حال قیام باشد بنشیند و عمل شک میان سه و چهار را بجا آورد و دو سجده سهو نیز بجا آورد.

۶ـ شک میان سه و پنج در حال قیام بنشیند و شک برمیگردد میان دو و چهار و دو رکعت نماز احتیاط ایستاده و دو سجده سهو بجا آورد.

۷ـ شک میان سه و چهار و پنج است در حال قیام بنشیند و شک برمیگردد بشک میان دو و سه و چهار همان قسم که ثلاثی نماید و دو سجده سهو بجا آورد.

۸ـ شک میان پنج و شش است در حال قیام باید بنشیند شک مزبور برمیگردد بشک میان چهار و پنج بعد از اکمال سجدتین بنا را بر چهار گذارد و دو سجده سهو دیگر برای قیام بیجا بجا آورد.

درس چهل و نهم ـ در متعلقات شک

۱ـ اگر کسی یک رکعت یا زیاده در نماز زیاده بخواند عمداً و سهواً نماز باطل میشود مگر آنکه بقدر تشهد بعد از دو سجده رکعت آخر نشسته باشد.

۲ـ نماز احتیاط مثل نماز یومیه است مگر آنکه بحمد تنها اکتفاء باید نمود.

۳ـ در سجده میگوید بِسْمِ اللهِ وَبِاللهِ وَصَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ یا بِسْمِ اللهِ وَبِاللهِ اَلسَّلامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ

۴ـ کیفیت سجده سهو آنستکه بعد از نیت بسجده رود و ذکر مذکور را بگوید سر از سجده بردارد ثانیاً بسجده رود سجده دوم را مثل

سؤالات درس چهل و هشتم

حکم شک میان دو رکعت و سه رکعت را بیان نمائید؟ ـ شک میان سه و چهار حکمش چیست؟ ـ شک میان دو و چهار بعد از اکمال سجدتین حکمش چیست؟ ـ در شک میان دو و سه و چهار چکنند؟ ـ شک میان چهار و پنج بعد از اکمال سجدتین حکمش چیست؟ ـ در حال قیام چه طور؟ ـ شک میان سه و پنج چه حکم دارد؟ ـ حکم شک میان سه و چهار و پنج در حال قیام را بیان نمائید؟ ـ حکم شک میان پنج و شش در حال قیام را نیز بیان نمائید؟ ـ

سجدهٔ اول بجا بیاورد و بعد از آن تشهد را بخواند و بعد از آن بگوید اَلسَّلامُ عَلَیْکُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَکاتُهُ .

۵ ـــ در پنج جا اعتبار بسهو و شک نیست .

(۱) سهو در سهو (۲) کثیر الشک (۳) شک امام یا مأموم با حفظ دیگری (۴) شک بعد از محل (۵) شک بعد از فراغ .

۶ ـــ واجب است تحفظ از سهو بقدر امکان .

۷ ـــ اگر در محل باشد و شک کند باید آنرا بجا بیاورد ... باید .

درس پنجاهم ـــ در نماز قضاء

۱ ـــ هرگاه عمداً یا سهواً یا بواسطهٔ خواب رفتن یا ترکِ طهارت نماز واجب در وقت ترک شود باید قضاء نمود .

۲ ـــ قضاءِ نماز بر صغیر . دیوانه . کافر . حایض . نفسا واجب نیست

۳ ـــ هرگاه مغمی علیه باندازهٔ خواندنِ نماز در وقتِ نماز حال افاقه برای او حاصل شود باید نماز را قضاء کند اگر ترک کرده باشد

۴ ـــ قضاءِ نماز مسافر قصر است اگرچه در حضر بجا آورده شود و قضا نماز حاضر تمام است اگرچه در سفر قضاء کند .

(سؤالات درس چهل و نهم)

اگر کسی شک کند یا زیادتر عمداً یا سهواً در نماز زیاد بخواند حکمش چیست ؟ ـ نماز احتیاط چطور میخوانند ؟ ـ سجدهٔ سهو را بچه قسم بجا میآورند ؟ یک سجدهٔ سهو بجا بیاورید ؟ ـ در چند جا است که اعتبار بشک و سهو نیست ؟ ـ آن پنج را بشمارید ؟ ـ

۵ ـ اگر کسی عدد نمازهای فوت شدهٔ خود را نمیداند نماز قضاء بخواند تا ظن غالب حاصل شود باینکه برائت ذمه حاصل شده

درس پنجاه و یکم ـــ در نماز جماعت

۱ ـــ نماز جماعت مستحب مؤکد است در نمازهای واجبه مگر نماز جمعه و عیدین که با شرایط وجوب واجب میشود

۲ ـــ جایز نیست اقتداء بهفت طایفه (۱) مخالفین (۲) مجهول الحال (۳) فاسق (۴) کسیکه ختنه نکرده باشد (۵) حرامزاده (۶) صغیر (۷) دیوانه .

۳ ـــ اقتداء مسافر بحاضر و حاضر بمسافر صحیح است بشرط آنکه هر یک فراغت عدد رکعات نماز خود را بکنند و بتکلیف شخصی بعد از فرادی شدن رفتار نمایند .

۴ ـــ جایز نیست در جماعت زنها جلو مردها بایستند .

۵ ـــ در نمازهای نافله جماعت جایز نیست مگر نماز عیدین مستحبی و نماز استسقاء و نمازیکه مستحباً اعاده میشود .

سؤالات درس پنجاهم

اگر عمداً یا سهواً بواسطه خواب یا ترک طهارت نماز واجب در وقت ترک شود چه باید کرد ؟ ـ بر که قضاء نماز واجب نیست ؟ ـ اگر مغمی علیه باندازهٔ خواندن نماز حال افاقه داشته باشد و نماز نخواند چه باید بکند ؟ ـ قضاءِ نماز مسافر چطور است ؟ ـ قضاء نماز حاضر چه طور ؟ ـ

۶ — اگر برای تقیه در پشت سر مخالف نماز خوانده شود واجب است آهسته حمد و سوره خوانده شود و اگر ممکن نباشد تمام سوره را بخواند هر چه بخواند کفایت میکند .

۷ — در نماز جماعت ماموم باید تمام واجبات نماز را بجا آورد مگر قرائت حمد و سوره .

۸ — پشت سر امام عادل قرائت حمد و سوره خواندن در نماز جهریه که صوت امام شنیده شود حرام است .

۹ — اگر بعد از نماز معلوم شود امام عادل نبوده یا با طهارت نبوده یا نیت نکرده یا پشت بقبله نموده بوده است نماز ماموم صحیح است .

۱۰ — اگر ماموم بعد از امام اقتداء نماید در آن رکعت که اقتدا نموده است رکعت اول نماز خود قرار میدهد در رکعت دوم تشهد میخواند و نماز را تمام میکند .

۱۱ — واجب است ماموم پیروی کند امام را در افعال و اذکار و اجبار کرده بشود

۱۲ — ادراک میکند ماموم رکعت را با اینکه امام در رکوع باشد و اقتداء

۱۳ — اقتداء با امام با وجود فاصله زیاد بین ماموم و امام جایز نیست مگر صفوف نماز گذار بجماعت .

۱۴ — اگر امام بالاتر از ماموم ایستاده باشد باندازهٔ معتدٌ به نماز ماموم باطل است .

درس پنجاه و دوم — نماز قصر

۱ — واجب میشود بواسطه ترس چه در سفر و چه در حضر نماز را قصر نماید و هم چنین واجبات که بسبب ترس ترک شود ساقط است .

۲ — بر پنج شرط نماز مسافر قصر میشود

(۱) مقصد هشت فرسخ یا چهار فرسخ رفتن و برگشتن .

(۲) پنهان شدن دیوارهای شهر و نشنیدن صدای اذان .

(۳) نبودن سفر معصیت و صید لهو (۴) نبودن مسافر کثیر السفر (۵) قصد اقامه نکردن ده روز در یک مکان .

۳ — کسانی که یکماه در مکانی متوقف باشند بعد از یک ماه نماز را

سؤالات درس پنجاه و یکم

جماعت در چه نمازی مستحب است ؟— در چه نماز واجب ؟— بچند طایفه نمیشود اقتداء کرد ؟— آنها را بشمارید ؟— اگر مسافر بحاضر و حاضر بمسافر اقتدا کند چه باید کرد ؟— در جماعت زنها جلوی مرد ها میتوانند بایستند یا نه ؟— در نافله جماعت صحیح است یا نه ؟— اگر در پشت سر مخالف نماز بخواند چکنند ؟— در نماز جماعت ماموم واجبات را بجا میآورد یا نه ؟— پشت سر امام عادل قرائت حمد وسوره در نماز جهریه چه حکم دارد ؟— اگر بعد از نماز جماعت معلوم شود امام عادل نبود یا با طهارت نبود یا نیت نکرده نماز ماموم صحیح است یا نه ؟— ماموم که در اثناء نماز اقتدا میکند تکلیفش چیست ؟— پیروی کردن ماموم امام را واجب است یا نه ؟— ماموم ادراک رکعت را بچه میکند ؟— با وجود فاصله اقتداء جایز است یا نه ؟— اگر امام بالاتر از ماموم ایستاده باشد نماز ماموم صحیح است یا نه ؟—

تمام میخوانند.

۴ــ کسانی که در ملک خود بقصد توطن شش ماه مانع باشند در آنجا همیشه نماز را باید تمام بخوانند اگر اعراض از وطن بودن آنجا ننموده باشند.

۵ــ در چهار مکان (۱) مسجد الحرام (۲) مسجد حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم (۳) مسجد جامع کوفه (۴) حائر سید الشهداء علیه السلام مسافر مخیر است بین قصر و اتمام.

۶ــ فقط نماز چهار رکعتی در سفر دو رکعت میشود و در باقی نمازها قصر نیست.

۷ــ مستحب است مسافر بعد از هر نماز قصر سی مرتبه بگوید سُبحانَ اللهِ وَالحَمدُ لِلّهِ وَلا اِلهَ اِلَّا اللهُ وَاللهُ اَکبَر.

سؤالات درس پنجاه و دوم

نماز برای چه قصر میشود؟ ــ واجباتی که بسبب ترس ترک شود چه حکم دارد؟ ــ نماز مسافر بچند شرط قصر میشود؟ ــ آن پنج را بشمارید؟ ــ اگر مسافر بحاضر یا حاضر بمسافر اقتداء کنند چه باید بکنند؟ ــ مواضعیکه تخییر بین قصر و اتمام است بشمارید؟ ــ کدام نمازها قصر میشود؟ ــ مستحب است مسافر بعد از نماز قصر چه بگوید؟ ــ

کتاب زکوة

درس پنجاه و سوم

۱ــ هرکس منکر وجوب زکوة شود کافر است.

۲ــ هرگاه زکوة بذمه کسی تعلق بگیرد واجب است بدهد و حرام است ندادن و همچنین است سایر حقوق واجبه.

۳ــ زکوة بر دو قسم است ــ زکوة مال ــ زکوة فطره

۴ــ زکوة مال در نه چیز واجب میشود.

(۱) طلا (۲) نقره (۳) شتر (۴) گاو (۵) گوسفند (۶) گندم (۷) جو (۸) خرما (۹) کشمش ــ مویز.

۵ــ زکوة مال بر انسان واجب میشود به پنج شرط.

(۱) بلوغ (۲) عقل (۳) حریت ــ آزاد بودن ــ (۴) مالک نصاب بودن (۵) تمکن از تصرف.

۶ــ مستحب است زکوة در سایر غلات و در مال التجاره و مادیان چرنده

۷ــ زکوة مادیان نجیب بشرط حول دو دینار است و یابو یک دینار

سؤالات درس پنجاه و سوم

منکر وجوب زکوة چه حکم دارد؟ ــ اگر زکوة بذمه کسی تعلق گرفت چه باید بکند؟ ــ زکوة بر چند قسم است؟ ــ کدام است؟ ــ زکوة مال در چند چیز تعلق میگیرد؟ ــ بشمارید آنها را؟ ــ زکوة مال بچند شرط بر انسان واجب میشود بشمارید آن پنج چیز را؟ ــ دادن زکوة در سایر غلات و مال التجاره و مادیان چرنده واجب است یا نه؟ ــ زکوة مادیان نجیب ــ یابو زکوتش چند است؟ ــ

درس پنجاه و چهارم — در زکوة چهارپایان

۱ — در انعام سه گانه زکوة واجب میشود بچهار شرط یکی از آنها رسیدن بحد نصاب است که کمتر از نصاب زکوة واجب نیست .

۲ — نصاب شتر دوازده است .

(۱) پنج شتر در آن یک گوسفند است (۲) ده شتر در آن دو گوسفند (۳) پانزده شتر در آن سه گوسفند (۴) بیست شتر در آن چهار گوسفند (۵) بیست و پنج شتر در آن پنج گوسفند (۶) بیست و شش شتر یک ماده شتر که داخل در سال دوم شده باشد (۷) سی و شش شتر یک شتر ماده که دو سالش کامل و داخل در سال سیم شده باشد (۸) چهل و شش شتر یک ماده شتر که سه سالش تمام و داخل در سال چهارم شده باشد (۹) شصت و یک شتر یک ماده شتر که چهار سالش کامل و داخل در سال بعد شده باشد (۱۰) هفتاد و شش دو ماده شتر دو ساله که داخل در سال سوم شده باشد (۱۱) نود و یک دو ماده شتر که سه سالش تمام و داخل در سال چهارم شده باشد (۱۲) یکصد و بیست و یک در هر چهل یک ماده شتر دو ساله تمام بدهد باید در هر پنجاه شتر یک شتر سه ساله که داخل در سال بعد شده باشد و هر چه بالا رود بهمین ترتیب .

۳ — فرقی نیست بین اقسام شترها در اداء زکوة .

درس پنجاه و پنجم

۱ — گاو دو نصاب دارد .

(۱) سی و زکوة آن یک گوساله است که داخل سال دوم شده باشد

(۲) چهل و زکوة آن یک گوساله ماده است که داخل سال سوم شده باشد و هر چه بالا رود بهمین ترتیب است .

۲ — گوسفند پنج نصاب دارد

(۱) چهل گوسفند در آن یک گوسفند است .

(۲) یکصد و بیست و یک گوسفند در آن دو گوسفند است .

(۳) دویست و یک گوسفند در آن سه گوسفند است .

(۴) سیصد و یک گوسفند در آن چهار گوسفند است .

(۵) چهارصد و هر چه بالا رود در هر صدی باید یک گوسفند بدهد

سؤالات درس پنجاه و چهارم و پنجاه و پنجم

در انعام ثلاثه بچند شرط زکوة واجب میشود؟ — شتر چند نصاب دارد؟ — آنها را بشمارید؟ — در پنج شتر چه باید داد؟ — در ده شتر چه بدهد؟ — در پانزده چه بدهد؟ — در بیست چه بدهد؟ — در بیست و پنج چه بدهد؟ — در بیست و شش چه بدهد؟ — در سی و شش چه بدهد؟ — در چهل و شش چه بدهد؟ — در شصت و یک چه بدهد؟ — در هفتاد و شش چه بدهد؟ — در نود و یک چه بدهد؟ در یکصد و بیست و یک چه بدهد؟ — بین اقسام شتر فرقی هست یا نه؟ —

گاو چند نصاب دارد بشمارید؟ — در سی گاو چه بدهد؟ — در چهل گاو چه بدهد؟ — هر چه بالا برود حکمش چیست؟ — گوسفند چند نصاب دارد؟ — بشمارید؟ — در چهل گوسفند چه بدهد؟ — در یکصد و بیست و یک چه بدهد؟ — دویست و یک چه بدهد؟ — سیصد و یک چه بدهد؟ — چهارصد چه بدهد؟ — هر چه بالا رود حکمش چیست؟

درس پنجاه و ششم — شرائط زکوة انعام

١ — دوم از شرایط وجوب زکوة در انعام حول است یعنی یازده ماه تمام هلالی عدهٔ نصاب ملک زکوة دهنده باشد بحلول ماه دوازدهم زکوة واجب میشود

٢ — سوم از شرایط — سوم — یعنی در مدت سال بچریدن علف بخورند نه از مال مالک.

٣ — چهارم از شرایط آنستکه در مدت سال گاو و شتر کارکن نباشند.

٤ — اگر چند مالک دارای یک گله باشند که مجموع از حد نصاب تجاوز میکند نصیب هرکدام که بحد نصاب میرسد باید زکوة بدهد و آنها که چهارپایان شان بحد نصاب نمیرسد چیزی نباید بدهند

٥ — هرگاه بعد از حول قبل از دادن زکوة تمام گوسفند — گاو — شتر را بفروشد واجب است مشتری زکوة بدهد و از بایع بگیرد.

٦ — عامل در اخذ زکوة باید قول مالک را قبول نماید و در تعیین زکوة مالک را مختار نماید و انعام را محافظت نموده بمستحق یا امام برساند

٧ — همساله با وجود شرایط باید زکوة داده شود اگر چه همان انعام سالها پیش باقی باشند.

سؤال از درس پنجاه و ششم

دوم از شرایط وجوب زکوة در انعام چیست؟ — حول یعنی چه؟ — سوم از شرایط چیست؟ — سوم یعنی چه — چهارم از شرایط را بیان کنید؟ — اگر چند مالک دارای یک گله باشند که مجموع از حد نصاب تجاوز میکند حکمش چیست؟ — اگر بعد از حول و قبل از دادن زکوة انعام را بفروشد حکمش چیست؟ — تکلیف عامل در اخذ زکوة چیست؟ — اگر انعام در سالهای بعد هم دارای شرایط زکوة شدند باید زکوة داد یا نه؟ —

درس پنجاه و هفتم — زکوة نقدین

١ — شرایط زکوة در نقدین سه است.

(١) رسیدن بحد نصاب در تمام مدت سال (٢) حول (٣) طلا و نقره مسکوک باشد.

٢ — طلا دو نصاب دارد.

(١) بیست دینار که (هر دینار ١٨ نخود است یک اشرفی) در آن نصف دینار است

(٢) چهار دینار و در آن یک عشر دینار است.

٣ — نقره نیز دو نصاب دارد.

(١) دویست درهم و در آن پنج درهم واجب است (٢) چهل درهم و در آن یک درهم است و بهمین ترتیب هرچه بالا رود محسوب میشود (درهم ١٢ نخود ٣/٥ نخود است).

٤ — با وجود شرایط زکوة در تمام حول باید زکوة مال را بدهد اگر چه همان دینار و درهمی باشد که در سال پیش زکوتش را داده یا اینکه صاحب مال بهمان اندازه مقروض باشد یا عین مال قرض باشد

سؤال از درس پنجاه و هفتم

شرایط زکوة در نقدین چند است؟ — بشمارید؟ — طلا چند نصاب دارد؟ — نصاب اولش چه قدر است؟ — در بیست دینار چه باید داد؟ — نصاب دوم چه قدر است؟ — در چهار دینار چه مقدار باید بدهد؟ — نقره چند نصاب دارد؟ — بشمارید؟ — در دویست درهم چند باید داد؟ — در چهل درهم چند باید داد؟ — هرچه بالا رود چه طور؟ — درهم چه قدر است؟ — با وجود شرایط در تمام سال چه باید بکند؟ —

درس پنجاه و هشتم — زکوة غلات

۱ — واجب است زکوة در غلات اربعه. گندم. جو. خرما. مویز. بدو شرط (۱) آنکه قبل از وجوب زکوة یعنی انعقاد میوه در (رز) و سرخ شدن و زرد شدن خرما در نخل و انعقاد دانه در زراعت ملک زکوة دهنده درآید چه بزراعت و کاشتن یا بیع و هبه و غیره باشد (۲) رسیدن بحد نصاب است.

۲ — نصاب در غلات پنج وسق است که هر وسق شصت صاع و هر صاع سیصد و چهارده مثقال و ربع مثقال صیرفی است که مجموعاً بوزن تبریز معمول طهران دویست و هشتاد و هفت من و سی و هفت سیر و سه مثقال است.

۳ — در زکوة غلات حول شرط نیست.

۴ — اگر غلات با آب جاری یا باران مشروب شود یا بدون آب بعمل آید عشر باید داد و اگر با چرخ آب داده شود نصف عشر است.

۵ — اگر زراعت گاه با آب نهر و باران و گاه با آب دستی مشروب شود اخراج زکوة تابع اغلب است.

۶ — اگر با دو قسم آب متساوی مشروب شود باید نصف را ده یک و نصف را بیست یک اخراج نمود.

۷ — هرگاه قسمت زارع بحد نصاب رسد باید زکوة دهد با مالک الضیعه نمیشود

۸ — زکوة بعد از وضع خراج سلطان است.

۹ — جایز است قیمت زکوة داده شود و تخمین غله در زکوة کفایت میکند

درس پنجاه و نهم — در مستحقین زکوة

۱ — واجب است زکوة مال بمستحقین داده شود و آنها هشت صنف اند.

(۱ و ۲) فقراء و گدایان (۳) مامورین جمع زکوة (۴) قرض داران (۵) بندگانی که در مشقت و زحمت زندگانی میکنند (۶) در راه خدا از قبیل ساختن مسجد و پل و مدرسه (۷) ابن سبیل — غربائیکه در غربت بدون خرجی باشند — (۸) کفاریکه تالیف قلوب ایشان بشود.

۲ — در زکوة احوط آنستکه بتمام طوایف داده شود.

۳ — دعوای استحقاق با عدم ظهور دروغ کفایت میکند.

۴ — اگر کسی بدون تجسس و تحقیق زکوة بغیر مستحق بدهد واجب است دفعه دیگر بدهد.

۵ — اگر زکوة را در وقت وجوب ندهد باید بعد بدهد.

سؤالات درس پنجاه و هشتم

غلات اربعه چه چیز است ؟ — بچند شرط زکوة بآنها تعلق میگیرد ؟ — شرط اول چیست ؟ — شرط دوم چیست ؟ — آیا در زکوة غلات حول شرط است یا نه ؟ — اگر غلات با آب جاری یا باران یا بدون آب بعمل آید چه باید داد ؟ — اگر با چرخ آب داده شود چه باید داد ؟ — اگر گاه با دست و گاه با آب نهر آب داده شود حکمش چیست ؟ — اگر با دو قسم آب بالتساوی مشروب شود حکمش را بیان نمائید ؟ — اگر قسمت زارع بحد نصاب برسد باید زکوة بدهد یا نه ؟ — زکوة بعد از چه تعلق میگیرد ؟ — جایز است قیمت داده شود یا نه ؟ — تخمین در زکوة کفایت میکند یا

۶ــ در مستحقین زکوة غیر از مؤلفه و اطفال شیعه و بندگان شرط است اقرار بشهادتین و ائمه علیهم السلام داشته باشند.

۷ــ جایز نیست دادن زکوة را بمستضعفین مگر در حال ضرورت و ممکن نشدن رسانیدن بغیر آنها.

۸ــ ما یحتاج اولاد فقراء مؤمنین را میشود از بابت زکوة خرید.

درس ششم ـ شرایط مستحقین زکوة

۱ــ جایز نیست دادن زکوة را بمخالف مذهب شیعه از طوایف مانند مجسمه جبریه . واقفیه . ناصبیه . وغیره .

۲ــ شرط است در فقیر و مسکین مالک قوت یکسال خود فعلاً و مالاً نباشد

۳ــ بصاحبان کسب که فعلاً قوت سال خود را ندارند لیکن میتوانند بواسطه کسب تحصیل معاش کنند از زکوة داده نمیشود.

۴ــ داشتن اسب و غلام و کنیز و خانه بقدر حاجت مانع از اخذ زکوة نیست

۵ــ زکوة را بواجب النفقه نمیتوان داد مگر برای اداء دین یا توسعه

سؤالات درس پنجم

زکوة مال را بکه باید بدهند؟ ـ مستحقین چند صنف اند؟ ـ آن هشت صنف را بشمارید؟ ـ اگر کسی بدون تفتیش و تحقیق زکوة بغیر مستحق بدهد حکمش چیست؟ ـ دعوای استحقاق با عدم ظهور دروغ کفایت میکند یا نه؟ ـ شرط در مستحقین زکوة چیست؟ ـ دادن زکوة بمستضعفین جایز است یا نه؟ ـ ما یحتاج اولاد فقراء مؤمنین را میشود از بابت زکوة خرید یا نه؟ ـ

۶ــ واجب النفقه چهار اند.

(۱) پدر و مادر (۲) اولاد (۳) زن دائمی (۴) غلام و کنیز.

۷ــ بقوم و خویشان که دارای شرایط باشند جایز است زکوة داده شود

۸ــ جایز نیست زکوة بشارب الخمر داده شود.

۹ــ جایز است خریدن مالک زکوة پدرش را اگر بنده باشد و آزاد کردن اورا از مال زکوة.

۱۰ــ واجب است زکوة را فوراً بدهد و در وقت مرگ وصیت نماید بزکوة اگر در ذمه اش باشد.

۱۱ــ واجب است زکوة را از اصل مال میت خارج نمایند.

۱۲ــ حرام است زکوة واجب را به بنی هاشم دادن مگر در حال ضرورت آنها یا دهنده از بنی هاشم باشد یا انکه انتساب از طرف مادر باشد

۱۳ــ واجب است نیت وقت اداء زکوة

سؤالات درس ششم

آیا جایز است زکوة بمخالف مذهب شیعه داده شود یا نه؟ ـ شرط در فقیر و مسکین چیست؟ ـ داشتن اسب و خانه بقدر حاجت مانع از اخذ زکوة هست یا نه؟ ـ زکوة را بواجب النفقه میتوان داد یا نه؟ ـ واجب النفقه کیست؟ ـ بقوم و خویشان که دارای شرایط باشند میشود زکوة داد یا نه؟ ـ بشارب الخمر چه طور؟ ـ مالک زکوة میتواند پدرش را از بابت زکوة بخرد و آزاد کند یا نه؟ ـ واجب است زکوة را فوراً بدهد یا نه؟ ـ اگر زکوة بذمه اش باشد وقت مردن تکلیفش چیست؟ ـ زکوة را از اصل مال باید خارج کرد یا نه؟ ـ جایز است زکوة را به بنی هاشم داد یا نه؟ ـ نیت دادن زکوة را چه وقت باید بکند؟ ـ

درس شصت و یکم ـ زکوة فطره

۱ ـ واجب است زکوة فطره بچهار شرط .

(۱) بلوغ (۲) عقل (۳) آزاد بودن (۴) مالک قوت یکسال خود و عیال واجب النفقه خود باشد ولو مآلاً

۲ ـ واجب است زکوة فطره را از طرف خود و هر یک از عیال لانثی و مهمانی که قبل از غروب هلال شوال وارد شود بدهد .

۳ ـ قدر زکوة فطره از هر یک نفر یک صاع است (ششصد و چهارده مثقال و ربع مثقال) از گندم یا جو یا خرما یا مویز .

۴ ـ کفایت میکند قیمت دادن .

۵ ـ اگر قبل از غروب هلال شوال طفل متولد شود یا کافر اسلام آورد زکوة فطره بر آن واجب میشود .

۶ ـ واجب میشود زکوة فطره را در وقت غروب شب عید دادن .

۷ ـ وقت اداء زکوة فطره روز عید است قبل از نماز عید و تأخیر آن از نماز عید جایز نیست .

۸ ـ مستحقین زکوة فطره همان مستحقین زکوة مال است .

۹ ـ سزاوار نیست بیک نفر مستحق کمتر از یک صاع داده شود .

درس شصت و دوم ـ صدقات مستحبی

۱ ـ مستحب است دادن صدقه خصوص در ایام متبرکه .

۲ ـ صدقه دادن بکافر و ناصبی جایز نیست مگر در وقت ضرورت .

۳ ـ پس گرفتن صدقه جایز نیست .

۴ ـ حرام است سؤال مگر در حال احتیاج .

۵ ـ واجب است سؤال در وقت ضرورت .

۶ ـ حرام است منت گذاردن بعد از صدقه دادن و ریاء نمودن و ملامت کردن بر صدقه دادن و تصدق دادن بمال حرام در صورتیکه صاحبش معلوم باشد .

۷ ـ واجب است صدقه دادن بمؤمنین اگر ضرورت داشته باشد و حرام است ندادن

۸ ـ در صورت نذر و عهد و قسم صدقه واجب میشود .

۹ ـ صدقه دادن از مال مسلم بدون اذنش جایز نیست .

سؤالات درس شصت و یکم و شصت و دوم

زکوة فطره بچند شرط واجب میشود ؟ ـ آن چهار شرط را بشمارید ؟ ـ زکوة فطره از طرف که باید داده شود ؟ ـ قدر زکوة فطره برای یکنفر چه مقدار است ؟ ـ از چه جنس باید باشد ؟ ـ آیا قیمت کفایت میکند ؟ ـ اگر قبل از غروب هلال شوال طفل متولد شود یا کافر اسلام آورد زکوة فطره بر آن واجب میشود یا نه ؟ ـ چه وقت زکوة فطره را باید داد ؟ ـ مستحقین زکوة فطره را بشمارید ؟ ـ اقلاً بیکنفر مستحق چه اندازه باید داد ؟ ـ صدقه دادن چه حکمی دارد ؟ ـ صدقه دادن بکافر و ناصبی چه طور است ؟ ـ پس گرفتن صدقه چه حکمی دارد ؟ ـ سؤال جایز است یا نه ؟ ـ در وقت ضرورت چه طور ؟ ـ منت گذاردن بعد از صدقه چه حکم دارد ؟ ـ دیگر چه حرام است ؟ ـ صدقه دادن بمؤمنین با وجود ضرورت آنها چه حکم دارد ؟ ـ کی صدقه واجب میشود ؟ ـ از مال مسلم بدون اذنش صدقه دادن جایز است یا نه ؟ ـ

کتاب خمس

درس شصت و سوم - چیزهائیکه خمس با آنها تعلق میگیرد

۱ـ واجب است خمس در هفت چیز.

(۱) غنیمتی که در جنگ از کفار حربی بدست آید (۲) تمام معادن بشرط آنکه بعد از مخارج بیست دینار عاید شود (۳) گنج بهمان شرط (۴) آنچه از دریا بفرو رفتن در زیر آب عاید شود بشرط آنکه بعد از مخارج بیک دینار قیمت آن برسد (۵) آنچه از مخارج سال خود و عیال واجب النفقه او زیاد آید از منافع تجارت و کسب و زراعت وغیره (۶) زمینی که کافر ذمی از مسلمین بخرد (۷) مال حلالی که مخلوط بحرام شود و تمیز داده نشود و اندازه مال حرام و صاحبش معلوم نباشد.

۲ـ خمس بدو قسم میشود نصف آن سهم امام است که در زمان حضور امام علیه السلام بخودش و در زمان غیبت باید بفقیه جامع شرائط فتوی بدهد که بمستحقین برساند.

و نصف دیگر بفقراء از یتامی و مساکین و ابن سبیل از سادات هاشمی که از طرف پدر منتسب باشند داده میشود.

۳ـ اگر نصف خمس کفایت اعاشه سادات را ننماید از سهم امام تکمیل

خواهد شد.

۴ـ اموالیکه یکمرتبه خمس آن داده شود دیگر خمس با آنها تعلق نمیگیرد.

کتاب صوم

درس شصت و چهارم

۱ـ واجب است روزه ماه رمضان بر هر شخص بالغ عاقل حاضر خالی از حیض و نفاس و سلامت از مرض.

۲ـ مستحل ترک روزه رمضان کافر است.

۳ـ نیت روزه را واجب است در شب روزه نمود و اگر در شب نیت ننماید واجب است تا قبل از ظهر نیت کند اگر افطار نکرده باشد.

۴ـ در قضاء ماه رمضان قبل از ظهر اگر وقت مضیق نباشد جایز است افطار و بعد از ظهر افطار جایز نیست.

سؤالات درس شصت و سوم و شصت و چهارم

خمس در چند چیز تعلق میگیرد؟ـ آن هفت چیز را بشمارید؟ـ خمس بچند قسم میشود؟ـ سهم امام ع را در زمان حضور امام ع بکه باید داد؟ـ در زمان غیبت بکه باید داد؟ـ نصف دیگر خمس را بکه باید داد؟ـ اگر نصف خمس کفایت اعاشه سادات را نکند چه باید کرد؟ـ اموالیکه یکمرتبه خمس آن داده شود دیگر خمس بآن تعلق میگیرد یا نه؟ـ روزه ماه رمضان بر که واجب میشود؟ـ مستحل ترک روزه رمضان چه حکمی دارد؟ـ نیت روزه را کی باید کرد؟ـ اگر در شب نیت نکرده چه حکم دارد؟ـ روزه قضاء ماه رمضان را میشود قبل از ظهر افطار کرد یا نه؟ـ بعد از ظهر چه طور؟ـ

درس شصت و پنجم

ـ واجب است روزه‌دار از ده امر امساک نماید.

(۱) خوردن (۲) آشامیدن (۳) دروغ بر خدا و پیغمبر و ائمه علیهم السلام بستن (۴) زیر آب فرو رفتن (۵) حقنه بمایع نمودن ( ) غبار غلیظ بحلق رسانیدن ( ) قی کردن ( ) بقاء بر جنابت عمداً تا طلوع فجر.

۲ـ هرگاه مکلف در ماه رمضان افطار کند عمداً و عالماً واجب است بر او قضاء و کفاره.

۳ـ کفارهٔ روزهٔ ماه رمضان آزاد کردن یک بنده یا روزه گرفتن دو ماه پی در پی یا شصت مسکین طعام دادن است.

۴ـ اگر کسی عاجز از کفاره باشد باندازهٔ طاقت باید تصدق بدهد.

۵ـ در صورت فراموشی یا جهل اگر روزه را بخورد کفاره لازم نیست.

۶ـ اگر عمداً افطار بحلال کند یک کفاره کفایت میکند.

۷ـ در افطار بحرام کفارهٔ جمع واجب میشود.

۸ـ اگر حائض قبل از صبح پاک شود واجب است غسل کند و اگر ترک غسل کند روزه باطل و قضاء واجب است.

۹ـ اگر بواسطهٔ شستن دهن آب بحلق برسد باعث قضاء خواهد بود.

درس شصت و ششم

۱ـ واجب است امساک روزه‌دار از طلوع صبح صادق تا مغرب.

۲ـ اگر بدون مراعات صبح غذا بخورد و بعد معلوم شود که بعد از صبح بوده باید آن روز را روزه بگیرد و بعد هم قضاء نماید.

۳ـ اگر بقول خبردهنده بطلوع صبح بگمان دروغ گفتن او اعتناء ننمود و چیز خورد و معلوم شد در صبح خورده واجب است روزه را بگیرد و قضاء هم بکند.

۴ـ و همچنین است حکم کسی که بواسطهٔ تاریکی دخول شب را توهم نماید و بعد معلوم شود خطاء کرده مگر ظن غالب حاصل شود که در این صورت قضاء ندارد.

۵ـ شناخته میشود مغرب برفتن حمرهٔ مشرقیه از سمت الرأس

۶ـ بعد از مغرب لازم است افطار نمودن و تأخیر آن تا سحر جائز نیست

۷ـ واجب است قضاء و کفاره برای افطار در روز ماه رمضان و افطار بعد از ظهر در قضاء ماه رمضان و نذر معین

سؤالات درس شصت و پنجم

روزه‌دار از چند امر واجب است امساک کند؟ ـ آن امرها بشمارید؟ ـ هرگاه مکلف در ماه رمضان عامداً عالماً افطار کند حکمش چیست؟ ـ کفارهٔ روزهٔ ماه رمضان چیست؟ ـ اگر عاجز از کفاره شد چه کند؟ ـ در صورت فراموشی یا جهل اگر روزه را بخورد حکمش چیست؟ ـ

٨ـ واجب است افطار روزهٔ ماه رمضان در حال تقیه و ترس از قتل و در این صورت قضاء واجب است.

درس شصت و هفتم ـ در احکام مسافر

١ـ واجب است افطار برای مسافر در ماه رمضان بشروط قصر نماز.

٢ـ واجب است بر مسافر قضاء روزه اگرچه در سفر روزه گرفته باشد.

٣ـ مسافر هرگاه جاهل بوجوب افطار بود و روزه در سفر را افطار نکرد قضاء لازم نیست.

٤ـ هرگاه مسافرت قبل از زوال باشد واجب است افطار و اگر بعد از زوال باشد جایز نیست خوردن روزه.

٥ـ اگر مسافر قبل از زوال بوطن مراجعت نماید و چیزی نخورده واجب است روزه را باتمام رساند و قضاء ندارد و اگر چیز خورد مستحب است امساك و واجب است قضاء.

٦ـ جایز نیست قضاء ماه رمضان در سفر و نه روزهٔ کفاره.

سؤالات درس شصت و ششم

روزه دار از کی تا کی باید امساك کند؟ ـ اگر بدون مراعات وقت غذا بخورد و بعد معلوم شود صبح بوده چه بکند؟ ـ اگر بقول خبر دهنده مبنی بر بودن شب اعتماد نمود و غذا خورد یا بگمان دروغ گفتن خبر دهنده بطلوع اعتناء بقولش ننمود و چیز خورد و معلوم شد در روز خورده چه کند؟ ـ اگر بواسطهٔ تاریکی افطار کند و معلوم شود شب نبوده حکمش چیست؟ ـ مغرب بچه شناخته میشود؟ ـ تأخیر افطار بعد از مغرب جایز است یا نه؟ ـ قضاء و کفاره در کجا واجب میشود؟ ـ افطار در حال تقیه چه حکم دارد؟ ـ

٧ـ جایز نیست روزهٔ مستحبی برای کسیکه روزهٔ واجب در ذمهٔ او است.

٨ـ روزهٔ نذر در سفر جایز نیست مگر در روزهٔ نذر معین که مقید باشد بحضر و سفر یا بسفر تنها.

درس شصت و هشتم ـ ذوی الاعذار

١ـ شیخ و شیخه و صاحب ناخوشی عطش اگر عاجز از روزه گرفتن باشند باید افطار نمایند و واجب است از هر روزی یک مد طعام صدقه بدهند.

٢ـ زن حامله که زائیدنش نزدیك باشد و زن شیردهنده که شیرش کم باشد و خوف ضرر دارد واجب است افطار نماید و از هر روز یك مد صدقه بدهد و بعد از زوال عذر روزه ها را قضاء کند.

٣ـ هرگاه مریض مظنه بضرر داشته باشد در ماه رمضان واجب است روزه را افطار کند و بعد از زوال ناخوشی قضاء کند.

٤ـ اگر مریض با خوف ضرر روزه بگیرد کفایت نمیکند و واجب است قضاء کند.

سؤالات درس شصت و هفتم

مسافر بچه شرط در سفر باید روزه را نخورد؟ ـ مسافر قضاء روزه را باید بگیرد یا نه؟ ـ اگر مسافر جاهل بوجوب افطار بود و روزه گرفت باید قضاء کند یا نه؟ ـ مسافرت قبل از زوال حکمش چیست؟ ـ بعد از زوال چطور؟ ـ اگر مسافر قبل از زوال بوطن برگردد حکمش چیست؟ ـ قضاء ماه رمضان و روزهٔ کفاره جایز است در سفر گرفته شود یا نه؟ ـ کسیکه روزهٔ واجب بذمهٔ او است میتواند روزهٔ مستحبی بگیرد یا نه؟ ـ روزهٔ نذر در سفر جایز است یا نه؟ ـ

۵ــ حایض و نفساء واجب است روزه را افطار نموده و قضاء کند.

۶ــ زن مستحاضه واجب است روزه بگیرد و باید قبل از طلوع صبح غسل بکند.

۷ــ هرگاه حایض در اثناء روز پاک شود مستحب است امساک نماید و واجب است بر او قضاء.

درس شصت و نهم ــ در احکام روزه

۱ــ واجب میشود روزهٔ ماه رمضان مگر بدیدن ماه یا گذشتن سی روز از شعبان یا شیاع یا شهادت دو عادل بدیدن ماه.

۲ــ واجب میشود افطار برای عید فطر مگر اینکه در وجوب روزه گفته شد.

۳ــ اگر کسی روز سی ام رمضان را روزه گرفت و بعد معلوم شود ماه دیده شده باید افطار کند اگرچه بعد از ظهر باشد.

۴ــ اعتناء برؤیت ماه قبل از زوال نیست.

۵ــ شهادت زنها در رؤیت ماه اعتبار ندارد.

سؤالات درس شصت و هشتم

حکم شیخ و شیخه و صاحب عطش را که عاجز از روزه گرفتن باشند بیان کنید؟ ــ حکم زن حامل و شیرده هنگامیکه خوف ضرر دارند بیان نمائید؟ ــ مریض که مظنه ضرر دارد حکمش چیست؟ ــ اگر مریض روزه بگیرد چه حکم دارد؟ ــ حکم حایض و نفساء را بیان نمائید؟ ــ حکم زن مستحاضه چیست؟ ــ اگر حایض در اثناء روز پاک شود چه بکند؟ ــ

۶ــ رؤیت ماه در شهر نزدیک کفایت میکند.

۷ــ قول مخالفین و اخبار منجمین در رؤیت ماه اعتبار ندارد.

۸ــ واجب است پسر بزرگ قضاء روزهٔ پدر را بکند.

درس هفتادم ــ روزه‌های واجب

۱ــ روزه‌های واجب شش قسم است.

(۱) روزهٔ ماه رمضان (۲) قضاء ماه رمضان (۳) روزهٔ کفارات (۴) روزهٔ بدل هدی ــ در احکام حج ذکر میشود ــ (۵) روزهٔ نذر و عهد و قسم (۶) روزهٔ اعتکاف واجب.

۲ــ واجب است پی در پی گرفتن روزه کفارهٔ یمین ــ ظهار ــ قتل ــ افطار ماه رمضان ــ بدل هدی ــ نذر و شبه آنرا.

۳ــ روزه‌های حرام یازده قسم است.

(۱) روزهٔ روز نهم و دهم محرم بقصد تبرک (۲) روزهٔ روز عید فطر و اضحی (۳) روزهٔ ایام تشریق (۱۱ــ۱۲ــ۱۳ ذی الحجه) برای کسانیکه در منی باشند (۴) روزهٔ یوم الشک بنیت رمضان

سؤالات درس شصت و نهم

روزهٔ ماه رمضان بچه واجب میشود؟ ــ در کی واجب است افطار برای عید؟ ــ اگر روز سی ام رمضان را روزه گرفت و بعد معلوم شود ماه دیده شده چه کند؟ ــ حکم رؤیت قبل از ظهر چیست؟ ــ شهادت زنها در رؤیت کفایت میکند یا نه؟ ــ رؤیت ماه در شهر نزدیک کفایت میکند یا نه؟ ــ قول مخالفین اعتبار دارد یا نه؟ ــ قضاء روزه پدر را که باید بکند؟ ــ

(۵) روزهٔ وصال (عشائش را سحر خوردن محسوب دارد) (یا دو روزه و بیشتر را بدون افطار متصلاً روزه بگیرد) (۶) روزهٔ صمت (حرف نزند) (۷) روزه نذر معصیت (۸) روزهٔ تمام دهر (۹) روزهٔ واجب برای مسافر (۱۰) روزهٔ واجب برای مریض مگر در مواقع استثناء (۱۱) روزهٔ حائض و نفساء.

۴ــ روایت شده است زن بدونِ اذن شوهر ــ اولاد بدون اذنِ پدر ــ بنده بدونِ اذنِ مولی روزهٔ مستحبی نباید بگیرند.

کتاب اعتکاف

درس هفتاد و یکم ــ در اعتکاف

۱ــ واجب میشود اعتکاف ــ اقامه در مساجد برای عبادت ــ بسبب نذر و عهد و قسم و معتکف شدن دو روز که روز سوم واجب خواهد شد.

۲ــ جایز نیست اعتکاف مگر با روزه.

سؤالات درس شصت و نهم

روزه های واجب چند قسم است؟ ـ آنها را بشمارید؟ ـ کدام روزه ها را باید پی در پی گرفت؟ ـ روزه های حرام چند قسم است؟ ـ آن یازده قسم را بشمارید؟ ـ زن بدون اذن شوهر و اولاد بدون اجازهٔ پدر و بنده بدون اجازهٔ آقا میتوانند روزهٔ مستحبی بگیرند یا نه؟ ـ

۳ــ جایز نیست اعتکاف در مکانی مگر در مسجد الحرام ــ مسجد پیغمبر ــ مسجد کوفه ــ مسجد بصره ــ و جمعی از علماء در سایر مساجد اعتکاف را جایز دانسته‌اند.

۴ــ جایز نیست اعتکاف کمتر از سه روز و اگر دو روز معتکف بشود اعتکاف روز سوم واجب خواهد بود.

۵ــ حرام است بر معتکف جماع و واجب میشود بواسطهٔ آن کفارهٔ افطار در ماهِ رمضان (آزاد کردنِ بنده یا روزهٔ دو ماه متوالی یا اطعام دادن شصت گدا) هرگاه در شب واقع بشود و اگر در روز واقع شود دو کفاره واجب است.

۶ــ جایز نیست برای معتکف بیرون آمدن از مسجد مگر برای حاجتی که ناچار از او باشد یا قضای حاجتِ مؤمن یا مرض یا حیض.

۷ــ هرگاه معتکف از مسجد خارج شد جایز نیست برای او نشستن و نه راه رفتن زیر سایه در حال اختیار.

۸ــ جایز نیست برای معتکف نماز خواندن در غیر مسجدی که معتکف شده است مگر در مکه.

۹ــ حرام است بر معتکف استعمال عطریات و منازعه و بیع و شراء.

(سؤالات در صفحهٔ ۸۲ ملاحظه شود)

كتاب حج

درس هفتاد و دوم — شرائط وجوب حج

۱— واجب است حج بر مستطیع آزاد — بالغ — عاقل — در مدت عمر یکمرتبه.

۲— اگر صاحب مالی نباشد که حج بکند واجب است زبیت المال مسلمین دادن.

۳— با وجود شرائط حج واجب فوری است و ترك و تأخیرش حرام است.

۴— منكر وجوب حج كافر و مرتد است.

۵— شرط است در استطاعت بودن مخارج رفتن و برگشتن و داشتن جواز سواری در صورت احتیاج علاوه بر مقدار اداء قرضهایش و مخارج عیالش تا زمان برگشتن و امنیت راه و قدرت بر رفتن.

۶— هرگاه بذل زاد و راحله بکسی بشود واجب است بر او حج.

۷— واجب است اخراج اجرت حجة الاسلام را از اصل مال میت و اخراج اجرت حج منذور را از ثلث.

سؤالات درس هفتاد و یکم و هفتاد و دوم

اعتکاف چیست؟ — بچه سبب واجب میشود؟ — اعتکاف بدون روزه جایز است یا نه؟ — امکنه که در آنجا میشود معتکف شد کجا است؟ — اقل اعتکاف چند روز است؟ — بر معتکف چه حرام است؟ — بیرون آمدن از مسجد برای معتکف حکمش چیست؟ — اگر بیرون بیاید بچه برای او جایز نیست؟ — برای معتکف نماز خواندن در غیر محل اعتکاف جایز است یا نه؟ — استعمال عطریات و منازعه و بیع و شراء برای معتکف چه حکمی دارد؟ — (۷۲) حج در مدت عمر بکه واجب میشود؟ — اگر صاحب مالی نباشد که حج کند چه باید بکند؟ — با وجود شرائط حکمش چیست؟ — شرط استطاعت چیست؟ — اگر بکسی بذل زاد و راحله بشود حکمش چیست؟ — اخراج اجرت حجة الاسلام از چه باید بشود؟ — حج منذور چه طور؟ —

درس هفتاد و سوم — در شرائط وجوب حج

۱— هرگاه کسی نذر یا عهد نماید یا قسم بخورد با اینکه حج بجا آورد واجب است بهمان قسم بجا بیاورد.

۲— واجب است اخلاص در نیت حج و حرام است قصد ریاء.

۳— واجب است بودن نفقه حج از ممر حلال.

۴— شرط است در حج زن علاوه بر شروط متقدمه ایمنی بر نفسش.

۵— جایز نیست برای زن اینکه حج مستحبی بکند بدون اذن شوهر و همچنین است زن مطلقه بطلاق رجعی در عده.

درس هفتاد و چهارم — انواع حج

۱— حج بر سه نوع است — (۱) حج تمتع (۲) حج قران (۳) حج افراد

۲— واجب است حج تمتع بر کسیکه منزلش بیش از چهل و هشت میل از مکه دور باشد.

۳— واجب است حج قران و افراد بر کسیکه منزلش در مکه یا کمتر از چهل و هشت میل از مکه مسافت داشته باشد از هر طرف.

سؤالات درس هفتاد و سوم

اگر کسی نذر یا عهد یا قسم بخورد که حج بجا آورد حکمش چیست؟ — در نیت حج چه واجب است؟ — نفقه حج از چه ممر باید باشد؟ — شرط حج زن چیست؟ — زن بدون اذن شوهر حج مستحبی میتواند بکند یا نه؟ —

۴ـ واجبست مقدم داشتن عمرهٔ حج تمتع بر حج و مؤخر داشتن در حج قران و افراد.

۵ـ واجبست بودن احرام عمرهٔ تمتع و اتمام حج در ماههای حج (شوال ذی القعده ـ ذی الحجه) بعبتمیکه ادراک کند واجبات حج را در وقتش

۶ـ واجبست قربانی برای کسیکه حج تمتع میکند.

۷ـ واجبست بجا آوردن عمره و حج تمتع را در یک سال.

۸ـ جایز نیست مقدم داشتن طواف حج تمتع و سعیش را بر وقوف بعرفات مگر برای مضطر بخلاف حج قران و افراد

۹ـ واجبست عدول از عمرهٔ تمتع بحج افراد در حال ضرورت مثل تنگی وقت و حصول حیض و با عدول قربانی واجب نیست.

درس هفتاد و پنجم ـ افعال عمره و حج

۱ـ واجبات عمرهٔ تمتع پنج است.

(۱) احرام (۲) طواف (۳) دو رکعت نماز طواف (۴) سعی بین صفا و مروه (۵) تقصیر (کوتاه کردن مو یا چیدن ناخن)

سؤالات درس هفتاد و چهارم

اقسام حج را بیان کنید؟ ـ حج تمتع برکه واجبست؟ ـ حج قران و افراد برکه واجبست؟ ـ در حج تمتع عمره را چه وقت باید بجا آورد؟ ـ در حج قران و افراد چه طور؟ ـ احرام عمرهٔ تمتع و اتمام حج را باید در چه ماه باشد؟ ـ برای کسیکه حج تمتع بجا میآورد قربانی لازم است یا نه؟ ـ عمره و حج تمتع را میشود در یکسال بجا آورد یا نه؟ ـ آیا جایز است مقدم داشتن طواف حج تمتع و سعیش را بر وقوف یا نه عدول از عمرهٔ تمتع بحج افراد در حال ضرورت جایز است یا نه؟ ـ

۲ـ در عمرهٔ افراد طواف نساء نیز لازم است.

۳ـ واجبات حج تمتع چهارده است.

(۱) احرام (۲) وقوف بعرفات (۳) وقوف بمشعر (۴) رفتن بمنی (۵) رمی جمرهٔ عقبه (هفت سنگریزه بجمرهٔ عقبه بزنند) (۶) قربانی (۷) سر تراشیدن (۸) طواف (۹) نماز طواف (۱۰) سعی ما بین صفا و مروه (۱۱) طواف نساء (۱۲) دو رکعت نماز طواف نساء (۱۳) بیتوته کردن شبهای تشریق در منی (۱۴) رمی جمرات سه گانه در روزهای یازدهم و دوازدهم و سیزدهم.

درس هفتاد و ششم ـ در احرام

۱ـ جایز نیست احرام قبل از میقات مگر برای دو دسته.

(۱) کسیکه نذر کند بحال احرام وارد میقات شود.

(۲) کسیکه در آخر رجب با وجود خوف فوات عمره بجا آورد.

۲ـ مواقیت شش است.

(۱) عقیق از مسلخ تا ذات عرق (برای اهل شام) (۲) ذوالحلیفه (مسجد شجره) در حال ضرورت جحفه (برای اهل مدینه)

سؤالات درس هفتاد و پنجم

واجبات عمرهٔ تمتع را بشمارید؟ ـ در عمرهٔ افراد علاوه بر آن پنج چیز چه لازم است؟ ـ واجبات حج تمتع چند است؟ ـ آن چهارده چیز را بشمارید؟ ـ

(۳) جحفه (برای اهل شام و مغرب) (۴) یلملم (برای اهل یمن)
(۵) قرن المنازل (برای اهل طائف) (۶) منازل کسانیکه نزدیکترند بمکه از میقاتگاه میقات آنها است.

۳ــ هر کس که بمیقات وارد شود واجب است که احرام ببندد و اگر محرم نگردد واجب است از هر جا که ممکنست محرم شود اگر چه از حرم باشد.

۴ــ بر مقیمین مکه هرگاه واجب شود عمرهٔ تمتع واجب است بیکی از مواقیت رفته محرم شوند و اگر ممکن نشود بادنی حل بروند.

۵ــ واجب است احرام بستن برای حج تمتع از مکه.

درس هفتاد و هفتم ـ آداب مسافرت

۱ــ واجب است سفر اگر غایتش واجب باشد مثل حج جهاد طلب علم ـ کسب برای دفع ضرورت.

۲ــ واجب است با رفقا حرکت نماید تا از مخاوف و خطرها محفوظ ماند.

۳ــ واجب است دفاع از نفس خود و از مؤمن دیگر با وجود حاجت اگر چه منجر بکشتن دزد بشود.

سؤالات درس هفتاد و ششم

آیا قبل از میقات جایز است محرم شدن یا نه؟ ـ مواقیت چند تا است؟ ـ برای کسیکه داخل میقات میشود چه لازم است؟ ـ اگر ممکن نشود چه کند؟ ـ بر مقیمین مکه اگر عمرهٔ تمتع واجب شود چه کند؟ ـ برای حج تمتع از کجا محرم باید بشود؟ ـ

۴ــ واجب است حمل ما یحتاج الیه سفر واجب.

۵ــ واجب است خریدن چهارپایان باندازهٔ دفع ضرورت و اداء واجبات

۶ــ جایز نیست بیش از اندازهٔ طاقت آنها بار نموده و بکار اندازد

۷ــ جایز نیست ستم نمودن و زدن چهارپایان بدون حاجت.

درس هفتاد و هشتم ـ آداب معاشرت با مردم

۱ــ واجب است در سفر و حضر معاشرت با مردم حتی عامه امور ذیل را مراعات نماید
(۱) اداء کردن امانات (۲) اقامهٔ شهادت (۳) راست گوئی در گفتار
(۴) باز داشتن اذیت مگر برای مستحقین آن (۵) قیام بحقوق مؤمن
(۶) تقیه از مخالفین در صورت لزوم.

۲ــ حرام است امورات ذیل.
(۱) دشمنی نمودن با مؤمن (۲) ذلیل ساختن آنها (۳) غیبت از آنها (۴) کمک نکردن بآنها نزد ضرورت.

۳ــ جایز نیست رفاقت کردن با اشخاص ذیل.
(۱) فاسق (۲) بخیل (۳) احمق (۴) کسانیکه قطع رحم نمایند

سؤالات درس هفتاد و هفتم

سفر در کی واجب میشود؟ ـ آیا واجب است با رفقا مسافرت نمودن یا نه؟ ـ دفاع لازمست یا نه ـ حمل ما یحتاج الیه سفر لازمست یا نه؟ ـ خریدن چهارپایان باندازه رفع ضرورت لازمست یا نه؟ ـ آیا جایز است بیش از اندازهٔ طاقت بار بر چهارپایان نمود یا نه؟ ـ زدن و ستم چهارپایان بدون حاجت لازم است یا نه؟ ـ

در غیر ضرورت یا تقیه.

۴ــ حرام است هم‌نشینی با اهل بدعت و واجب است ردّ آنها بقدر امکان

۵ــ واجب است ردّ سلام و مستحب است سلام کردن.

۶ــ حرام است تفاوت گذاشتن بین فقیر و غنی در سلام کردن مگر آنکه فقیر را ترجیح دهد.

۷ــ واجب است جواب سلام را بلند بگوید بطوریکه مخاطب بشنود.

۸ــ هرگاه یک نفر از جماعت سلام بکند از دیگران ساقط میشود.

۹ــ هرگاه یکنفر از جماعت ردّ سلام کرد از دیگران ساقط میشود.

۱۰ــ حرام است سلام کردن بر کفّار و صاحبان ملاهی مگر در حال ضرورت

درس هفتاد و نهم ــ آداب معاشرت

۱ــ جایز نیست بدون اذن وارد خانه غیر شدن.

۲ــ واجب است احترام نمودن بمؤمن و مکروه است اهانت باو.

۳ــ هرگاه کسی را امین کنند بر خبری جایز نیست اینکه اظهار کند آن سرّ را مگر باذن صاحبش.

سؤالات درس هفتاد و هشتم

معاشرت با مردم چه اموری را باید مراعات نماید؟ ــ کدام امور در معاشرت حرام است؟ ــ با چه اشخاص جایز نیست رفاقت کردن؟ ــ هم‌نشینی با اهل بدعت چه طور است؟ ــ سلام چه حکمی دارد؟ ردّ سلام چه طور؟ ــ تفاوت گذاردن بین غنی و فقیر در سلام چه حکمی دارد؟ ــ جواب سلام را با چه طور بگوید؟ ــ اگر یکنفر از جماعت جواب سلام را بگوید از دیگران ساقط میشود یا نه؟ ــ بر چه اشخاصی سلام کردن حرام است

۴ــ واجب است بازداشتن اذیت از مسلمانان خصوصاً همسایگان.

۵ــ واجب است نوشتن جواب کاغذ.

۶ــ جایز نیست سوزانیدن کاغذها را با آتش اگر در آن قرآن یا اسم خداوند تعالی باشد مگر در حال ضرورت یا ترس.

۷ــ واجب است راستگویی در سخن و حرام است دروغ گفتن مگر برای دفع ضرورت

۸ــ واجب است حفظ زبان از سخنهای حرام (غیبت ــ سخن‌چینی) و امثال آن

۹ــ حرام است اذیت و دود ندادن بمسلمانان و حسد و خیانت.

۱۰ــ حرام است دروغ گفتن حتی بطور مزاح و شوخی بالتشبیه بزرگ و کوچک

۱۱ــ حرام است راستگویی که منجر بفساد شود.

۱۲ــ حرام است ذکر کنیه و لقبی که صاحبش خوش ندارد و حرام است بودن انسان صاحب دو رو و دو زبان مگر برای اصلاح.

درس هشتادم ــ در احرام است

۱ــ واجب است احرام برای حج و عمره.

۲ــ سزاوار است غسل برای احرام و پاکیزه کردن بدن و زیاد نمودن موی سر

سؤالات درس هفتاد و نهم

بدون اذن وارد خانه غیر شدن چه حکمی دارد؟ ــ احترام نمودن بمؤمن چه حکم دارد؟ ــ اگر کسی را امین کنند بر خبری افشاء آن جایز است یا نه؟ ــ بازداشتن اذیت از مسلمانان چه حکم دارد؟ ــ نوشتن جواب کاغذ چه طور است؟ ــ سوزانیدن کاغذ چه طور است؟ ــ دروغ گفتن چه طور است؟ راستگویی که منجر بفساد شود چه طور است؟ ــ ذکر کنیه و لقبی که صاحبش راضی نباشد چه طور است؟ ــ انسان صاحب دو رو و دو زبان باشد چه طور

٣ــ واجبات در احرام سه امر. (١) نیّت (٢) تلبیه یا اشعار یا تقلید

٤ــ واجب است در نیت تعیین هرچه میخواهد بجا آورد از حج و عمره واجب و مستحب و قصد قربت لکن تلفظ لازم نیست.

سوم از واجبات احرام پوشیدن دو جامه احرام است و جایز است بیش از دو جامه پوشیدن و جایز است عوض نمودن.

٥ــ جایز نیست احرام در ابریشم خالص و نه لباسیکه در آن نماز صحیح نیست

٦ــ واجب است احرام بر حایض و نفساء اما نماز نمیخوانند.

٧ــ مستحاضه در احکام احرام مثل طاهر است.

٨ــ جایز نیست داخل شدن مکه بدون احرام مگر برای مریض یا امثال آن

درس هشتاد و یکم ـ در طواف

١ــ واجب است طواف حج و عمره و طواف نساء.

٢ــ واجب میشود طواف نیز بسبب نذر و عهد و قسم.

٣ــ واجب است طواف نساء بر مرد و زن و خنثی در حج و عمره افراد نه عمره تمتع

٤ــ جایز نیست تمتع جستن قبل از طواف نساء.

سؤالات درس هشتادم

احرام برای چه واجب میشود؟ ــ سزاوار است برای احرام چه کند؟ ــ واجبات احرام چند امر است؟ ــ آنسه امر را بشمارید؟ ــ در نیت چه لازم است؟ ــ در چه لباسی احرام جایز نیست؟ ــ بر حایض و نفساء واجب است احرام یا نه؟ ــ حکم مستحاضه چیست؟ ــ داخل شدن در مکه بدون احرام جایز است یا نه؟ ــ

٥ــ واجب است بعد از طواف واجب دو رکعت نماز طواف.

٦ــ واجب است در طواف هفت امر.

(١) نیت مقارن با اول طواف مشتمل بر تعیین وجوب یا استحباب (٢) هفت شوط طواف کردن (٣) ابتداء بحجر الاسود و اختتام بآن نمودن (٤) مقدم داشتن طواف را بر نماز (٥) تکمیل کردن هفت شوط را (٦) قرار دادن کعبه را در طرف چپ (٧) بودن طواف میان کعبه و مقام ابراهیم.

٧ــ جایز نیست دور شدن در طواف از خانه کعبه از هر طرف باندازه که فاصله اش زیاد تر از مقام و کعبه باشد در حال اختیار.

٨ــ واجب است حجر اسمعیل و شاذروان (بنیان خانه) را داخل طواف قرار دهد و اگر در حجر در حال طواف برود واجب است اعاده.

٩ــ اگر عمداً بیش از هفت شوط طواف کند در طواف واجب باطل است.

١٠ــ اگر یک شوط را فراموش نمود واجب است برگردد و تکمیل کند اگرچه داخل سعی شده باشد و اگر ممکن نباشد نایب بگیرد.

سؤالات درس هشتاد و یکم

طواف واجب کدام است؟ ــ دیگر طواف بچه سبب واجب میشود؟ ــ طواف نساء بر که واجب میشود؟ ــ بعد از طواف واجب چه واجب است؟ ــ در طواف چند امر واجب است؟ ــ آن هفت امر را بشمارید؟ ــ بچه اندازه در طواف دور شدن جایز نیست؟ ــ چه را داخل طواف باید قرار داد؟ ــ اگر عمداً بیش از هفت شوط طواف کند حکمش چیست؟ ــ اگر یک شوط را فراموش کرد چکند؟ ــ

درس هشتاد و دوم — در سعی بین صفا و مروه

۱ — واجب است سعی بین صفا و مروه بعد از طواف مکر طواف نساء.

۲ — واجبات سعی سه است.

(۱) نیت (۲) بجا آوردن هفت شوط (۳) ابتداء بصفا و ختم بمروه

۳ — در سعی رفتن را یک شوط و برگشتن را یک شوط محسوب نماید.

۴ — واجب است ضبط کردن شوطها را.

۵ — اکر عمداً سعی را در حج ترک نماید واجب است سال بعد حج کند و اکر فراموش نمود سعی را واجب است برگردد و سعی را بجای آورد و چنانچه ممکن نباشد برکشتن واجب است نایب بگیرد.

۶ — اکر از مروه شروع بسعی نماید واجب است سعی را اعاده نماید و همچنین اکر عمداً زیاده بر هفت شوط سعی کند باید اعاده نماید.

۷ — اکر بگمان اتمام سعی تقصیر نماید و بعد از تقصیر ملتفت شود یک شوط یا زیاده از سعیش کم بوده واجب است اکمال سعی و ذبح کردن یک گاو ماده که گوشت و را تصدق بدهد.

سؤالات درس هشتاد و دوم

سعی که واجب میشود؟ — واجبات سعی چند است بشمارید؟ — در سعی رفتن و برکشتن یک شوط است یا دو شوط؟ — اکر عمداً سعی را در حج ترک کند حکمش چیست؟ — اکر بگمان اتمام سعی تقصیر نماید و بعد ملتفت شود یک شوط یا زیاده از سعیش کم بوده حکمش چیست؟ —

درس هشتاد و سوم — در تقصیر

۱ — واجب است تقصیر در عمره تمتع و عمره افراد بعد از سعی بین صفا و مروه.

۲ — واجب است در تقصیر چیدن موی یا گرفتن ناخن اکرچه کم باشد با نیت.

۳ — در عمره افراد حلق (سرتراشیدن) کافی و افضل است.

۴ — در عمره تمتع حلق حرام است بر مردان.

۵ — در حج و عمره تمتع و افراد حلق بر زنان حرام است.

۶ — اکر کسی عمداً تقصیر را ترک نمود و داخل در احرام حج شد عمره اش باطل و حجش حج مفرده خواهد بود.

۷ — پیش از تقصیر زن برای حج کننده حرام میشود و اکر نزدیکی بزنان کند واجب است کفاره بدهد.

درس هشتاد و چهارم — وقوف بعرفه

۱ — واجب است بر حج کننده بعد از احرام روز نهم ذی الحجه وقوف بعرفات.

۲ — حد عرفه بین عُرَنه و ثَوِیّه و نَمِرَه و ذی المجاز و اَراک است.

۳ — وقوف بحدود کفایت نمیکند.

۴ — اکر عمداً وقوف بعرفات را ترک کند حج باطل میشود.

سؤالات درس هشتاد و سوم

تقصیر بعد از چه واجب میشود؟ — در تقصیر چه واجب است؟ — در عمره افراد چه باید بکند؟ — در عمره تمتع حلق چه حکم دارد؟ — اکر کسی عمداً تقصیر را ترک نمود و داخل در احرام حج شد حکمش چیست؟ — پیش از تقصیر چه حرام میشود؟ —

۵ـ واجبات عرفه دو است (۱) نیت (۲) بودن بعرفه چه نشسته یا ایستاده یا سواره از زوال شمس تا غروب.

۶ـ غروب شمس شناخته میشود باینکه حمرهٔ مشرقیه از سمت سر بگذرد.

۷ـ هر کس در حال اختیار عمداً قبل از غروب از عرفات حرکت کند واجب است روز عید یک بدنه (شتر) نحر کند.

۸ـ اگر عجز از بدنه داشته باشد واجب است هجده روز روزه بگیرد.

۹ـ معلوم میشود روز عرفه بدیدن ماه و سایر امارات که در ثبوت هلال گفته شد.

۱۰ـ اگر وقوف اختیاری عرفه فوت شود واجب است شب عید در عرفات توقف نماید.

درس هشتاد و نهم ـ وقوف بمشعر الحرام

۱ـ واجب است وقوف بمشعر بر حاجی بعد از وقوف بعرفه.

۲ـ واجب است در وقوف بمشعر دو امر (۱) نیت (۲) بودن بمشعر الحرام از طلوع صبح روز دهم تا طلوع آفتاب

۳ـ جایز نیست کوچ کردن از مشعر الحرام پیش از طلوع صبح صادق مگر

سؤالات درس هشتاد و هشتم

حاجی بعد از احرام روز عرفه چه باید بکند؟ـ حد عرفه را بیان کنید؟ـ وقوف بحدود کفایت میکند یا نه؟ـ اگر عمداً وقوف بعرفات را ترک نماید حکمش چیست؟ـ واجبات عرفه چند امر است؟ـ آنها را بشمارید؟ـ غروب شمس بچه شناخته میشود؟ـ اگر عمداً در حال اختیار قبل از غروب حرکت کند حکمش چیست؟ـ اگر عاجز از توقف باشد چه طور؟ـ روز عرفه بچه معلوم میشود؟ـ اگر وقوف اختیاری فوت شود چه بکند؟ـ

از جهت ضرورت که در این صورت وقوف در شب کفایت میکند.

۵ـ کفایت میکند در وقوف اختیاری و دو وقوف اضطراری یک وقوف اختیاری و یک وقوف اضطراری با هم و اضطراری مشعر بتنهائی (۱)

۶ـ هر کس در دو وقوف از او فوت شود اگر چه سهواً باشد حجش باطل است و واجب است متحلل بعمره شود.

۷ـ اگر کسی عمداً یکی از دو وقوف را ترک نمود حجش باطل است و واجب است یک بدنه بدهد.

(۱) دانسته شد از برای هر یک از عرفات و مشعر الحرام دو وقوف است اختیاری و اضطراری وقوف اختیاری عرفات از زوال روز نهم تا غروب آن روز است وقوف اضطراری از اول شب عید تا طلوع صبح است وقوف اختیاری مشعر از طلوع فجر تا طلوع شمس است و اضطراری مشعر از طلوع شمس تا ظهر روز عید است

درس نودم ـ رمی جمرهٔ عقبه

۱ـ بعد از وقوف بمشعر حاجیان بمنی آمده در آنجا سه چیز لازم است.

(۱) رمی جمرهٔ عقبه (۲) ذبح (۳) سر تراشیدن

سؤالات درس هشتاد و نهم

وقوف بمشعر بر حاجی کی واجب است؟ـ واجب در وقوف بمشعر چند امر است؟ـ آن دو امر را بشمارید؟ـ از مشعر چه وقت باید کوچ کرد؟ـ از وقوفها کافی چیست؟ـ اگر هر دو وقوف از او فوت شود حکمش چیست؟ـ اگر عمداً یکی از دو وقوف را ترک کند حکمش چیست؟ـ

۲ـ واجب است رمی جمرهٔ عقبه در روز عید.

۳ـ جایز نیست رمی بغیر سنگ ریزه و نیز سنگ ریزهٔ غیر حرم و نیز سنگ ریزه که با او رمی شده باشد.

۴ـ واجب است در رمی سه امر (۱) نیت (۲) انداختن هفت سنگ ریزه (۳) انکه رسیدن سنگ ریزه بجمره بفعل رامی باشد.

۵ـ وقت رمی از طلوع آفتاب تا غروب و در شب رمی جایز نیست مگر در حال ضرورت.

۶ـ کسیکه در روز عید رمی از او فوت بشود واجبست براو قضا روز بعد

۷ـ واجب است مباشرت رمی را خود حاجی نماید و نایب گرفتن جایز نیست مگر در حال ضرورت.

درس هشتاد و هفتم ـ در ذبح

۱ـ واجب است ذبح هدی بر کسیکه حج تمتع بجا میاورد.

۲ـ کفایت میکند گوسفند.

۳ـ واجب است هدی بر آزاد.

۴ـ مولای بنده مخیر است بین اینکه هدی از طرف بنده اش بدهد

سؤالات درس هشتاد و ششم

بعد از وقوف حاجیان کجا میروند و چه میکنند؟ ـ رمی جمرهٔ عقبه در چه روز واجب است؟ ـ رمی باید با چه سنگ ریزه باشد؟ ـ در رمی چند امر واجب است؟ ـ بشمارید؟ ـ وقت رمی چه زمان است؟ ـ اگر روز عید رمی از او فوت شود چه کند؟ ـ نایب گرفتن در رمی جایز است یا نه؟ ـ

یا اینکه او را امر بروزه نماید.

۵ـ واجب است ذبح در منی در روز عید تا دو روز بعدش باشد.

۶ـ واجب است هدی شتر گاو گوسفند اهلی باشد نه کوهی

۷ـ اقل چیزیکه کفایت میکند گوسفندیکه هفت ماه تمام داشته باشد و گاو یک ساله تمام است.

۸ـ کفایت نمیکند خصی مجبوب ناقص الخلقه لاغر بطوریکه بر کلیه اش پیه نباشد مگر انکه خریده باشد آنرا بقصد فربهی.

۹ـ واجب است در ذبح و نحر بسم الله گفتن و رو بقبله بودن.

۱۰ـ واجب نیست خود حج کننده مباشر ذبح و نحر باشد و میتواند نایب مسلمان بگیرد

۱۱ـ شتر را باید نحر نمود و باقی را ذبح.

۱۲ـ واجب است رمی جمرهٔ عقبه بعد از ان ذبح و بعد سر تراشیدن اما در صورت مخالفت کفایت میکند.

۱۳ـ واجب است صاحب هدی خودش از گوشت او بخورد و قسمتی را هدیه بدهد و قسمتی را اطعام نماید.

سؤالات درس هشتاد و هفتم

هدی بر که واجب است؟ ـ چه کفایت میکند؟ ـ مولای بنده چه تکلیفی دارد؟ ـ ذبح در کجا باید باشد؟ ـ گاو و گوسفند کوهی کافی است یا نه؟ ـ گوسفند چند ماه باید داشته باشد گاو چه طور؟ ـ کدام گاو و گوسفند کفایت نمیکند؟ ـ در ذبح و نحر چه بگوید؟ ـ آیا لازم است خود حاجی مباشر نحر و ذبح باشد یا نه؟ ـ شتر را چه طور بکشند؟ ـ ترتیب اعمال منی را بیان کنید؟ ـ لازم است صاحب قربانی از گوشت قربانی بخورد یا نه

درس هشتاد و هشتم — سر تراشیدن

۱ — واجب است سر تراشیدن (ما بین منی) بر حج کننده بعد از ذبح.

۲ — حرام است سر تراشیدن بر زنان.

۳ — صروره و ملبد (۱) حتماً باید حلق کنند نه تقصیر.

۴ — برای مرد و زن حرام است استمتاع قبل از طواف نساء.

۵ — برای حج کننده بحج تمتع حرام است استعمال عطریات قبل از طواف حج و برای غیر متمتع قبل از حلق.

۶ — باقی محرمات احرام بعد از حلق حلال میشود مگر صید که تا زمانیکه در حرم است حلال نخواهد شد.

(۱) صروره کسی است که اول دفعه حج میکند. ملبد کسی است که سر را با صمغ و عسل میچسباند که شپش نگیرد.

درس هشتاد و نهم — در طواف و سایر احکام حج

۱ — اگر طواف حج را قبل از وقوف بجا آورده باشد واجب است بعد از حلق بترتیب ذیل بجا آورد

سؤالات درس هشتاد و هشتم

بر حاجی سر تراشیدن چه وقت واجب میشود؟ — سر تراشیدن زنان چه حکمی دارد؟ — صروره و ملبد چه کنند؟ — استمتاع قبل از طواف نساء چه حکم دارد؟ — استعمال عطریات چه وقت مباح میشود؟ — باقی محرمات احرام چه وقت حلال میشوند؟ —

طواف حج و بعد دو رکعت نماز طواف و بعد طواف النساء و دو رکعت نماز طواف را در همان روز یا روز بعد در مکه بجا آورد.

۲ — بعد از اعمال مکه برگردد بمنی برای اینکه شبها بیتوته کند و روزها رمی جمرات کند.

۳ — جایز نیست شبهای تشریق (یازدهم دوازدهم سیزدهم) در غیر منی بیتوته کردن و اگر در غیر منی بماند از هر شب باید یک گوسفند بدهد مگر آنکه در مکه بماند برای عبادت یا آنکه بعد از نصف شب از منی خارج شود.

۴ — واجب است اول رمی جمرهٔ اولی و بعد جمرهٔ وسطی و بعد جمرهٔ عقبه بهر جمره هفت سنگریزه با نیت زده شود.

درس نودم — در احکام عمره

۱ — واجب است عمره بر مستطیع و کفایت میکند عمرهٔ تمتع از آن.

۲ — واجب است مقدم داشتن عمرهٔ حج تمتع را بر حج و در حج افراد واجب است بعد از حج بجا آورد.

۳ — عمرهٔ تمتع را در غیر اشهر حج نمیتوان بجا آورد.

۴ — واجب میشود عمرهٔ تمتع بواسطهٔ نذر و عهد و قسم

سؤالات درس هشتاد و نهم و نودم

بعد از حلق چه باید بکند؟ — بعد از اعمال مکه چه کند؟ — شبهای تشریق در کجا بماند؟ — در رمی جمرات کدام مقدم است؟ — عمره بر که واجب میشود؟ — چه از آن کفایت میکند؟ — در حج تمتع چه را مقدم میدارند؟ — در حج افراد چطور؟ — عمرهٔ تمتع را در کدام ماهها نمیشود بجا آورد؟ — عمره بواسطهٔ چه واجب میشود؟ —

درس نود و یکم - آداب زیارات

۱ـ واجب کفائی است زیارت پیغمبر صلی الله علیه و آله و ائمهٔ اطهار علیهم السلام.

۲ـ واجب است احترام مدینهٔ طیبه و مشاهد مشرفه و عمارت و تعظیم آنها.

۳ـ در حرم مدینه از عائر تا وعیر جایز نیست قطع درختش و شکار کردن صیدش در میانهٔ دو حرم.

۴ـ واجب است روز غدیر را عید گرفتن.

۵ـ روایت شده است بوجوب زیارت امام حسین و سایر ائمهٔ اطهار علیهم السلام.

۶ـ حرام است اهانت بتربت قبر سید الشهداء علیه السلام و استخفاف بآن و واجب است احترام و اکرام بآن.

۷ـ در روایت است که خرید و فروش تربت قبر سید الشهداء علیه السلام جایز نیست.

۸ـ جایز نیست طواف بقبور.

۹ـ جایز نیست سجده مگر برای خدا.

سؤالات درس نود و یکم

زیارت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و ائمهٔ اطهار علیهم السلام چه حکم دارد؟ - در مدینه چه لازم است؟ - در حرم مدینه چه جایز نیست؟ - روز عید غدیر چه لازم است؟ - زیارت امام حسین علیه السلام چه حکم دارد؟ تربت حضرت سید الشهداء علیه السلام چه طور است؟ - طواف بقبور چه حکم دارد؟ - سجدهٔ برای غیر خدا چه حکمی دارد؟ -

کتاب جهاد

درس نود و دوم - در جهاد

۱ـ جهاد واجب است با وجود توانائی بر آن و حاجت.

۲ـ شرایط وجوب جهاد پنج امر است.

(۱) بلوغ (۲) عقل (۳) ذکوریت (۴) حریت (۵) اذن امام و امرش.

۳ـ جایز نیست خروج کردن بشمشیر در زمان غیبت امام.

۴ـ جایز نیست زنان و اطفال غیر مکلف کفار حربی را کشتن مگر از راه دفاع.

۵ـ اگر مسلمانی کافری را امان بدهد واجب است بر او و بر تمام مسلمین وفاء بآن عهد و حرام است خیانت کردن و نقض عهد.

۶ـ حرام است جنگ کردن در ماههای حرام مگر بالنسبه بکسانیکه احترام آن ماهها را نگاه ندارند.

۷ـ حرام است فرار کردن از جنگ مگر وقتیکه دشمن بیش از دو مقابل مسلمین باشد یا فرار بواسطهٔ تغییر محل جنگ باشد یا برای انضمام بطائفهٔ دیگر از جنگ کنندگان باشد.

۸ـ حرام است توطن کردن در بلاد کفار حربی مگر در حال ضرورت.

۹ـ واجب است دفاع کردن از نفس و اهل و عیال و مؤمن اگرچه ترس کشتن باشد اما برای حفظ مال در صورت خوف قتل دفاع جایز است نه واجب.

درس نود و سوم

کفار منقسم به سه قسمت میشوند - کفار کتابی یا اهل کتاب - کفار حربی - بغاة (یاغیان بر امام زمان علیه السلام).

۱۰- واجب است جنگ کردن با اهل کتاب تا اینکه اسلام بیاورند یا متقبل بشوند بشرایط ذمه و دادن جزیه و یا کشته بشوند.

۱۱- واجب است جنگ کردن با کفار حربی تا اینکه اسلام بیاورند یا کشته شوند

۱۲- بغاة بر دو قسم‌اند اول کسانیکه صاحب فئه نباشند در اینصورت واجب است جهاد با آنها تا اینکه برگردند بطاعت امام یا کشته بشوند یا متفرق شوند. دوم صاحبان فئه تعقیب میشوند فراریهای آنها و کشته میشود اسرای آنها.

۱۳- هرگاه مشتبه بشود طفل بالغ واجب است اینکه اعتبار بشود به انبات (روئیدن مو).

سؤالات درس نود و دوم و سوم

در کی جهاد واجب است ؟- شرایط وجوبش را بشمارید ؟- خروج در زمان غیبت امام چه حکم دارد ؟- کشتن زنان و اطفال و غیر مکلف کفار حربی را چه صورت دارد ؟- اگر مسلمانی کافری را امان دهد چه حکم دارد ؟- جنگ کردن در ماههای حرام چه حکم دارد ؟- فرار از جنگ چه طور است ؟- توطن در بلاد کفر چه حکم دارد ؟- دفاع از نفس و اهل و مؤمن چه صورت دارد ؟- کفار منقسم بچند قسم میشوند ؟ آن سه قسم را بشمارید ؟- با اهل کتاب چه باید کرد ؟- حکم با کفار حربی چیست ؟- بغاة بر چند قسم‌اند ؟- با صاحبان فئه چه باید کرد ؟- آنهائیکه صاحب فئه نیستند چه باید کرد ؟- اگر طفل مشتبه شود ببالغ بچه معین میشود ؟-

درس نود و چهارم - در جهاد نفس

۱- گناهان کبیره بسیار است بلکه همه گناهان کبیره‌اند و صغیره گفتن بآنها نسبت بگناه بزرگتر است.

۲- از اکبر کبائر است گناهان ذیل است.

(۱) شرک بخدا (۲) نا امیدی از رحمت خدا (۳) ایمن بودن از مکر خدا (۴) عاق والدین (۵) زنا (۶) نسبت بزنا دادن (۷) رباء (۸) ربا خوردن (۹) قتل نفس (۱۰) سحر (۱۱) منع زکوة (۱۲) شهادت دادن بدروغ (۱۳) دزدی کردن (۱۴) شرب خمر (۱۵) قماربازی (۱۶) لواطه (۱۷) دروغ گفتن (۱۸) اسراف کردن (۱۹) حبس حقوق واجبه (۲۰) اشتغال بلهو و لعب (۲۱) اصرار بر گناه.

کتاب امر بمعروف و نهی از منکر

درس نود و پنجم - در امر بمعروف و نهی از منکر

۱- امر بمعروف و نهی از منکر واجب میشوند بچهار شرط.

(۱) آمر و ناهی عالم بمعروف و منکر باشد (۲) تأثیر را ممتنع نداند

سؤالات درس نود و چهارم

گناهان کبیره را بشمارید ؟- توبه کردن از گناهان چه حکم دارد ؟-

واحتمال تأثیر را بدهد (۳) ایمن از مفسده باشد (۴) امارات پشیمانی از مرتکب ظاهر نشده باشد .

۲ — واجب است امر بواجبات ونهی از محرمات .

۳ — مراتب نهی از منکر سه است .

(۱) انکار بقلب (اظهار ترش روئی از او ظاهر شود) (۲) بزبان (ملامت کردن ونهی کردن) (۳) بدست (زدن باندازهٔ که منجر بجراحت نشود)

کتاب التجارة

درس نود و ششم — در اقسام تجارت

۱ — تجارت و کسب منقسم میشود بر پنج قسم — واجب . حرام . مستحب . مکروه . مباح

۲ — کسب واجب میشود در صورتیکه امر معاش خود وعیال واجب النفقه اش موقوف بر آن باشد .

۳ — واجبست طلب رزق برای معاش از کسب یا غیر کسب بقدر رفع ضرورت

۴ — واجبست اکتفاء کردن بر طلب رزق حلال دون حرام .

سؤالات درس نود و پنجم

امر بمعروف ونهی از منکر بچند شرط واجب میشود ؟ — آن چهار شرط را بشمارید ؟ — امر بواجب ونهی از محرم چه حکمی دارد ؟ — مراتب نهی از منکر را بشمارید ؟ — ترک امر بمعروف ونهی از منکر چه حکمی دارد ؟ —

۵ — واجبست انفاق بر واجب النفقه از ممر حلال .

۶ — کسب مستحب است برای توسعه در امر معاش .

درس نود و هفتم — در کسبهای حرام

۱ — حرام است کسب کردن باقسام حرامها .

۲ — مجاز نیست انفاق از مال الحرام ونه خرج نمودن در طاعات اگر صاحبش معلوم باشد

۳ — بیعهای حرام از این قبیل است .

(۱) اجرت زن بدکار (۲) خرید وفروش شراب وانواع مسکرات (۳) خرید وفروش خوک ومردار (۴) ربا ورشوه واجرت کهانت واجرت قضاوت (۵) فروش سلاح حرب بدشمنان دین در وقت جنگ (۶) فروختن سگها مگر سگ شکاری وسگ گله وسگ محافظ باغ وبستان (۷) کسب زن مغنیه مکروه وحرام است بشرط آنکه مرد نباشد وهم چنین است خرید وفروش کنیز مغنیه باین عنوان وشنیدن غنا او (۸) کسب زن نوحه کننده بباطل (۹) تدلیس ماشطه (۱۰) تعلیم وتعلم احکام نجوم وعمل بآن ونظر در آن برای عمل وتعلیم وتعلم

سؤالات درس نود و ششم

تجارت وکسب بچند قسم منقسم میشوند ؟ — بشمارید آن پنج قسم را ؟ — در کجا کسب واجب است ؟ — طلب رزق چه حکمی دارد ؟ — بچه رزقی باید اکتفاء نمود ؟ — بر واجب النفقه چه باید کرد ؟ — کسب مستحب کدام است ؟ —

سحر و عمل بان و تصدیق کاهن و منجم و تعلیم و تعلم قیافه (۱۱) اجرت اذان و امامت جماعت و خرید و فروش قران مگر جلد و کاغذش (۱۲) انواع و اقسام قمار حتی گردو بازی و تخم مرغ بازی (۱۳) برداشتن نثار عروس مگر با اذن (۱۴) خرید و فروش میمون و امثال آن (۱۵) خرید و فروش فضلات انسان (۱۶) خرید و فروش چوب برای آنکه بت یا صلیب ساخته شود و خرید و فروش انگور برای اینکه شراب انداخته شود (۱۷) کمک ظالم در ظلم و مدح او و دوست داشتن باقی بودن او و والی شدن از طرف ظالم مگر برای ضرورت منفعت مؤمنین و عمل بحق

۳ — واجب است بر والی برگرداندن مظالم را با هلش اگر معروف باشند والا تصدق بدهد و واجب است بر والی عدالت و عمل بشرع .

درس نود و هشتم — در احکام بیع

۱ — جایز نیست فروختن چیزی را بدون اذن صاحبش مگر پدر و جد پدری و وصی که میتوانند مال صغیر را بفروشند با وجود ضرر و غبطهٔ صغیر .

۲ — شریک بدون اجازهٔ شریک دیگر مال مشترک را نمیتواند بفروشد .

۳ — هرگاه بدون اذن صاحب مال مالی فروخته شود و صاحبش اجازه

سؤالات درس نود و هفتم

کسب کردن باقسام حرامها چه حکم دارد ؟ — حکم انفاق از مال حرام و خرج از آن در نظارت بیان نمائید ؟ — بیعهای حرام را بشمارید ؟ — والی مظالم را چه باید بکند ؟ — دیگر تکلیف والی چیست ؟ —

نکند واجب است مشتری آن مال را بصاحبش رد نماید و اگر از منافع او چیزی استفاده کرده باید عوضش را بدهد .

۴ — هرگاه در زمینی که بدون اجازهٔ مالک خریده غرس درخت یا بنای عمارت نمود و مالک بیع را رد نمود باید درخت و عمارت را محو نماید .

۵ — جایز نیست فروختن اشیاء مکیل و موزون بطور تخمین .

۶ — کم فروشی و بیع بمکیال نامعین حرام است .

۷ — بندهٔ فرار کرده را منفرداً جایز نیست فروختن .

۸ — فروش ماهی را اگر صیاد در شبکه میگیرد جایز نیست .

۹ — فروش شیئی مجهول جایز نیست مگر بضمیمهٔ چیز معلوم .

۱۰ — چیزها ئیکه نتواند بایع آنها را تسلیم نماید بیعش جایز نیست .

درس نود و نهم — در شرایط بیع

۱ — شرط است که بایع و مشتری بالغ و عاقل و رشید باشند :

سؤالات درس نود و هشتم

فروختن چیزی بدون اذن صاحبش حکمش چیست ؟ — شریک بدون اجازهٔ شریک دیگر میتواند مال مشترک را بفروشد یا نه ؟ — اگر بدون اذن صاحب مال مالی فروخته شود و صاحبش اجازه نکند چه باید کرد ؟ — اگر در زمینی که بدون اجازهٔ صاحبش فروخته شده غرس درخت یا بنای عمارت نموده چه کند ؟ — اشیاء مکیل و موزون را بطور تخمین فروختن چه حکم دارد ؟ — کم فروشی و بیع بمکیال نامعین چه حکم دارد ؟ — بندهٔ فرار کرده را منفرداً میشود فروخت یا نه ؟ — فروش ماهی صیاد در شبکه میگیرد جایز است یا نه ؟ —

۲— بیع وقف و اراضی مفتوح عنوة (۱) را جایز نیست .

۳— فروختن طرق و شوارع اگر ملک مملوک نباشد جایز نیست .

۴— اگر کسی امر کند که برای او چیزی بخرد جایز نیست برای خودش بخرد و یا او بفروشد

۵— حرام است احتکار یعنی ضرورت مسلمانان در گندم و جو و خرما و کشمش و روغن و زیت اگر فروشنده غیر او نباشد و واجب است فروختن اجناس را

(۱) اراضی مفتوح عنوة اراضی است که مسلمین بطور جنگ گرفته اند

درس صدم — در خیارات

۱— خیارات هفت قسم است .

(۱) خیار مجلس مادامیکه بایع و مشتری متفرق نشده هر یک میتوانند معامله را فسخ نمایند

۲— هرگاه یکی از متبایعین معامله را فسخ نمود بر حسب خیار مجلس بر دیگری قبول واجب است مگر آنکه شرط سقوط خیار مجلس را کرده باشند

(۲) خیار حیوان برای مشتری تا سه روز در صورتیکه تصرف نکرده باشد و اسقاط خیار نکرده باشد (۳) خیار شرط است بر حسب شرط اختیار فسخ دارند (۴) خیار تأخیر قیمت است بعد از سه روز برای بایع بشرط آنکه شرط تأخیر نکرده و اسقاط خیار هم ننموده باشد اشیائیکه بعد از

سؤالات درس نود و نهم

شروط در بایع و مشتری چیست ؟ — بیع وقف و اراضی مفتوح عنوة جایز است یا نه ؟ — فروختن طرق و شوارع چه حکم دارد ؟ — اگر کسی امر کند برای او چیزی بخرد جایز است برای خودش بخرد یا و بفروشد یا نه احتکار چه حکمی دارد ؟ —

دخول شب فاسد میشوند اگر مشتری در همان روز قیمتش را نداد بایع حق فسخ دارد مانند سبزیجات و میوه جات (۵) خیار رؤیت که اگر جنس بعد از دیدن مخالف وصف معین باشد اختیار فسخ برای مشتری میباشد (۶) خیار عیب که متاع بعد از خریدن معلوم شود در حین معامله معیوب بوده اختیار فسخ برای مشتری میباشد (۷) خیار غبن هر کدام از متبایعین که مغبون باشند در صورتیکه عالم بغبن نباشند میتوانند فسخ نمایند

درس صد و یکم — در احکام بیع

۱— هرگاه بایع و مشتری مدتی برای اداء مبیع و ثمن معین نکردند واجب است دادن بایع مبیع را و دادن مشتری ثمن را فوراً .

۲— هرگاه یکی از متبایعین ثمن یا مبیع را بدهد بر دیگری لازم است که بگیرد

۳— اگر مدت اداء را معین نمودند واجب است وفاء بآن .

۴— اگر ثمن نقد باشد جایز نیست چیزی بر آن افزوده و بعد بگیرد .

۵— اگر ثمن مدت داشته باشد جایز است از او کم نموده بتراضی طرفین نقد بدهد

۶— اگر متاعی را قیمت نموده بدلال بدهد که بفروشد جایز نیست دلال آن متاع را مرابحه بفروشد .

سؤالات درس صدم

خیارات چند قسم است ؟ — آن هفت قسم را بیان نمائید ؟ —

۷ــ اگر عمداً بجهر متاعی را بفروشد و آنمتاع را بمدت خریده باشد لازم است مشتری را خبر بدهد.

۸ــ دلّال با وجود تفریط یا شرط ضمان ضامن تلف مال است اگر در نزد او تلف شود.

۹ــ شرط جائز که در عقد لازم بشود لازم است وفاء بان.

۱۰ــ رشوه دادن بوکیل مشتری برای کم دادن با و حرام است.

درس صد و دوم ــ در ربا

۱ــ ربا فروختن یکی از دو چیز متماثل مکیل یا موزون است بدیگری مثل فروختن یکمن گندم بیکمن و پنج سیر گندم.

۲ــ بیع رَبَوی حرام است و قرض بشرط نفع نیز حرام است.

۳ــ گندم و جو یک جنس است و جایز نیست فروختن یکیرا بدیگری بزیاده و کم.

۴ــ حرامست ربا گرفتن و ربا دادن و قرارداد ربا نوشتن و شهادت دادن بر ربا

سؤالات درس صد یکم

اگر بایع و مشتری مدتی برای اداء معین نکردند حکمش چیست ؟ــ اگر بایع یا مشتری ثمن یا مبیع را بدهند بدیگری چه باید بکنند ؟ــ درصورت تعیین مدت اداء حکمش چیست ؟ــ اگر ثمن نقد باشد جایز است برا و ربحی افزوده و بمدت بدهد یا نه ؟ــ اگر ثمن مدت داشته باشد میشود اورا کم نموده نقد بدهد یا نه ؟ــ اگر متاعی بدلّال بدهد میتواند دلّال آنرا بجهر بفروشد یا نه ؟ــ اگر متاعی را بمدت خریده و آنرا بجهر بفروشد حکمش چیست ؟ــ دلّال با شرط ضمان یا تفریط چه باید بکند ؟ــ شرط جائز در عقد چه حکم دارد ؟ــ رشوه دادن بوکیل مشتری برای کم دادن با و چه حکم دارد ؟ــ

۶ــ جایز نیست فروختن خرما برطب و کشمش با انگور بزیاده و کم اگر چه یکی بیشتر از دیگری باشد

۷ــ اگر بخواهند دو چیزرا که متماثل است بیکدیگر بفروشند بزیاده و کم واجب است با ناقص چیزی از غیر آنجنس ضمیمه نمایند.

۸ــ فروختن طلا بطلا و نقره بنقره درصورتیکه یکی کمتر و دیگری زیادتر باشد جایز نیست و درصورتیکه من حیث الوزن مساوی و در مجلس قبض و اقباض شود جایز است

۹ــ اگر دینار و درهم مغشوش بجنس خودش فروخته شود واجب است ثمن بقدر قیمت غش هم علاوه نمود

۱۰ــ حرام است فروختن ثمر نخل را بخرماهای از آن نخل و این را بیع مزابنه میگویند.

۱۱ــ حرامست فروختن زراعت را بمقدار دانه از آن زراعت و این را بیع محاقله میگویند

درس صد و سوم ــ در اقسام و احکام بیع

۱ــ بیع بر چهار قسم است ــ (۱) بیع نقد (۲) نسیه (۳) سَلَف (۴) کالی بکالی.

۲ــ در بیع سلف شرط است (۱) ذکر جنس (۲) وصف (۳) معین کردن عوض و معوض عنه (۴) تعیین زمان اداء مبیع (۵) وجود مبیع را غلب و قت انقضاء مدت (۶) گرفتن ثمن را نقداً

۳ــ جایز نیست بیع سلف در چیزهائیکه نمیشود وصف نمود

۴ــ بیع کالی بکالی ــ آنستکه ثمن و مبیع هردو بوعده باشد و اینقسم بیع باطل است.

سؤالات درس صد و دوم و صد و سوم

ربا چیست ؟ــ بیع رَبَوی و قرض بشرط نفع حکمش چیست ؟ــ فروختن گندم بجو بزیاده و کم چه حکم دارد ربا گرفتن و دادن و قرارداد ربا نوشتن و شهادت دادن بر ربا حکمش چیست ؟ــ خرما برطب یا کشمش با انگور فروختن بکم و زیادی چه حکم دارد ؟ــ اگر بخواهند دو چیز متماثل را بیکدیگر بکم و زیاده بفروشند چه باید بکنند

بیع بر چند قسم است ؟ــ بشمارید ؟ــ شرط در بیع سلف چیست ؟ــ بیع کالی بکالی کدام است و چه حکم دارد ؟ــ

تمت ۱۳۴۳

خاتمه در بیان حکم عبادات و آداب اخلاق و امور متفرقه و مسائل نجوم و تنجیم

۱ــ حکمت و فلسفهٔ کلیهٔ احکام شرع انقیاد و اطاعت امر خدا و پیغمبر صلی الله علیه و آله و جلب ثواب و دفع عقاب است و برای هر یک حکمتی دیگر از معصوم رسیده و علماء اعلام بیان فرموده اند که بعضی از آنها در این مختصر مذکور خواهد شد.

۲ــ حکمت کلیهٔ اقسام طهارت رفع خبث ــ علاوه بر آنچه ذکر شد نظافت و پاکیزگی و دفع کثافات بدن و بوی عفونت و رعایت حفظ الصحه و غیره است زیرا که بدن کثیف و دهن مبتلا بامراض و سرایت بدیگر خواهد شد.

۳ــ فلسفهٔ نمازها ــ علاوه بر مراتب انقیاد و بندگی رعایت اصول مالکیت و اجتناب از تصرف نامشروع در اموال غیر و بیاد خدا بودن و دوری جستن از اخلاق رذیله و حفظ الصحه و غیره است.

۴ــ حکمت جمعه و جماعت ــ علاوه مراتب مقرره اولیه اطلاع مردم از حال یکدیگر و سیاست اسلامی و اتحاد و اتفاق و دستگیری اغنیاء از ضعفا و عیادت از مرضی و تشییع جنازه و حاضر شدن بمجالس یکدیگر است و یکی از حکم حج هم همین است با مزیت.

۵ــ فلسفهٔ روزه ــ قطع نظر از اطاعت و فرمانبرداری حفظ الصحه و تهذیب نفس و متصف شدن بصفات ملکوتی و بیاد گرسنگان افتادن و رعایت از آنها است.

۶ــ حکمت زکوة حفظ قوانین اسلام و اعاشه فقراء و ضعفا و مرضای بی بضاعت و ایتام و ساختمان و رباطات و طرق و اقدام بتأسیس مبانی خیریه که موجب آبادانی و امنیت ممالک اسلامیه میشود و غیره است.

۷ــ حکمت خمس ــ علاوه بر اطاعت امر الهی اعاشه ذراری رسول اکرم صلی الله علیه و آله و حفظ احترامات آنان و تقرب به پیغمبر و ائمه اطهار علیهم السلام و ازدیاد اموال است.

۸ــ فلسفهٔ جهاد ــ عظمت و شوکت مسلمین و ممالک اسلامی و حفظ حدود و ثغور ممالک و جلوگیری از تخطی کفار به بلاد اسلامی و نگاهداری حقوق و جلوگیری از تنبلی و کسالت است.

۹ــ فلسفهٔ امر بمعروف و نهی از منکر ــ تقویت احکام شرع و جلوگیری از مناهی است که موجب فساد اخلاق و فجایع میگردد و نیز اعتیاد مردم است باخلاق حسنه و آداب مستحسنه.

۱۰ــ **حب اهل بیت** ــ اهل بیت رسالت حضرت صدیقه طاهره و حضرت امیر المؤمنین و یازده نفر اولاد آنحضرت که ائمه اطهار و خلفاء پیغمبر میباشند چون بعد از پیغمبر مقرب ترین بندگان خدایند و آیات و اخبار در فضایل آنها زیاده از حد و حصر رسیده دوستی آنان موجب دوستی خدا و بغض با آنها بغض بخدا است لذا لازم است محبت و دوستی آنها را در قلوب خود جا داده و از دشمنان آنها بیزاری بجوئیم و همچنین با اولاد و احفاد و دوستان آنها را دوست داشته باشیم.

(گناهان کبیره در ضمن احکام مذکور شد)

اخلاق راجع بسال پنجم

وظایف انسان نسبت بباری تعالی

۱ــ وظیفهٔ ما نسبت بباری تعالی اینستکه از روی اخلاص او را پرستش نموده در عبادات او چیزی را شریک نگردانیم و شکر نعمای او را بجای آورده و بمقدرات الهی راضی باشیم.

۲ــ تکالیف و وظایف انسان نسبت بخود ــ انسان باید قدر نعمت وجود را دانسته و نباید عمر را بیهوده تلف کند اولاً در تحصیل معارف الهی کوتاهی ننماید ثانیاً تکالیف مذهبی را موافق شرع بجا آورد ثالثاً در کسب اخلاق حسنه و دوری جستن از صفات زشت خود داری ننماید رابعاً همیشه مراعات حفظ الصحه را منظور داشته خود را بمرض و کسالت گرفتار ننماید و در

موقع احساس کسالت بمعالجه اقدام کند. خامساً از ممر حلال کسب معاش نموده محتاج بدیگران نشود. سادساً با سایرین موافق قوانین شرعیه و اخلاقی رفتار نموده مورد ملامت و توبیخ نزد و خجلت مردم نشود.

۳ـ تعلیمات در خصوص رفتار طفل در خانواده ـ اطفال باید از کوچکی مؤدب بآداب حسنه و اخلاق پسندیده باشند پدر و مادر خود را دوست داشته باشند و نهایت احترام را بانها نموده و بدون اجازه آنها هیچ کار را اقدام ننمایند و هرگاه آنها را از کاری منع نمایند اطاعت کنند. بالنسبه ببرادران و خواهران بزرگتر نیز با کمال ادب رفتار کنند. بالنسبه بکوچکتران خود مواظبت نموده و با لطف و مهربانی با آنها سلوک کنند.

۴ـ وظائف راجعه بوطن در هیئت بشریه ـ پیغمبر ما صلی الله علیه و آله میفرماید حُبُّ الوَطَنِ مِنَ الإیمانِ یعنی دوستی وطن از ایمان است. وطن جائی است که انسان در آنجا متولد شده و نشو و نما نموده و در آنجا زندگانی میکند. آدمی باید وطن و اهل وطن خود را دوست داشته باشد و در آبادانی و ترقی اهل آن باندازه توانائی سعی و کوشش کند و در حفظ و حمایت آن از مال و جان دریغ ندارد.

۵ـ تعلیمات در خصوص رفتار طفل نسبت بخدمه و زیردستان ـ وظیفه هر انسانیست که بخدمه و زیردستان احسان و مهربانی نماید و در مقابل خدمات آنها با آنان بلطف و عطوفت سلوک نماید بدخلقی و بدزبانی با آنها نکند و اسباب وسعت معاش آنها را فراهم سازد و در وقت مرضشان از آوردن طبیب و معالجه مضایقه نکند.

۶ـ پرهیزکاری ـ یعنی اجتناب از کارهای بد و نامشروع و اهتمام بر بجا آوردن وظائف اسلامی و عبادات لازمه زینت انسانیت است چه آدمی غیرمتقی قطع نظر از عقوبات اخروی در دنیا نیز در نظر مردم خوار و بیمقدار خواهد بود.

۷ـ سرپرستی ـ در حدیث است كُلُّكُم راعٍ وَكُلُّكُم مَسئولٌ عَن رَعِیَّتِهِ یعنی همه شما راعی و همه مسئول از رعیت خود هستید. بر هر یک از افراد بشر لازم است که در سرپرستی زیردستان خود کوتاهی ننموده و تهیه لوازم آسایش و تربیت و تحصیل آنها را فراهم نموده و رفع زحمات آنها را بنماید.

۸ـ شرافت ـ از نیکوترین خصال آدمی و صفات انسانی شرافت نفس است. انسان با شرف و بزرگ منش در نظر هر قوم مورد تحسین و سزاوار تمجید است.

۹ـ عدالت ـ یکی از چهار فضیلتی است که منشأ و سرچشمه تمام صفات پسندیده است و آن آنستکه انسان اعتدال و میانه روی را در همه کارها داشته باشد. و عدالت بمعنی اخص آنستکه انسان باز دارد خود را از ستم بر مردمان و کوشش کند در دفع ظلم از مظلومان بقدر القوه و این صفت اشرف صفات کمالیه و مستلزم جمیع صفات کمال است.

۱۰ـ نجابت ـ نجابت از صفات مستحسنه میباشد لازمه آن اتصاف بصفات حمیده و اخلاق پسندیده است مانند حیا و شرم و تواضع و رحم و مروت.

۱۱ـ سخاوت ـ سخا و جود ممدوح و از صفات محموده است. طرف افراط این صفت اسراف و طرف تفریطش بخل میباشد که هر دو طرف مذموم و حد وسط پسندیده و مطلوب.

۱۲ـ امانت ـ امانت یعنی اداء اموال امانت گذارده شده بصاحبانش از صفات نیکو و شخص امین در نزد همه کس عزیز و محبوب خواهد بود و این صفت بضد خیانت است که از اوصاف نکوهیده محسوب میشود.

۱۳ـ مضرات خشم و غضب ـ خشم و غضب از صفات مذمومه است. انسان باید همواره حلم را شعار و دثار خود سازد و خشم خود را فرو برد تا در نزد خدا و خلق محبوب واقع و از حسد و مضرات آن آسوده گردد و موجب تنفر عامه نگردد.

۱۴ـ تکالیف پدر و مادر نسبت باولاد ـ اولین وظیفه پدر و مادر نسبت باولاد آنست که رعایت حفظ الصحه آنها را منظور نموده نگذارند مزاجشان از اعتدال منحرف گردد و مواظبت تامه در حسن اخلاق وی نموده از مجالست و معاشرت با اشخاص نامناسب ممانعت کنند در موقع بردن بمدرسه تغافل و تسامح نورزند و بعد از فراغ از تحصیل او را بصنعت مناسب یا شغل صحیح وادارد. افلاطون میفرماید بفرزندان خود کار و صنعت بیاموزید هر کس مایحتاج خود را داشته باشد محتاج بدیگران نخواهد بود و او را صاحب ثروت گویند.

۱۵ـ تکالیف متبادله برادران و خواهران ـ برادران و خواهران بزرگتر باید نسبت بکوچکتران کمال مواظبت را داشته در حفظ و حمایت آنان کوتاهی نورزند و کوچکتران باید نسبت ببزرگتران کمال احترام و توقیر را منظور داشته آنها را بمنزله پدر و مادر خود بدانند و از اطاعت آنها خارج نشوند.

۱۶ـ تکالیف نسبت بمعلم و آموزگار ـ متعلمین باید بدانند که معلمین آنها پدران روحانی ایشانند و چنانچه احترام پدر جسمانی لازم است احترام پدر روحانی هم لازم. حضرت رسول صلی الله علیه و آله میفرماید مَنْ عَلَّمَنِی حَرْفًا صَیَّرَنِی عَبْدًا یعنی کسیکه یک حرف بمن بیاموزد مثل آنستکه مرا بنده خود کرده است.

۱۷ـ تکالیف نسبت برفقاء مدرسه ـ شاگردان مدارس حکم برادران را دارند و باید از یکدیگر احترام نموده و حفظ الغیب یکدیگر را بنمایند در صورت احتیاج رفع اشتباهات یکدیگر را نموده و در موقع توجه خطر بیک نفر دیگران حتی القوه جلوگیری کنند.

۱۸ـ تحصیل علم و لزوم مداومت در آن ـ اشرف کمالات صوری و معنوی متحلی شدن بحلیه علم و مداومت در آنست چه بواسطه تحصیل فنون علوم انسان از حضیض جهل باوج دانش ارتقا جسته در نزد وجدان خویش خشنود و پیش مردم عزیز و محترم خواهد بود بعلاوه منشأ آثار بزرگی میشود که همیشه باقی خواهد بود.

(آداب معاشرت با مردم در کتاب پنجم مذکور شد)

اخلاق راجعه بسایرین ششم

معنی تکلیف در اول کتاب گفته شد

۱۹ـ تکالیف اجتماعی ـ از آنجا که انسان مدنی الطبع خلق شده است لازم است برای رفاهیت و آسایش با یکدیگر متحد شده و هر کدام برای دفع حوائج ضروری دیگران بکاری اشتغال نمایند و نتیجه این اقدامات تشکیل دولت و بنای شهرها و آبادانی قراء و دهات و حفر قنوات و اطاعت از قوانین موضوعه و تحصیل فنون و علوم و تأسیس مدارس و مکاتب و نظام و کارخانجات و غیره خواهد بود.

۲۰ـ فداکاری در راه دین و شرف و وطن ـ ناچار انسان باید متدین بدینی باشد چنانچه در زمان خود ثابت شده است بهترین دینها دین اسلام است و فریضه ذمه مسلمانانست که در حفظ دیانت خود کوشش نموده و در راه دین از بذل جان و مال دریغ نورزند و همچنین ایرانیان باشرف در حفظ شرف و وطن خود فداکاری خواهند نمود.

۲۱ـ رعایت اطاعت قوانین ـ قانون اعم از آنکه قانون الهی و دیانتی باشد یا قانون مملکتی و عرفی برای جلوگیری از هرج و مرج امور باید اجراء شده و مخالفت با آن جایز نیست و متمرد از آن مسئول خواهد بود.

۲۲ـ رعایت آزادی دیگران ـ برحسب قانون مملکتی هر انسانی آزاد است در صورتیکه آزادی او صدمه بآزادی دیگران نزند و مخالف دیانت و اساس مملکتی اقدامی نکند.

۲۳ـ انصاف ـ از اوصاف ممدوحه و خصال پسندیده محسوب میشود آدم منصف در نزد وجدان خود خجل نیست و مردم او را دوست داشته احترام مینمایند.

۲۴ــ وفای بعهد ــ قطع نظر از اخبار و احادیث مبارکه لزوم وفای بعهد حکم عقل بحسن آن است اشخاصیکه وفای بعهد میکنند محل اعتماد دیگران و همیشه عزیز و محترم هستند

۲۵ــ اهمیت قول و امضا ــ انسان باشرف باید حرفیکه میزند و امضائیکه مینماید محترم شمرده و همیشه [illegible]ر نشود کسیکه بقول و امضای خود اهمیت میدهد نزد وجدان خود سرافراز و در نزد مردم نیز دل شمرده میشود و وقت لزوم همه کس با او کمک میکنند و اگر معطل شود بقرضش میدهند چه میدانند منکر قول و امضای خود نمیشود.

۲۶ــ ثبات رای ــ انسان باید قبل از اقدام بکار کاملاً فکر منافع و مضار آن کار را نموده و وقتیکه یقین بنفع یا یقین بضرر حاصل کند از روی بصیرت با ثبات رای وارد شود که از تردید و دودلی محفوظ ماند چه انسان با تردید رای حیثیت در کار نمیکند و کارش مختل مانده و همیشه بحالت نفنه باقی خواهد بود.

۲۷ــ عیوب کاهلی و اهمال ــ اهمال در کار از خصائل رذیله شمرده شده است و این خصلت باعث تنبلی و کسالت میگردد و انسان را دچار فقر و فلاکت مینماید و بالاخره مجبور بارتکاب اعمال قبیحه و افعال رذیله خواهد شد.

۲۸ــ قدر و قیمت وقت و زمان ــ اتلاف وقت را هیچ چیز جبران نمیکند چه هر دقیقه از وقت که از دست برود دیگر برگرداندن آن محال است در امثال است (الوقت کالسیف ان لم تقطعه قطعک) یعنی وقت مانند شمشیر برنده است اگر او را مقدم بکارها نکنی تو را قطعه قطعه خواهد کرد مقصود آنست که طوری نباید کرد که وقت از دست برود و دقیقه‌ای از عمرش بیهوده رفته است بلکه لازم است که انسان قدر و قیمت وقت را دانسته و آنرا بیهوده از دست ندهد و وقت شریف را در تحصیل علوم و کسب صنایع صرف کند.

۲۹ــ احتراز از معاشرت با بدان ــ طبیعت انسان مانند صفحهٔ صیقلی مصفا و قابل انتقاش خوب و بد است چنانچه انسان با بدان معاشرت کند خصائل مذمومهٔ آنان در او سرایت مینماید بهمین جهت گفته شده است یار بد بدتر بود از مار بد تا توانی میگریز از یار بد مار بد تنها همی بر جان زند یار بد بر جان و بر ایمان زند در اخبار و احادیث وارد شده که نشستن با علماء عبادت است زیرا که از اخلاق حسنه و علوم عالیهٔ آنان در نفوس مجالسین با آنها منتقش گشته و کم کم مؤدب به آداب آنها خواهند شد برعکس نشستن با مردمان فاسق بد اخلاق اثرات بد در انسان احداث خواهد نمود

۳۰ــ ابراز لیاقت ــ خداوند علی اعلا انسان را بیهوده و مهمل خلق نفرموده بلکه این جوهر نفیس روح که در تن آدمی بودیعت گذارده شده لابد و قابل است که کارهای بزرگ در جامعهٔ بشر از او بروز و ظهور کند لذا لازمست آدمی قدم در میدان عمل گذارده بخمول و خمود قانع نگشته نام نامی خود را بلند کرده و آثار عالیه از خود باقی گذارد هم خودش منتفع گشته و هم دیگران از وجودش استفاده نمایند

۳۱ــ مدافعه از حقوق ــ اگر انسان مدافعه از حقوق خود یا دیگران نکند منکوب و مخذول گشته مردم در مال و حقوق او طمع نموده و بالاخره خوار و زبون خواهد شد.

۳۲ــ حفظ شرف و آبرو و احترامات دیگران ــ انسان باید سعی کند در تحصیل مقامات عالیه و مراتب رفیعه و انجام امور مهمه و داخل شدن در کارهای بزرگ از راه درستکاری و طریقهٔ صحت عمل و این اشرافیت نفس و حفظ آن بآن است که بشود بواسطهٔ اعمال حسنه و اخلاق پسندیده احراز مقام خود را نموده و راضی بپستی مرتبهٔ خود نباشد.

۳۳ — احترامات دیگران — چنانچه انسان راضی نمی‌شود که پیش او بی اعتنائی کند باید بدیگران بی اعتنائی نکند و لازمست که احترامات دیگران را بر حسب مراتب‌شان منظور داشته تا آنها هم احترامات شخص را منظور نمایند که انسان عزیز و محترم باشد.

۳۴ — احتراز از تفتیش و جاسوسی — تفتیش‌جوئی و جاسوسی از خباثت و مهلکات انسان مفتن قطع نظر از اینکه همیشه در تزلزل و ترس است از اینکه رسوا و مفتضح شود در نزد مردم هم بی‌وقر و ذلیل است بچشم حقارت با او نظر میکنند.

بحمد الله

و حسن توفیقه از تسوید این رساله بطور اختصار مطابق مواد پروگرام کلاس پنج و شش فراغت حاصل گردید ولیکن تصور نشود که تحصیل اصول و فروع دین و اخلاق بهمین اختصار کافیست بلکه لازم است کتب مفصله کلامیه و فقهیه و اخلاقیه که علماء اعلام تدوین فرموده‌اند رجوع نمایند تا بهره کافی حاصل آید.

حرره الاقل سید محمد حجت فی ۲۴ رجب ۱۳۴۳ هجری مطابق ۲۹ برج دلو ۱۳۰۳ شمسی

در مطبعه مبارکه علمی بطبع رسید

کتبه العبد الاثم محمد علی

سال ۱۳۴۸ خورشیدی
بازبینی شد

کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی

٢٩